

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA DĚJIN UMĚNÍ

ARCHITEKTURA PALÁCE KULTURY V PRAZE
magisterská diplomová práce

BC. KAREL HOLINGER

Vedoucí práce: doc. PhDr. Martin Horáček, Ph.D.

Olomouc 2024

Čestné prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem tuto magisterskou diplomovou práci vypracoval samostatně pod dohledem vedoucího práce a uvedl jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne

.....
Bc. Karel Holinger

Rozsah práce: 130 496 znaků (včetně mezer)

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval doc. PhDr. Marinu Horáčkovi, Ph.D., za odborné vedení této diplomové práce a poskytnutí cenných rad a připomínek. Dále bych chtěl poděkovat pracovníkům příslušných institucí Mgr. Jiřímu Borovskému, Ph.D., Mgr. Martině Koukalové, Ph.D., Mgr. Kateřině Houškové, Ing. Lence Žlebkové a Mgr. Lence Balašové, DiS., za zpřístupnění zdrojů, které byly zásadní pro dokončení této práce.

Obsah

Úvod a přehled dosavadního bádání	1
1 Pankrácké předmostí Nuselského mostu a první návrhy na zástavbu	6
2 Palác kultury v Praze	21
2.1 Urbanistické řešení	24
2.2 Architektonická soutěž	25
2.2.1 Okolnosti soutěže	25
2.2.2 Soutěžní návrhy a jejich hodnocení	28
2.2.3 Závěry soutěže	32
2.2.4 Pokračování architektonické soutěže	33
2.3 Realizace	51
3 Architektura Paláce kultury	61
3.1 Exteriér	61
3.2 Interiér	65
4 Palác kultury v kontextu bývalých socialistických zemí	89
5 Reflexe Paláce kultury v období normalizace	102
5.1 Výstava o Paláci kultury	108
5.2 Palác kultury jako kulturní památka	109
Závěr	110
Seznam použitých zkratk	118
Seznam obrazové přílohy	119
Seznam pramenů, literatury a internetových zdrojů	130
Anotace	139

Úvod a přehled dosavadního bádání

Rok 1968 a sedmdesátá léta v Československé socialistické republice (dále jen ČSSR) přinesly tvrdý režim normalizace, kterou doprovázelo omezování projevu v oblasti výtvarného umění a architektury. Jedinou světlou výjimkou se staly politicky prestižní realizace, na něž byl kladen značný důraz. V této době se Československo proměnilo ve stát, kde oblast kultury a umění sloužila jako nástroje propagandy.

Toto období přineslo vlnu výstavby objektů demonstrujících výdobytky socialismu. Mezi ně nepochybně náleží i pražský Palác kultury, dnešní Kongresové centrum Praha, jenž se stal jednou z nejokázalejších architektonických památek období normalizace v Československu. Budova byla primárně určena pro pořádání sjezdů Komunistické strany Československa (dále jen KSČ), konferencí, ale i zajišťování kulturního vyžití občanů.

Po architektonicky bohatém 19. století posledními významnými budovami s výrazně kulturním zaměřením postavenými v Praze byly např. Vinohradské divadlo, Obecní dům či Lucerna. Druhá polovina sedmdesátých let 20. století, známá také jako období šesté pětiletky, byla kromě jiného také fází řešení vhodných podmínek a prostředí pro projevy společenského a kulturního života. Reakcí toho vznikla mimo jiné Nová scéna Národního divadla. Nicméně se závratně rostoucí velikostí hlavního města ČSSR se ukázalo, že dosavadní budovy pro kulturu a zábavu kapacitně nevyhovují, z čehož vyplynula potřeba zisku nových prostor. Proto bylo rozhodnuto o výstavbě Paláce kultury v Praze-Nuslích. Stavba takové velikosti a technologické náročnosti, navíc umocněná významným posláním a politickou ideologií, nebyla až do osmdesátých let na území Československa postavena, a ani v dnešní době nemá ve fondu architektury na našem území rovnocenného konkurenta.

Monumentální stavba Paláce kultury, která výrazně ovlivnila pražské panorama, byla z pochopitelných důvodů zásadní stavbou pro šíření

socialistické ideologie. Historiky umění a architektury byla nicméně zatím poněkud opomíjena, přičemž jedním z důvodů může být právě tehdejší společensko-politická situace. Dosud neexistuje monografie, která by se věnovala výhradně architektuře Paláce kultury, nebo výtvarným dílům, kterými byl vybaven. Většina odborné literatury zabývající se tímto tématem a obdobím obvykle stavbu opomíjí, nebo se o ní zmiňuje pouze okrajově a s určitým despektem.

Prozatím se budova stala pouze součástí některých přehledových encyklopedií o architektuře a umění 20. století. Mezi prvními stavbu jedinou větou, a sice jako „zvláštní úkol vzhledem k různorodému poslání“ zmiňuje Marie Benešová v publikaci *Česká architektura v proměnách dvou století* (Praha 1981). Trojice autorů Jaroslava Staňková, Jiří Štursa a Svatopluk Voděra v knize *Pražská architektura: významné stavby jedenácti století* (Praha 1991), věnují budově jen pár odstavců, zaměřili se zejména na popis exteriéru, interiéru a jeho vybavení.¹ Heslem „Velké dílo naší doby“ stavbu označila Kateřina Dejmalová v publikaci *Český svět: kulisy let 1948–1989* (Lomnice nad Popelkou 2008), tato stať popisuje zejména okolnosti slavnostního otevření paláce s citacemi dobového tisku. V publikaci *Novostavby v historickém prostředí Prahy ve 20. století* (Praha 2018) se autor Jaroslav Daďa vyjadřuje k Paláci kultury stručně a kriticky jako k „obrovskému beztvarému tělesu“. Další vydaná kniha, *Praha brutálně krásná. Mimořádné stavby postavené v letech 1969–1989* (Praha 2018) představuje stavby postavené v Praze v letech 1969–1989, a to především za pomoci obrazového materiálu. Paláci kultury se zde věnuje pouze okrajově doprovodný text Ondřeje Horáka. Velmi stroze stavbu zmiňuje Renata Vrabelová v publikaci *Architektura 60. a 70. let 20. století v České republice* (Praha 2020), autorka se v textu zaměřila především na výčet jmen spoluautorů návrhu stavby a uměleckých děl uvnitř budovy. Recentně byla publikována dvousvazková antologie *Architektura 58–89* (Praha 2022)

¹ Chybně zde zmiňují, že materiál použitý na povrchu obvodového pláště je cement, ve skutečnosti se ale jedná o pohledový beton, jak bude prokázáno v následujících kapitolách.

editovaná nadšencem pro architekturu období socialismu – Vladimírem Brožem. Zde se autor statě Matyáš Kracík vůbec poprvé věnuje předchozím architektonickým návrhům na zástavbu pláně a zevrubnému představení budovy a uměleckých děl, kterými stavba disponuje.

Zásadní informace o architektonické soutěži přináší vyjádření architektů, kteří se zúčastnili soutěže či ostatních pamětníků. Architekt Jan Bočan, jenž se soutěže účastnil v rámci kolektivu Projektového ústavu Výstavby hlavního města Prahy, odkrývá svůj názor na hodnocení architektonické soutěže v publikaci *Šedesátá léta v architektuře očima pamětníků* (Praha 2006). Okolnosti výběru vítězného návrhu popisuje Jan Bočan také v monografické knize *Jan Bočan* (Praha 2012), editované Rostislavem Šváchou. V neposlední řadě Martina Koukalová a Petr Roubal, autoři publikace *Blahomír Borovička. Vzpomínky hlavního architekta Prahy* (Praha 2023).

Významná část zdrojů informací o stavbě pochází ještě z období normalizace, kdy se o Paláci kultury dozvídáme zejména z odborných časopisů *Architektura ČSR*, *Československý architekt*, *Domov*, *Umění a řemesla* nebo *Výtvarná kultura*.² Oproti ostatním významným stavbám tohoto období není Paláci kultury věnována přiměřená pozornost a architektonickou soutěž dokonce zcela opomíjí. Tyto texty se zaměřují především na informace týkající se významu stavby pro socialistickou společnost, popisu jejich hlavních prostor včetně jejich kapacit, a v neposlední řadě výtvarným dílům uvnitř budovy.

Klíčovým materiálem pro poznání různých dobových názorů na stavbu představuje řada neodborných periodik denního tisku jako jsou: *Pravda*, *Nová svoboda*, *Průboj*, *Pochodeň*, *Lidová demokracie*, *Stráž lidu*, *Práce*, *Svět práce*, *Tribuna*, *Rudé právo*, a mnohá další.

Komplexně, ale velmi stručně a poněkud omezeně představuje stavbu příspěvek Matyáše Kracíka, Hedviky Křížové a Anny Schránílové – *Palác kultury v Praze, jeho historie, architektura, umělecká výzdoba a památkový*

² Konkrétní čísla vydání budou citována v jednotlivých kapitolách.

potenciál 35 let po výstavbě, který vznikl v rámci plnění výzkumného cíle Národního památkového ústavu – Průzkum a prezentace architektury 19. a 20. století.

Historii Paláce kultury představila výstava konaná ke 40. výročí Kongresového centra Praha přímo v jeho prostorách u vchodu č. 5. Autory koncepce expozice *Od PaKulu ke Kongresáku* probíhající od června do září 2021, byli Michal a Šimon Cabanovi.

Stěžejním původcem informací o okolnostech výstavby Paláce kultury jsou archivní dokumenty uložené v pražských a soukromých archivech. Jedná se především o fondy Archivu hlavního města Prahy, Institutu plánování a rozvoje hlavního města Prahy, materiály Spisového archivu Národního Památkového Ústavu, a v neposlední řadě soukromá pozůstalost jednoho z architektů – Vladimíra Ustohala.

Dalším nedostatkem bádání k tomuto tématu je fakt, že přestože se budovy, v nichž se konaly stranické sjezdy a kulturní akce, staly živou součástí architektonického dědictví, nevznikla doposud studie, která by se zabývala kontextem vzniku těchto budov, jejich architektuře, či výtvarné výzdobě. Okrajově se o nich zmiňují recentně vydané publikace věnující se tématu kulturních domů jako jsou *Mezi sjezdy a tanečními* (Praha 2021) Lukáše Veverky, nebo antologie *Osvěta, kultura, zábava: Kulturní domy v Československu* (Praha 2024) editovaná Michaelou Janečkovou a Irenou Lehkoživovou.

První část předkládané diplomové se bude zabývat dějinami plánování výstavby na Bitevní pláni nad Nuselským údolím, které se ve 20. století díky stavbě Nuselského mostu proměnilo z nepřístupné krajiny v místo s velkým stavebním potenciálem. V průběhu následujících desítek let bylo vyhlášeno několik architektonických soutěží, které přinesly odlišné pohledy na využití stavební parcely. Nicméně žádný z předkládaných plánů nebyl realizován. Ve stručnosti bude v této části pojednáno o různých názorech na zastavění nového a velmi lukrativního území nabízejícím výhledy na historické jádro Prahy.

Druhá kapitola diplomové práce bude věnována stavbě pražského Paláce kultury, o jehož výstavbě bylo rozhodnuto v březnu 1973, v té době ještě pod názvem původně zamýšleného Sjezdového paláce. Nová budova byla koncipována pro mnoho účelů, pro konání stranických sjezdů, konferencí, zasedání plén Ústředního výboru KSČ, symposií a jiných kulturních akcí. Na základě studia archivních pramenů bude pojednáno o architektonické soutěži na Palác kultury. V jednotlivých podkapitolách budou osvětleny okolnosti architektonické soutěže a postupně budou představeny všechny předložené návrhy, které vzešly ze tří kol architektonických soutěží, a doplněny o následné hodnocení poroty.

V další kapitole bude představen vítězný projekt Vojenského projektového ústavu. Čtenář bude obeznámen s průběhem realizace výstavby a bude zde popsána výsledná podoba budovy včetně jejich nejvýznamnějších interiérů.

Následně bude pražský Palác kultury uveden v kontextu analogických realizací a kulturních zařízení v rámci bývalých socialistických zemí na evropském kontinentu. Důraz bude kladen zejména na ideový význam, poslání a funkci těchto staveb, které se v době socialismu staly základním nositelem kultury a šířitelem osvěty mezi nejširší vrstvy obyvatel.

Poslední kapitola zaměří svoji pozornost na reflexi Paláce kultury v období normalizace v ČSSR. Na základě podrobného studia různých kategorií písemných zdrojů (archivních pramenů, pozůstalostí, odborné literatury a neoborných periodik) se pokusí rekonstruovat dobové mínění v různých vrstvách socialistické společnosti.

Tato diplomová práce si klade za cíl pojednat o okolnostech architektonické soutěže a výstavby Paláce kultury prostřednictvím bohatého archivního materiálu, z něhož bylo doposud čerpáno minimálně. Budou odkryty některé aspekty architektonické soutěže. V tomto ohledu jsou stěžejním přínosem nálezy architektonických návrhů v archivu IPRu, které doposud nebyly publikovány, archivní dokumenty v Archivu hlavního města Prahy, a soukromé dokumenty z pozůstalosti Vladimíra Ustohala. Další z náplní práce je pokusit se o srovnání pražské stavby s analogickými

realizacemi na našem území i v zahraničí. V závěru proběhne snaha o vystižení architektonických kvalit budovy v kontextu péče o hodnoty architektury druhé poloviny dvacátého století v České republice a ve světě. Doposud omezeně probádané téma bude nově obohaceno o zasazení Paláce kultury do kontextu ostatních kulturních zařízení v Evropě. Dále text práce nově přinese pokus o rekonstrukci dobového veřejného vnímání stavby s přihlédnutím k názorové otevřenosti uvnitř normalizační společnosti. Zatímco hlavní text práce bude rekonstruovat historické okolnosti a události, závěrečná část naopak nahlédne stavbu z dnešního pohledu. Význam této práce je tedy dvojitý: má přispět k poznání historie stavby a zároveň by se mohla stát podnětným zdrojem ke zvážení architektonických, uměleckých a ideologických hodnot stavby, které by mohly být stěžejní při rozhodování o její budoucnosti.

1 Pankrácké předmostí Nuselského mostu a první návrhy na zástavbu

Bitevní pláň, místo na severním okraji Pankrácké pláně, kde dnes stojí Kongresové centrum Praha [1], bývalý Palác kultury, nemá příliš bohatou stavební historii. Jednalo se totiž o těžce přístupné místo na terénní hraně, tyčící se nad prudkým svahem nuselského údolí. Prostor zůstával nezastavěn až do šedesátých let 20. století, vyjma několika provizorních dřevěných ohrad s dílnami a domky.³ Po druhé světové válce zde stálo fotbalové hřiště Na Bělce [2], a konaly se zde příležitostné poutě.⁴

Tato situace se výrazně změnila stavbou mostu Klementa Gottwalda (dnešního Nuselského mostu). Jeho realizace propojila městské části Pankrác a Karlov, a stala se zásadní pro rozvoj a funkční propojení daného

³ Matyáš Kracík – Hedvika Křížová – Anna Schránílová, Palác kultury v Praze, jeho historie, architektura, umělecká výzdoba a památkový potenciál 35 let po výstavbě, *Zprávy památkové péče XXXVI*, 2015, č. 2, s. 365.

⁴ Josef Hruběš, Z toulek po památkách a zajímavostech Nuslí, in: (autor neveden) *Praha 4*, Praha 2001, s. 158.

území s městským centrem. První snahy o výstavbu mostu pocházejí již z let 1903 a 1919. Až v roce 1927 byla vyhlášena první architektonická soutěž, kterou následovaly soutěže v letech 1933 a 1958–1960. Nakonec bylo zvoleno architektonické řešení mostu dle Stanislava Hubičky, Vojtěcha Michálka a Svatopluka Kobra, jejichž projekt byl schválen roku 1964 a výstavba probíhala v letech 1965–1973 [3].⁵

Význam místa dále umocňuje stavba nadzemního metra, které proudí uvnitř tubusu mostu, 42 metrů nad zemí.⁶ Na nově vzniklou stanici metra Gottwaldova (dnes Vyšehrad) navázala futuristická opěrná stěna sochaře Stanislava Kolíbala a architekta Petra Svobody vytvářející terasu před, respektive pod budoucím Palácem kultury. Přemostěním nuselského údolí vzniklo na exponovaném místě na hraně svahu nové prostranství nedaleko historického jádra Prahy, které nabízelo mnoho možností nového využití. Bitevní plán se tak stala předmětem diskuse s různými programovými názory, jak stavební parcelu využít. V následujících desetiletích proto bylo vypsáno několik architektonických soutěží na její zástavbu.

Také v soutěžním návrhu architektů Josefa Havlíčka a Jaroslava Polívky na nuselský viadukt z roku 1927 je již naznačena i zástavba pankráckého předmostí. V dalším svém návrhu se Josef Havlíček, tentokrát s Jaroslavem Černoorským a Zdeňkem Vávrou vyjádřili k podobě Bitevní pláň v čele nástupního nádvoří a při nástupu k předmostí dvěma akcentovými výškovými budovami, které jako dominanty zakončující viadukt [4, 5].⁷

⁵ Viz Stanislav Hubička, Přemostění nuselského údolí, *Architektura ČSR XXIV*, 1965, č. 1, s. 45–47. – Šárka Hubičková, *Nuselský most, historie stavba architektura*, Praha 2014.

⁶ Technologicky velmi náročná stavba metra byla výsledkem československo-sovětské spolupráce.

⁷ Autor neuveden, Návrh zástavby pankráckého předmostí a studie nuselského viaduktu, *Návrhy a stavby*, Praha 1964, s. 117. Jaroslav Havlíček se zúčastnil i pozdější soutěže na Vysokou školu strany v roce 1954.

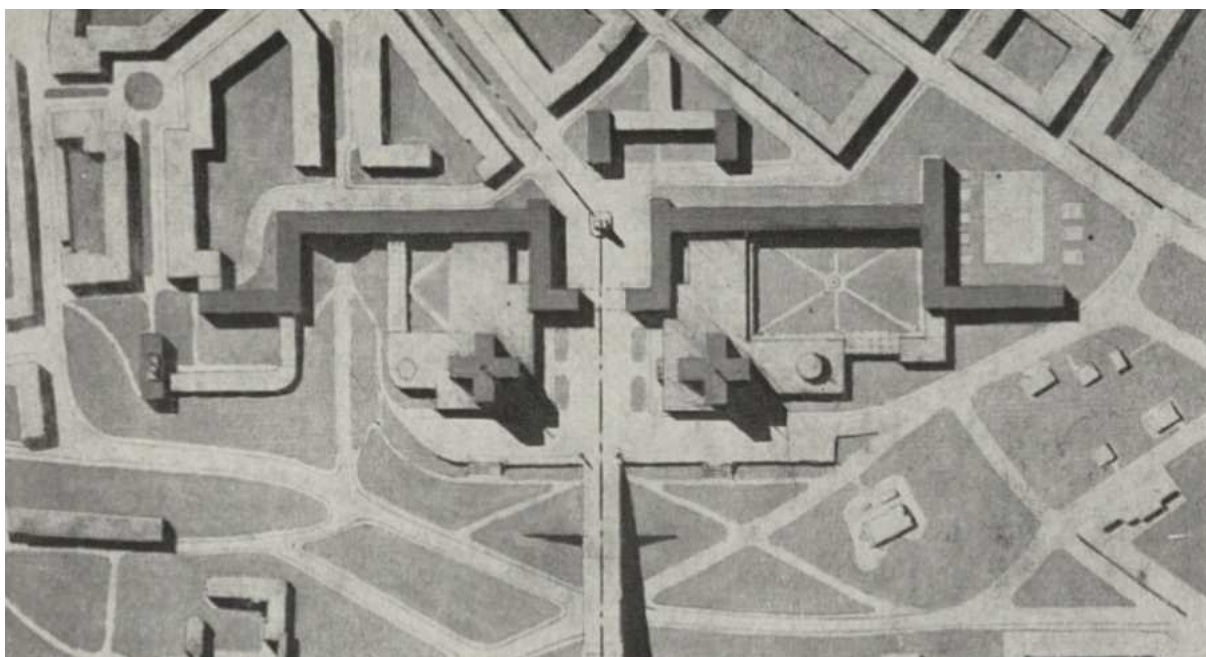
Obr. 1/ Vojenský projektový ústav, Kongresové centrum Praha, pohled západní, 2024

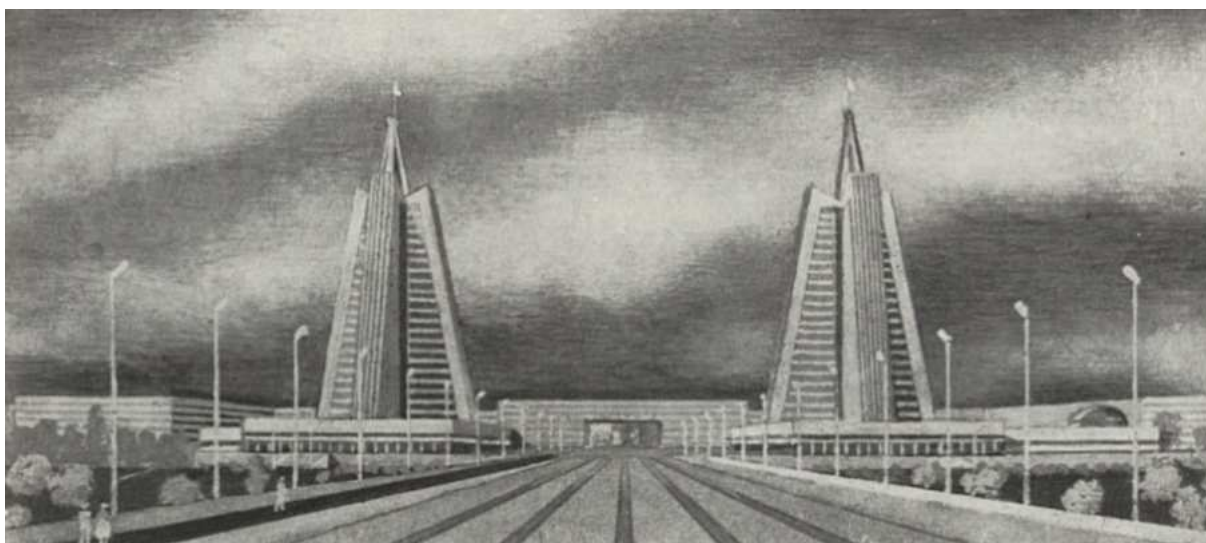
Obr. 2/ Praha, Nusle, Letecký snímek fotbalového hřiště Na Bělce, 1938

Obr. 3/ Stanislav Hubička, Návrh přemostění nuselského údolí, realizace 1973

Obr. 4/ Josef Havlíček – Jaroslav Polívka, Situační náčrt a skica pohledu na pankrácké předmostí viaduktu, 1927

Obr. 5/ Josef Havlíček – Jaroslav Polívka, Situační náčrt a skica pohledu na pankrácké předmostí viaduktu, 1927

V době vrcholící hospodářské krize v roce 1930, byla Pražskou obcí a Ústřední sociální pojišťovnou vypsána první soutěž na kolektivní bytové domy. V této soutěži na sebe upozornili architekti Levé fronty (L projekt) Peer Bücking, Jan Gillar, Augusta Müllerová a Josef Špalek.⁸ V daném místě navrhli patnáct kolektivních domů o šestnácti podlažích [6].

Richard Vašata-Berchtold během činnosti pro Plánovací komisi pro hlavní město Prahu a okolí vypracoval v roce 1941 studii [7], zaměřenou zejména na řešení předmostí Nuselského mostu. Dochované perspektivy představují kruhové prostranství, kterému v ose mostu dominuje čtyřkřídlá budova s vysokým sloupovým řádem a portikem v hlavním průčelí.⁹ Z roku 1948 pochází architektonický návrh souboru budov přírodovědných sbírek Národního muzea od Bohumíra Kozáka [8].¹⁰

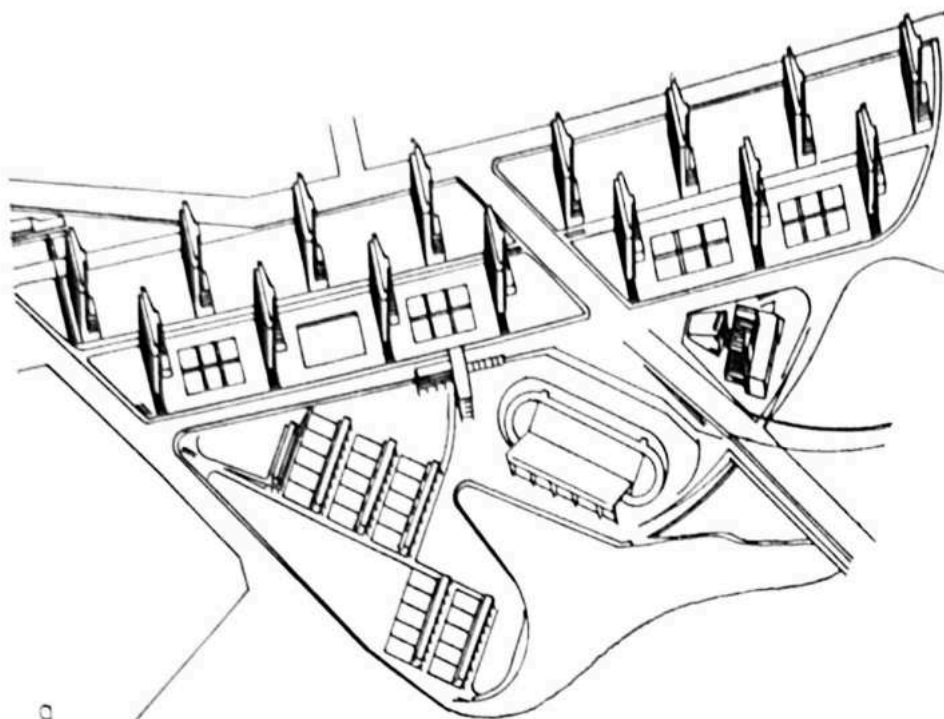
V roce 1951 vypracoval Karel Rajský regulační a zastavovací studii pankráckého předmostí [9], jejíž hlavním organizujícím celkem bylo Náměstí hrdinů.¹¹

⁸ Petr Vorlík, *Český Mrakodrap*, Praha 2015, s. 45.

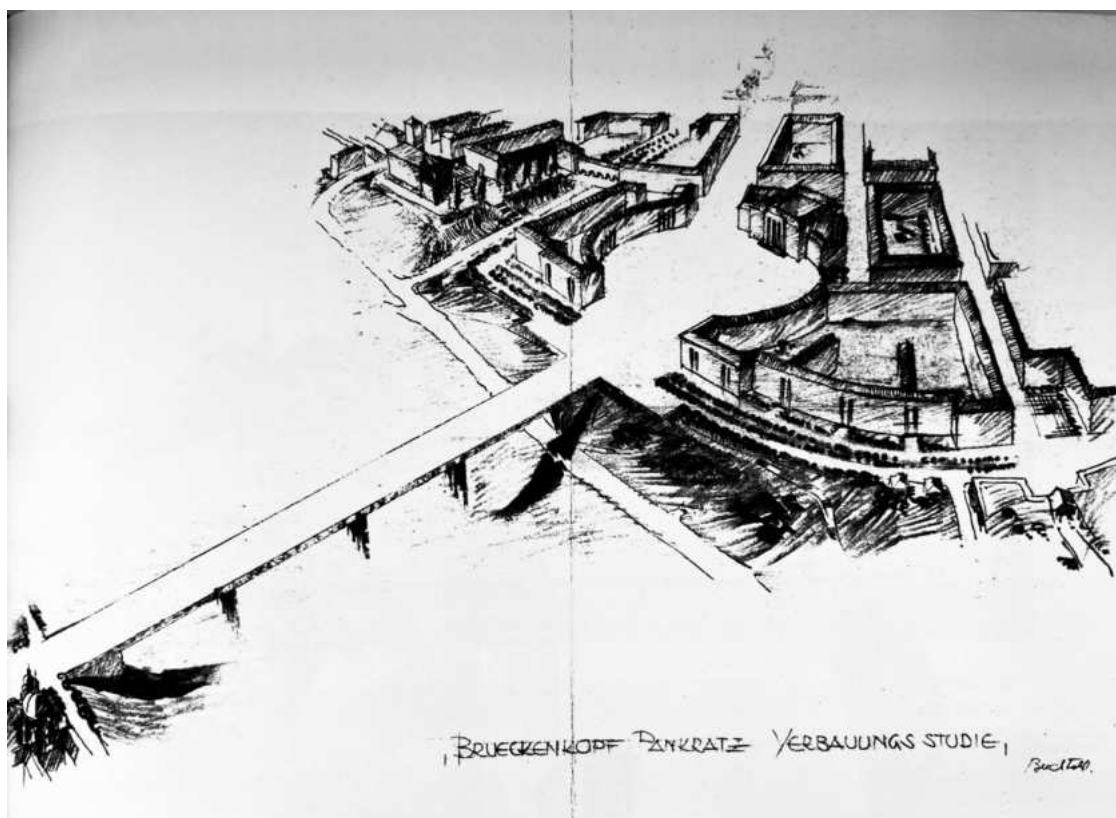
⁹ Miloš Hořejš, *Protektorátní Praha jako německé město, Nacistický urbanismus a Plánovací komise pro hlavní město Prahu*, Praha 2013, s. 195.

¹⁰ Návrh zmiňuje internetový článek *Na místě Paláce kultury měl stát Palác vědy*. Dostupné online: <https://vysehradskej.cz/csav-na-pankraci/> vyhledáno 19. 4. 2024. Kromě obrazové dokumentace se mi více informací nepodařilo dohledat. Viz Praha, Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy, Složka Průběžný návrh druhé budovy národního muzea na Pankráci.

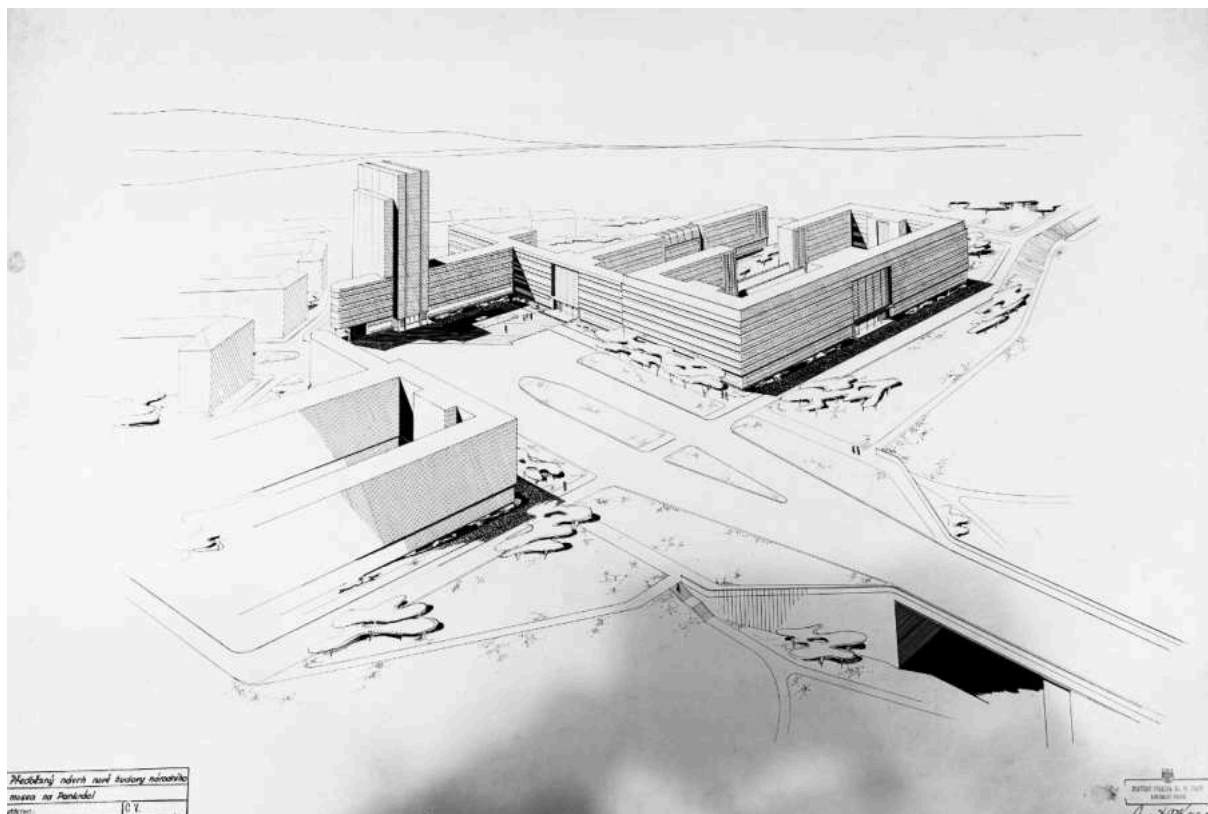
¹¹ Praha, Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy, Složka *Starší názory na zástavbu Pankráce*.

Obr. 6/ L-projekt, Návrh kolektivních domů, 1930

Obr. 7/ Richard Vařata-Berthold, Studie pankráckého předmostí Nuselského mostu, 1941

Obr. 8/ Bohumír Kozák, Návrh budov přírodovědných sbírek Národního muzea, 1948

Obr. 9/ Karel Rajský, Regulační a zastavovací studie pankráckého předmostí, 1951

Předmětem návrhů z roku 1954 se stal kampus Vysoké školy stranické. Téhož roku vypsal Ústřední výbor Komunistické strany Československa (dále jen ÚV KSČ) ve shodě a za účasti Svazu architektů Ústředního svazu československých výtvarných umělců (dále jen ÚS ČSVU) omezenou architektonickou soutěž na ideový návrh souboru Vysoké školy stranické při ÚV KSČ spolu s architektonickým začleněním přilehlého zastavění při jižním vyústění mostu na Pankrácké pláni v Praze podle rozvedených zásad. Po společné konzultaci Svazu architektů rozhodla Ideová rada pozvat devět významných tvůrců, kteří měli nárok přizvat si spoluautora či spoluautory.

Zadáním soutěže bylo vytvořit ojedinělý soubor, novou městskou část na místě viditelném ze všech stran. Cílem tak bylo vytvořit v Praze podobná prostranství, jako jsou náměstí Konstituce ve Varšavě, Gorského, Velká Kalužská nebo státní univerzita v Moskvě.¹² Na Bítevní pláni, po obou stranách budoucího Nuselského mostu, měly vyrůst budovy Vysoké školy stranické a Vysoké školy ruského jazyka a literatury, jejíž součástí mělo být i středisko sovětské kultury.

Soutěž proběhla ve třech fázích, během nichž architekti konzultovali své návrhy s porotou. Po ukončení jednotlivých fází porota návrhy zhodnotila a vypracovala závěry. Forma architektonické soutěže byla inovativní v tom ohledu, že byla vylučovací po ukončení jednotlivých fází již v jejím průběhu.¹³ V závěru porota dostala toho názoru, že soubory obou vysokých škol je nutno řešit v souvislosti tak, aby byl využit plný potenciál polohy staveniště a aby „byl vyzdvižen ideový význam nejvyšší školy marxismu-leninismu“.¹⁴ Z hlediska urbanismu pokládala porota za nutné, aby soubor budov dokonale uzavřel dosud neurovnanou zástavbu. Bylo důležité správně vyřešit architektonické pojetí nejen vlastního objektu školy, ale i pojetí obrazu celého okraje Pankrácké pláně souvisejícího

¹² Oldřich Starý, Soutěž na Vysokou školu strany – velkým poučením na naší cestě zpět. *Architektura ČSR XIV*, 1955, s. 37.

¹³ Viz Starý (pozn. 12), s. 19.

¹⁴ *Ibidem*, s. 22.

s přemostěním Nuselského údolí.¹⁵ Mimo řešení souboru budov přispěla soutěž i k řešení dalších otázek. Důležitým přínosem soutěže bylo objasnění otázky výškových dominant v oblasti budoucí výstavby a ukázala, že příliš vysoké věžovité stavby nejsou na předmostí vhodné.¹⁶ Do třetí, závěrečné fáze postoupily pouze tři návrhy, jenž byly podrobně hodnoceny porotou z různých hledisek. A sice z hlediska srozumitelnosti uměleckého vyjádření ideového obsahu školy, začlenění souboru budov do stávající výstavby a siluety města, umělecké a provozní hodnoty stavební dispozice, ekonomie,¹⁷ a v neposlední řadě z hlediska stavebních konstrukcí.

V závěru porota doporučila k udělení první ceny návrh Jiřího Gočára a Jiřího Albrechta [10, 11, 12]. Vítězný návrh v duchu socialistického realismu měl horizontální charakter s objekty uspořádanými kolem vnitřních dvorů. Kladně bylo hodnoceno ideové a výtvarné řešení včetně situování celého areálu školy s dominantním průčelím uplatňujícím se v blízkých i dálkových panoramatických pohledech. K realizaci velkolepého záměru nakonec z různých důvodů nedošlo.¹⁸

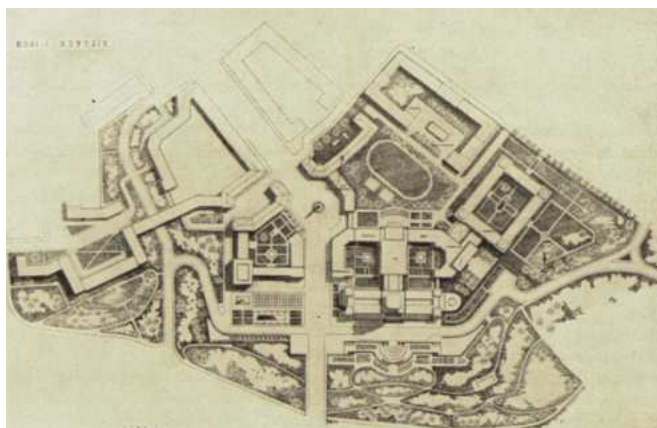
Svatopluk Kobr z 5. střediska Pražského projektového ústavu ve spolupráci se Stanislavem Hubičkou vypracovali roku 1961 studii pankráckého předmostí [13].

¹⁵ Oldřich Starý, Architektonická soutěž na ideový návrh vysoké stranické školy při ústředním výboru Komunistické strany Československa, *Architektura ČSR XIV*, 1955, s. 3.

¹⁶ K tomuto závěru bylo přihlíženo i při dalších architektonických soutěžích na zástavbu Bitevní pláně.

¹⁷ Oldřich Strádal, Ekonomické hodnocení soutěžních návrhů vysoké stranické školy, *Architektura ČSR XIV*, 1955, s. 43–58.

¹⁸ Klára Brůhová, Soutěž 1954, in: Matyáš Kracík – Hedvika Křížová – Anna Schránilová, *Od Pakulu ke kongresáku* (kat. výst.), Kongresové centrum Praha 2021, s. 6.

Obr. 10/ Jiří Gočár – Jiří Albrecht, Vysoká škola stranická, návrh I. fáze architektonické soutěže, 1954

Obr. 11/ Jiří Gočár – Jiří Albrecht, Vysoká škola stranická, návrh II. fáze architektonické soutěže, 1954

Obr. 12/ Jiří Gočár – Jiří Albrecht, Vysoká škola stranická, návrh III. fáze architektonické soutěže, 1954

Obr. 13/ Svatopluk Kobr – Stanislave Hubička, Studie pankráckého předmostí, 1961

Ředitelství výstavby pracovišť Československé akademie věd (dále jen ČSAV) vypsal 1. července roku 1963 veřejnou anonymní, meziústavní architektonicko-urbanistickou soutěž na řešení areálu ústavů Společenských věd ČSAV v Praze na Pankráci. Termín odevzdání soutěžních návrhů byl stanoven na 30. listopad téhož roku.¹⁹ Součástí areálu měla být knihovna, vědecká pracoviště a kongresový sál, jehož objem měl být dle zadání soutěže v architektonickém řešení přiznán. Již v průběhu této soutěže byla určena neměnná výška mezinárodního hotelu, který měl stát na protější straně předmostí, na 57 metrů.²⁰ V zadání soutěžních podmínek stálo, že vertikála hotelu spolu s horizontálou souboru budov ČSAV musí tvořit harmonický celek jak z blízkých, tak i dálkových pohledů.²¹ Zároveň měly navržené budovy využít exponovaného místa při uplatnění pohledů na Prahu. Stavební program měl obsahovat několik provozních celků, které mají vzájemné vazby a v případě potřeby měly být oddělitelné a samostatně funkční.

Celkem bylo předloženo třicet různých návrhů autorských kolektivů.²² Všechny návrhy byly porotou zhodnoceny samy o sobě vhodně, avšak jen málo z nich přineslo správně vystižené vazby na širší okolí. Dle hodnocení poroty některé návrhy nevyužily výjimečné polohy kongresových sálů a neuplatnily v nich pohledy na město. Jako hlavní nedostatek většiny návrhů porota shledala navržení provozních celků tak, aby nedošlo k jejím křížením. Komise zhodnotila soutěžní návrhy ve třech fázích. V první fázi vyřadila celkem 19 slabých či neodborně zpracovaných projektů.²³ V druhé fázi byly projekty posouzeny z hledisek konstrukčních, možnosti zakládání

¹⁹ Jiří Kadeřábek, Soutěž na ideové a urbanistické řešení areálu ústavů společenských věd ČSAV v Praze na Pankráci, *Architektura ČSSR XXIII*, 1964, č. 3, s. 163.

²⁰ Hotel byl nakonec postaven až v roce 1988 a jeho hlavním architektem se stal Jaroslav Trávníček z Vojenského projektového ústavu. Výška realizované stavby čítá 150 metrů.

²¹ Viz Kadeřábek (pozn. 19), s. 163.

²² Praha, Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy, Složka *Soutěž ÚSV ČSAV – PANKRÁC*.

²³ Viz Kadeřábek (pozn. 19), s. 174.

a dodržení modulace. V závěru této fáze soutěže bylo vyloučeno dalších 8 návrhů. Ve třetí, závěrečné fázi byly hodnoceny zbylé tři projekty.

V samotném závěru nakonec porota rozhodla o sloučení první a druhé ceny. Jedním z vítězů byl autorský kolektiv Karla Pragera²⁴ a Jiřího Albrechta [14, 15], druhým vítězem se stal tým Stavební fakulty Českého vysokého učení technického pod vedením Jaroslava Paroubka ve složení: Luděk Todl, Jan Čejka, Luboš Doutlík a Karel Marhold [16, 17]. Jejich návrhy ale nebyly definitivní a v průběhu následujících let byly autorskými kolektivy přepracovávány. Na základě doporučení poroty vypisovateli soutěže byly vypracovány srovnávací studie a oba návrhy byly přetvořeny podle upřesněného programu a připomínek obsažených v posudcích.

Soutěž prokázala, že na Bitevní pláň není vhodné zasadit monoblok podél okraje svahu, nebo jej dokonce předsadit přes okraj terénní hrany. Takové řešení by znamenalo nejen vážný zásah do struktury svahu, ale i do pražského panoramatu.

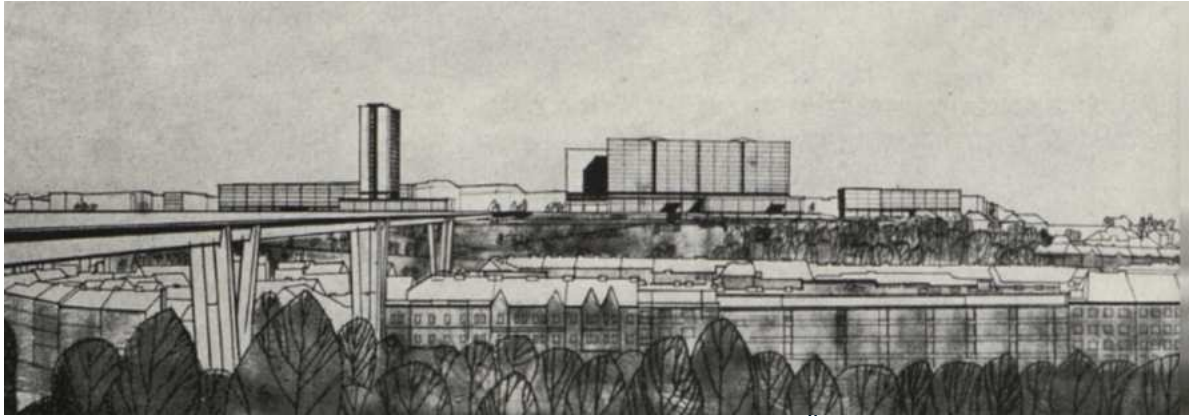
Soutěžní návrhy, které se umístily na výherních pozicích, byly na rozdíl od ostatních historizujících koncepcí velmi progresivních forem, s lapidárními objemy v intencích mezinárodního stylu.²⁵ Dominanty návrhů již netvořily osově souměrné gradující budovy, nýbrž dynamické kompozice. Z realizace areálu sešlo v momentě, kdy bylo vládou ČSSR rozhodnuto na daném místě vybudovat Palác kultury.

Roku 1968 se uskutečnila výtvarná soutěž na Památník obětem fašismu,²⁶ jejímž výsledkem bylo doporučení monumentálního návrhu Miroslava Hejného, Stanislava Kolíbala a Zdeňka Rothbauera k realizaci [18]. Památník v podobě kamenné krychle o rozměrech 10 × 10 metrů, zabořené hranou do země, měl být osamoceným objektem na prázdné ploše. V případě uskutečnění záměru by zůstala zbylá plocha na hraně Bitevní pláně volná.

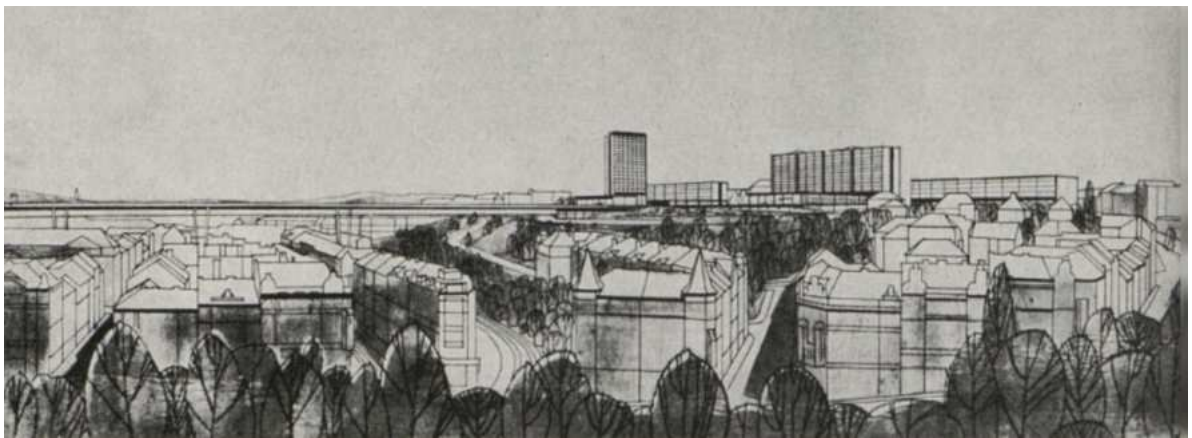
²⁴ Karel Prager byl spoluzakladatelem Sdružení projektových ateliérů, které byly po roce 1968 zrušeny a zařazeny pod PÚ VHMP.

²⁵ Viz Brůhová (pozn. 18), s. 6.

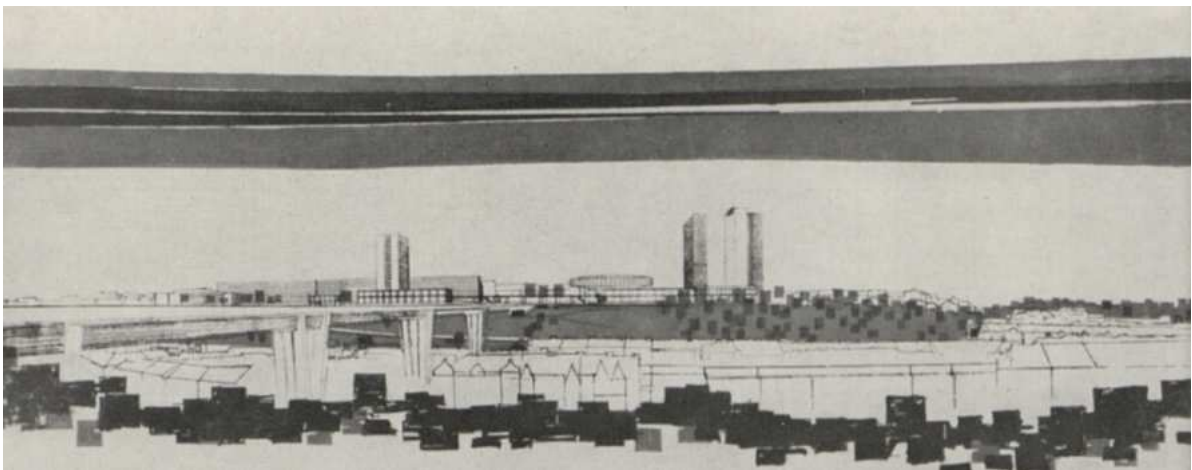
²⁶ Návrh Památníku obětem fašismu se později stal i součástí architektonicko-urbanistické soutěže na Palác kultury v Praze.

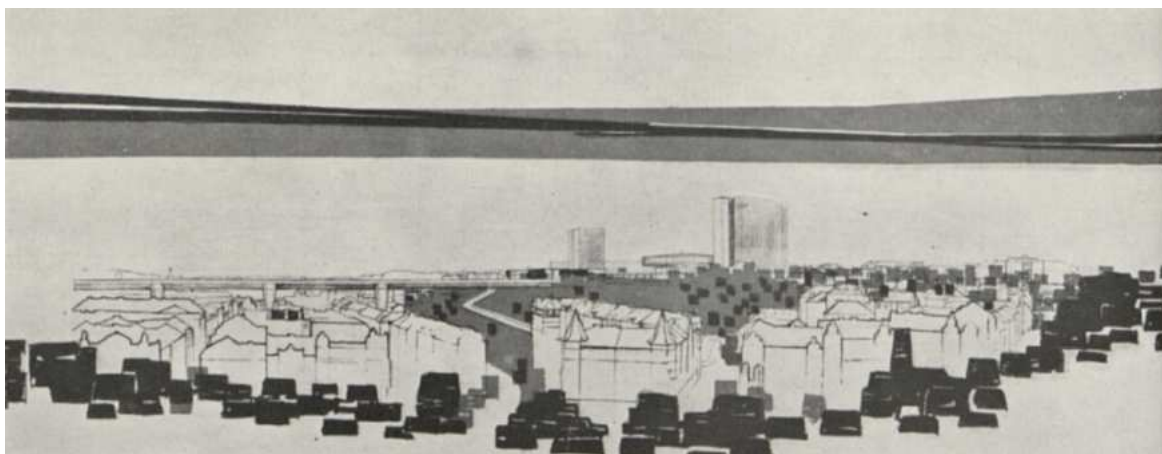
Obr. 14/ Karel Prager – Jiří Albrecht, Návrh pracovišť Československé akademie věd, 1963

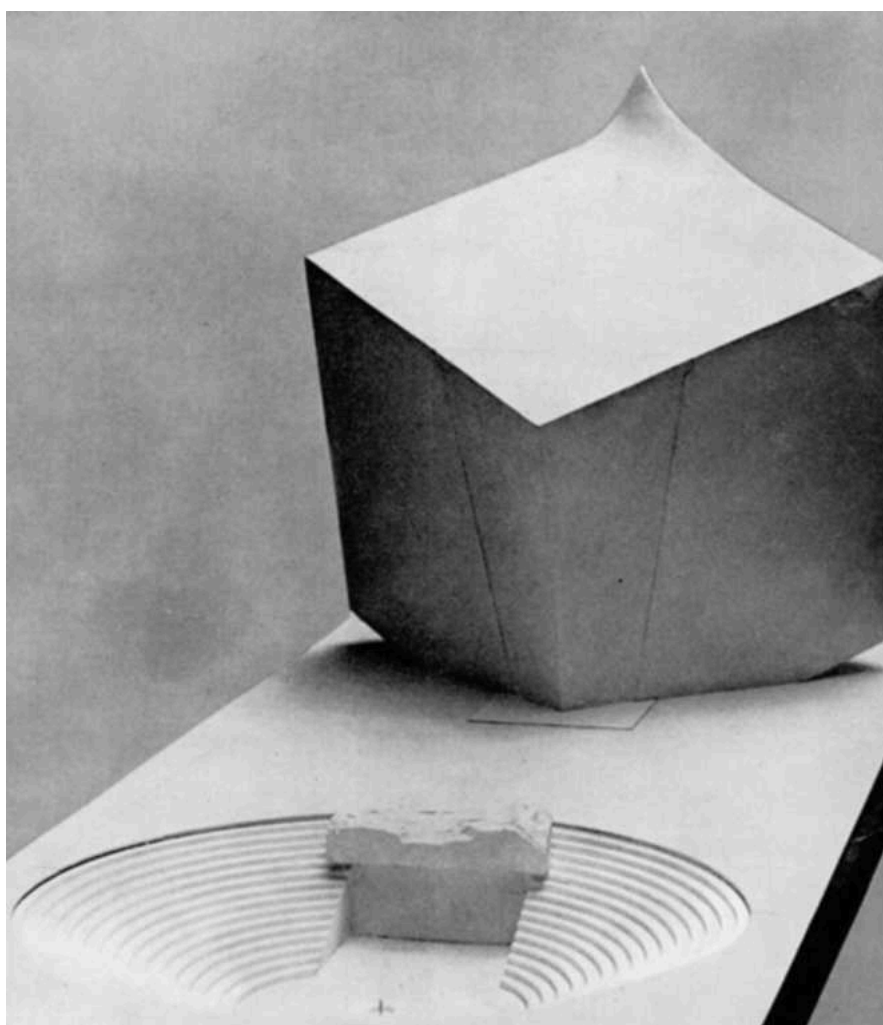
Obr. 15/ Karel Prager – Jiří Albrecht, Návrh pracovišť Československé akademie věd, 1963

Obr. 16/ Kolektiv Stavební fakulty ČVUT, Návrh pracovišť Československé akademie věd, 1963

Obr. 17/ Kolektiv Stavební fakulty ČVUT, Návrh pracovišť Československé akademie věd, 1963

Obr. 18/ Miroslav Hejný – Stanislav Kolíbal – Zdeněk Rothbauer, Návrh Památníku obětem fašismu, 1968

Vláda ČSSR se zde nakonec rozhodla vybudovat nejpompéznější stavbu své doby, završující epochu výstavby socialismu sedmdesátých let, mohutný Palác kultury.²⁷ Nicméně Bitevní plán na Pankráci nebyla jediným uvažovaným místem pro výstavbu nového kulturního zařízení.²⁸ Na základě usnesení ÚV KSČ ze dne 28. 1. 1972 a předsednictva vlády ČSSR ze dne 16. 3. 1972 byl proveden výběr staveniště.²⁹ Zprvu se zdálo, že ideální místo pro výstavbu nového paláce představuje Letenská pláň. Avšak provedený rozbor z hledisek urbanismu, ekonomického i politického ukázal, že v Praze se nacházejí i jiná vhodná místa. V dalších návrzích se diskutovalo o volné parcele na místě bývalého Nádraží Těšnov, kde by však výstavba kolidovala se stavbou metra, nebo plocha po Nádraží Bubny.³⁰

Tato místa byla zavrhnuta z čistě pragmatického důvodu – stavební pozemky nebyly včas připraveny pro výstavbu Paláce kultury, a tak by stavba nebyla dokončena v termínu pro zasedání XVI. sjezdu ÚV KSČ. Navíc byly tyto lokality dopravně výrazně méně dostupné. Po četných návštěvách se nakonec jako nejpříhodnější parcela pro výstavbu ukázala dominující terasa na jižním předmostí Nuselského mostu. Vybrané území nabízelo vhodné podmínky k postavení budovy v celkovém obrazu města, předurčilo výstavbu budovy prvořadého společenského významu.³¹

Jedním z rozhodujících kritérií při volbě staveniště byla významově strategická poloha, odpovídající dvěma přírodním kompozičním útvarům, které komponují pražské panorama – hradčansko-petřínskému celku a hřbetu Žižkova.³² Tyto základní dominantní polohy, umocněné stavbami

²⁷ Matyáš Kracík, Jaroslav Mayer – Jaroslav Trávníček, in: Vladimír 518 (ed.), *Architektura 58–89 II*, Praha 2022, s. 594.

²⁸ První porada na toto téma proběhla 21. července 1972 v kanceláři federálního ministra pro technický rozvoj Ladislava Šupky.

²⁹ Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Sjezdový palác – usnesení o Výstavbě v Praze*, datace: 22. 11. 1974, číslo porady: 44, karton: 48, Příloha II, s. 1.

³⁰ Blahomír Borovička zmiňuje prostory, „kde dnes stojí hotel Hilton“ a lokalitu „právě rušených jatek v Holešovicích“. Viz Martina Koukalová – Petr Roubal (ed.), Blahomír Borovička. *Vzpomínky hlavního architekta Prahy*. Praha 2023, s. 195.

³¹ Viz Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Sjezdový palác – usnesení o Výstavbě v Praze* (pozn. 29), s. 1.

³² Blahomír Borovička, *Palác kultury*, *Architektura ČSR XL*, 1981, č. 7, s. 299.

Pražského hradu a Památníku národního osvobození na Vítkově, měly dosud nezvýrazněný kontrapunkt v pankrácké terase a zejména na její hraně, zakončené Vyšehradem.³³ Vybudováním Paláce kultury na předmostí se vytvořil pomyslný třetí bod trojúhelníku svírajícího historické centrum města a přináší tak celému městu tříbodovou rovnováhu a novou rozsáhlou kompoziční hodnotu.

2 Palác kultury v Praze

Praha, jako hlavní město Československa, postrádala ve 20. století kulturní zařízení, které by v plném rozsahu umožňovalo provoz s mnohostranným společenským posláním.³⁴ S pojmem moderní metropole závěru 20. století se pojí i organizace mezinárodních kongresů, symposií i jiných výjimečných událostí, které mají přispět k rozvoji města a upevňování vztahů mezi národy i uvnitř socialistické společnosti. Zároveň, na rozdíl od jiných socialistických zemí, nedisponovala KSČ žádnou reprezentativní budovou, v níž by se mohly odehrávat stranické sjezdy. Proto bylo rozhodnuto vybudovat v pražské metropoli Palác kultury, který měl nejen poskytovat zázemí k pořádání nejrůznějších kulturních akcí, ale i k stranickým zasedáním KSČ.

Historicky I., ustavující sjezd komunistické strany probíhal ve dnech 14.–16. května 1921 v Praze v bývalém karlínském Národním domě.³⁵ Následoval II. sjezd v Národním domě na Smíchově.³⁶ V. sjezd z důvodů utajení zasedal na různých místech Prahy – v libeňské Čechii v Podlipného ulici, v Národním domě na Vinohradech, v Národním domě na Karlíně nebo v holešovické Domovině. V době, zostřených třídních bojů v březnu roku 1931 byl zahájen VI. sjezd KSČ v Lidovém domě ve Vysočanech

³³ Viz Borovička (pozn. 32), s. 299.

³⁴ Autor neuveden, Sjezdový palác, *Architektura ČSR XXXVI*, 1977, č. 2, s. 50.

³⁵ Otilie Svobodová, Od Karlínského domu k Paláci kultury, *Památky a příroda VI*, 1981, č. 5, s. 257.

³⁶ Ibidem, s. 257.

a v restauraci Globus v Dejvicích.³⁷ VIII. sjezd se konal již v „osvobozeném“ státě, tento první poválečný sjezd se konal v Lucerně.³⁸ Počínaje IX. sjezdem až do XV. sjezdu KSČ, se místem konání zasedání stal Sjezdový palác (dnes Průmyslový palác) v Parku kultury a oddechu Julia Fučíka v Praze (dnes Královská obora Stromovka).³⁹ Přestože jeho prostory sloužily sjezdům pouze dočasně, byla budova v roce 1965 nákladně rekonstruována a upravena pro potřeby stranických sjezdů a konání mezinárodních sympozií.⁴⁰ Přesto ani tak nebylo vytvořeno dostatečně důstojné místo pro konání sjezdů KSČ a rozvoj kultury v ČSSR.

Politické sjezdy vládnoucí socialistické strany se staly zákonitě záležitostí celé společnosti. Během těchto sjezdů byla diskutována nejrůznější témata, která se týkala rozvoje společnosti, budování socialismu v materiální i sociální základně, šíření socialistického způsobu života, uspokojování materiálních a duchovních potřeb pracujících a mnohé další.⁴¹ Zmíněná témata byla považována za reálné náplně cesty k budování vyspělé socialistické společnosti.

S rozvojem a nabýváním významu hlavního města socialistické republiky se jevilo naléhavým tématem vytvořit zcela novou společenskou shromažďovací budovu vhodnou svým prostředím, kde by probíhaly vrcholné projevy politického, společenského a kulturního života. Ve většině hlavních měst socialistických zemí již byly podobné objekty vybudovány a staly se výrazným prostředkem umělecké působivosti a svědectvím při dokumentaci budování socialistické společnosti. Stejně jako v ostatních zemích se i pražský Palác kultury měl podílet na přispívání k šíření ideologických myšlenek v ČSSR.

³⁷ Viz Svobodová (pozn. 35), s. 257.

³⁸ Ibidem, s. 257.

³⁹ Josef Hrubeš, *Pražské domy vyprávějí*, Roztoky u Prahy 1999, s. 218.

⁴⁰ Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Sjezdový palác v PKOJF – příprava rekonstrukce*, datace: 20. 3. 1967, číslo porady: 12, karton: 5, s. 20.

⁴¹ Viz Otilie Svobodová (pozn. 35), s. 257.

K účelu obhájení rozhodnutí o výstavbě Paláce kultury byla zhotovena Důvodová zpráva,⁴² která zmiňuje velmi špatný stav velkých sálových prostorů v hlavním městě a zejména technickou neperspektivnost dalšího využívání Sjezdového paláce v Parku Julia Fučíka, využívaného pro sjezdové účely pouze dočasně. Důvodová zpráva k závěru uvedla, že je třeba výstavbu nové budovy řídit tak, aby XVI. sjezd KSČ v roce 1981 mohl probíhat již v dokončeném Sjezdovém paláci ČSSR.⁴³ Na dodržení stanovených termínů výstavby byl kladen velký důraz i proto, že sjezdu se měl zúčastnit v té době nejvýše postavený představitel Sovětského svazu, Leonid Iljič Brežněv.⁴⁴

V dubnu roku 1981, v roce 60. výročí založení KSČ, byl v Praze slavnostně otevřen Palác kultury. Stavba monumentální z mnoha hledisek, svojí mohutnou hmotou na velmi výrazném místě pražského panoramatu, svojí velkorysostí a mnohostranností, a také svým symbolickým významem památníku socialistické epochy.⁴⁵ Praha tak konečně získala natolik potřebné, bohatě vybavené centrum všech odvětví společenského života s možností pořádání sjezdů, sympozií a koncertů i s velkými počty účastníků.⁴⁶

⁴² Viz Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Sjezdový palác – usnesení o Výstavbě v Praze*, (pozn. 29), Příloha II, s. 1.

⁴³ Ibidem, Příloha II, s. 3.

⁴⁴ Jaroslav Smetana, *Sjezd nás zoceluje*, *Nová svoboda* XXXVII, 1981, č. 84, s. 1.

⁴⁵ Ondřej J. Sekora, *Palác kultury v Praze*, *Umění a řemesla*, 1981, č. 3, s. 13.

⁴⁶ Jaroslava Staňková – Jiří Štursa – Svatopluk Voděra, *Pražská architektura, Významné stavby jedenácti století*, Praha 1991, s. 333.

2.1 Urbanistické řešení

Palác kultury vyrostl na jednom z nejexponovanějších míst současné Prahy,⁴⁷ na pankráckém předmostí Nuselského mostu. Přestože se Praha tímto směrem již dávno rozrůstala čtvrtěmi se statisíci obyvateli, teprve nová budova zbavila tuto část města rázu výlučně sídlištních předměstí.⁴⁸ Umístění stavby nahrávala také velmi dobrá dopravní dostupnost a exponovaná poloha s panoramatickými pohledy na historické jádro Prahy.

Napojením na hromadnou dopravu a přemostěním Nuselského údolí se pankrácké předmostí stalo prostorovou i funkční součástí centra.⁴⁹ Stavební území je na severu vymezeno ulicí Na Bučance a ostrou hranou svahu Nuselského údolí s terasovitými úpravami vybudovanými současně s jižním předmostím Nuselského mostu. Ze západní strany bylo vymezení staveniště určeno ulicí Na Pankráci. Na jihu ukončuje pozemek ulice Štětkova a na východu trasa II. severojižní magistrály, tj. ulice 5. května, která pokračuje přes Nuselský most směrem do centra města.

V tomto ohledu stál před projektanty pražského Paláce Kultury nelehký úkol navrhnout novou společenskou budovu, která by jednak vynikala v pražském panoramatu, ale zároveň na druhé straně nepůsobila cize ve stávající zástavbě.⁵⁰

Vypsaná architektonická soutěž si vyžadovala návrh nejen nové kulturně zaměřené budovy, ale zpracování komplexní urbanistické koncepce Pankráckého předmostí, která sestávala jak z Paláce kultury, tak i z budovy Městské správy veřejné bezpečnosti, hotelové budovy, mimoúrovňové okružní křižovatky, podzemního parkoviště a komplexního řešení projektových sítí.⁵¹

⁴⁷ Viz *Architektura ČSR* (pozn. 34), s. 53.

⁴⁸ Viz Sekora (pozn. 43), s. 13.

⁴⁹ Viz *Architektura* (pozn. 34), s. 53.

⁵⁰ Milan Vašíček, Pražský palác kultury, *Výtvarná kultura V*, 1981, č. 5, s. 2.

⁵¹ Viz Kracík – Křížová – Schránílová (pozn. 3), s. 368.

2.2 Architektonická soutěž

2.2.1 Okolnosti soutěže

V srpnu roku 1972 byla vyhlášena omezená urbanisticko-architektonická soutěž na vybudování a řešení areálu Kongresové haly dvouúčelového charakteru na v Praze-Pankráci.⁵² Soutěž byla vypsaná 15. srpna 1972 Generálním ředitelstvím Výstavby hlavního města Prahy na základě usnesení předsednictva vlády ČSSR ze 16. března 1972. Urbanisticko-architektonická soutěž byla ve smyslu soutěžního řádu (vyhl. č. 154/1959 Úl. ve znění vyhl. č. 135/1969 Sb.) projednána se všemi dotčenými společenskými organizacemi a schválena byla rozhodnutím federálního ministerstva pro technický a investiční rozvoj ze dne 25. července 1972.⁵³

Účelem této soutěže bylo získat nejlepší řešení Kongresové haly jako víceúčelové budovy. Vláda ČSSR ve svém usnesení z 27. února 1974 vyslovila souhlas s tím, aby funkcí ústředního investora výstavby a budoucím provozovatelem byl pověřen Národní výbor hlavního města Prahy (dále jen NV hl. m. P.).⁵⁴ Současně byly výkonem hlavní investorské funkce pověřeny ředitelství Výstavby hlavního města Prahy a jeho podřízená organizace Výstavba účelových staveb.⁵⁵

K odbornému posouzení soutěžních návrhů byla ustanovena porota. Ta původně sestávala z devíti členů, avšak později se změnou soutěžních podmínek byl počet členů komise rozšířen na jedenáct. Mezi členy poroty

⁵² Soutěž nemohla být veřejná nejen proto, aby se zamezilo přihlášení se nežádoucích autorů, ale také aby mohl vítězný kolektiv mohl vypracovat kompletní projektovou dokumentaci v rámci jednoho ústavu. Viz Koukalová – Roubal (pozn. 30), s. 197.

⁵³ Dle archivní dokumentace z pozůstalosti Ing. arch, Vladimíra Ustohala, *Závěrečná zpráva poroty urbanisticko-architektonické soutěže na návrh „Kongresové haly v Praze“, část I. – Průběh soutěže a způsob hodnocení návrhů*, s. 4.

⁵⁴ Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Sjezdový Palác – zpráva o současném stavu zajišťování výstavby*, datace: 6. 6. 1975, číslo porady: 19, karton: 51, s. 1.

⁵⁵ *Ibidem*, s. 2.

patřili: Zdeněk Bažant, D. Roháč, Blahomír Borovička, Z. Hála, J. Chovanec, J. Ludvík, Vladimír Meduna, Oldřich Pánek, Z. Strnadel, A. Svoboda, J. Šlesinger a dva náhradníci – Zdeněk Kuna a J. Gürtler.⁵⁶ Předsedou komise byl na první, ustavující schůzi zvolen Blahomír Borovička a místopředsedou Oldřich Pánek. Sekretářem soutěže byl zvolen Zoulík, pracovník Výstavby hlavního města Prahy, oddělení Výstavby účelových staveb. Ověřovatelem stavebních podmínek byl zvolen Kruliš, pracovník Výstavby hlavního města Prahy z oddělení Generálního ředitelství.

Omezená soutěž celostátního významu byla kvalifikována jako vyhledávací. K účasti byly za pomoci Svazu architektů vyzvány pouhé čtyři renovované architektonické ústavy: Projektový ústav Výstavby hlavního města Prahy, Stavoprojekt Bratislava, Stavoprojekt Brno a Vojenský projektový ústav, přičemž autorské kolektivy, které zpracovaly soutěžní návrhy, určili ředitelé organizací vyzvaných k soutěži. Projektový ústav, jehož soutěžní návrh zvítězí, měl být pověřen funkcí generálního projektanta stavby. Spletitá architektonická soutěž proběhla v letech 1972 a 1973 celkem ve třech kolech, z nichž vítězný návrh vzešel konečně v roce 1974.⁵⁷

V soutěžních podmínkách bylo konkrétně specifikováno, že stavba musí vyjadřovat architektonickou, výtvarnou a technologickou úroveň socialistické epochy a vytvořit důstojný protějšek historické dominantě Prahy.⁵⁸ Kongresová hala měla být současně pojata tak, aby vzhledem ke svému významu důstojně reprezentovala socialistické úsilí při výstavbě vlasti a jejího hlavního města. Optimální návrh řešení měl co nejlépe odpovídat funkcím a poslání Kongresové haly a prokazovat dokonalost z urbanistického a architektonického hlediska.

Byly vytyčeny základní podmínky, které bylo třeba v návrzích dodržet. Upřesnění soutěžních podmínek se týkalo následujících řešení: umístění

⁵⁶ Křestní jména členů poroty jsou uvedena pouze zkratkou. Viz archivní dokumentace z pozůstalosti Ing. arch, Vladimíra Ustohala (pozn. 53), s. 6.

⁵⁷ Eva Hejdová, A7 Šest let pro Palác kultury, XXVI, 1981, č. 5, s. 4.

⁵⁸ Viz Kracík (pozn. 27), s. 395.

areálu, Památníku bojovníků proti fašismu, dodržení mimoúrovňové křížovky, dispozice se základním stavebním programem, funkčního řešení vyhovujícím stanoveným požadavkům, řešení nočního světelně-technického výrazu budovy a umístění parkoviště se stanovenou kapacitou.⁵⁹ Soutěžící se také měli vyjádřit k hmotovému výrazu hotelu.⁶⁰ Při tom bylo třeba v souladu s ideovým posláním a významnými funkcemi, pro něž měla být Kongresová hala určena, aby dle soutěžních podmínek stavba „respektovala základní urbanistické vztahy, zejména přímou prostorovou a funkční souvislost s městským centrem, kontakt s historickým jádrem, jakož i vztahy k užšímu prostředí, včetně Vyšehradu a Karlova“.⁶¹ Celkový náklad na realizaci nebyl v soutěžních podmínkách nijak limitován maximální částkou, nicméně bylo stanoveno, že projektanti mají brát v úvahu hospodářskou efektivitu navrhovaných řešení.⁶²

Termín odevzdání soutěžních návrhů byl stanoven na 31. ledna 1973 a termín rozhodnutí poroty na 31. března 1973. Nicméně pozdější změnou soutěžních podmínek byly tyto lhůty prodlouženy na 28. únor 1973 pro odevzdání návrhů a 30. duben 1973 pro rozhodnutí poroty.

Pro poznání účelu a funkce stavby s takovým významem, který měla nabýt pražská Kongresová hala, byli členové soutěžních kolektivů vysláni na studijní cesty, během nichž měli možnost se detailně seznámit s podobnými objekty v Bukurešti, Helsinkách, Kyjevě a Moskvě.⁶³ Na základě poznatků získaných těmito studijními cestami, byla vypracována zpráva, která vyústila v doporučení k řešení problémů, plynoucích z provozu stávajících kongresových hal s programem stanoveným v soutěžních podmínkách. Po závěrech studijních cest a jejich zpráv bylo

⁵⁹ Viz archivní dokumentace z pozůstalosti Ing. arch, Vladimíra Ustohala (pozn. 53), s. 4.

⁶⁰ Viz Kracík – Křížová – Schránílová, (pozn. 3), s. 367.

⁶¹ Viz archivní dokumentace z pozůstalosti Ing. arch, Vladimíra Ustohala (pozn. 53), s. 3.

⁶² Celkový náklad na realizaci Paláce kultury a stavebních prací s ním spojených byl vyčíslen v roce 1974 na 2 504 117 000 Kčs. Viz Blahomír Borovička (pozn. 32), s. 300.

⁶³ Viz Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Sjezdový palác – usnesení o Výstavbě v Praze*, (pozn. 29), Příloha II., s. 2.

stanoveno, že sjezdové a kongresové funkce jsou nadřazeny všem ostatním funkcím haly.⁶⁴ Stěžejní poslání budovy jako místa konání sjezdů KSČ a tím nabytý její společenský význam daly podnět k návrhu, aby byl dosavadní pracovní název „Kongresová hala“ opuštěn, a stavba se nazývala Sjezdový palác ČSSR.⁶⁵

2.2.2 Soutěžní návrhy a jejich hodnocení

Všechny čtyři projektové ústavy, jež byly k soutěži vyzvány, odevzdaly své soutěžní návrhy ve stanovené lhůtě. Dle zprávy sekretáře soutěže a ověřovatele soutěžních návrhů byly všechny návrhy odevzdány v předepsaných náležitostech a všechny byly z hlediska požadavků soutěžních podmínek kompletní.⁶⁶ Hodnocení předložených návrhů proběhlo ve třech fázích, a kromě ustanovené poroty je posuzovalo dalších třináct expertů z devíti různých oborů (např. nosné konstrukce, urbanismus, památková péče a další).

V první, přípravné fázi jednotliví členové poroty prostudovali soutěžní návrhy. Ve druhé fázi bylo provedeno odborné posouzení soutěžních návrhů ze speciálních hledisek. Porota zhodnotila expertizní posudky, které znamenaly cenný přínos pro posuzování jednotlivých soutěžních návrhů. V potaz byla vzata urbanistická hlediska ve vztahu ke směrnému územnímu plánu. Tento expertizní posudek se zaměřil na mnohé aspekty stavby. Z hlediska prostorového řešení byly projekty rozděleny do dvou skupin dle umístění objektu haly, za nejméně vhodné bylo považováno řešení Stavoprojektu Bratislava, který umístí hlavní hmotu haly do západní části pozemku oproti ostatním soutěžícím, kteří umístili halu na okraj terasy. Co se týče ztvárnění hmoty a architektonického řešení souboru budov, žádný

⁶⁴ Viz archivní dokumentace z pozůstalosti Ing. arch, Vladimíra Ustohala (pozn. 53), s. 8.

⁶⁵ Viz Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Sjezdový palác – usnesení o Výstavbě v Praze*, (pozn. 29), Příloha II, s. 3.

⁶⁶ Viz archivní dokumentace z pozůstalosti Ing. arch, Vladimíra Ustohala (pozn. 53), s. 9.

z návrhů se s tímto problémem, dle členů komise, optimálně nevyrovnal. V neposlední řadě bylo posuzováno působení v požadovaných dálkových pohledech, které byly přijatelné, ale s výhradami, neboť žádný z nich nevyjadřoval v obrazu města základní ideové poslání souboru. Tyto posudky byly při hodnocení pouze dílčí součástí, která určitou měrou napomohla k provedení komplexního hodnocení soutěžních návrhů.

Ve třetí, závěrečné fázi pak bylo provedeno hodnocení komplexní, které vyústilo v závěry týkající se soutěže i jednotlivých návrhů. V následujících odstavcích bude stručně pojednáno o hlavních přínosech a nedostatcích jednotlivých návrhů projektových ústavů:

V projektu řešeném Projektovým ústavem Výstavby hlavního města Prahy (dále jen PÚ VHMP) vyplývalo umístění paláce z komponovaného úhlopříčného řazení hlavních prostorů. Celkové pojetí architektury integruje jednotlivé dispoziční motivy, shrnuje je v „jednotící obrysovost“ a důrazně je srovnává v „absolutní horizontální působnost“.⁶⁷ V kladném slova smyslu byla hodnocena celková působnost stavby, kterou získává díky schematizujícímu účinku skla a jeho nosné struktury. Naopak kriticky se porota vyjádřila k vytvoření sevřenému a stěsnanému nástupu, který vzniká mezi Kongresovou halou a Nuselským mostem. Dalším bodem kritiky se stala orientace hlavních prostorů, které jsou orientovány vně, nikoli ven. Tím jsou prostory vystaveny mimo kontakt s pražským panoramatem. Z toho plyne, že projekt nepočítá s působením vlastních prostorů navenek a návrh proto nevyužívá plný potenciál místa.⁶⁸ Jako problematické se rovněž jeví uspořádání vnitřních prostor a jednotlivých provozů. Vstupní prostory byly pojaty příliš stísněně a nevytvořily orientační přehledný tok směrem k jednotlivým sálům a salonkům. Horizontální propojení jednotlivých sálových provozů bylo pojato příliš komplikovaně a hlavní reprezentační prostory byly navrženy příliš vzdáleně od sebe. Za vhodnou

⁶⁷ Dle archivní dokumentace z pozůstalosti Ing. arch, Vladimíra Ustohala, *Závěrečná zpráva poroty urbanisticko-architektonické soutěže na návrh „Kongresové haly v Praze“, část III. – Komplexní hodnocení návrhů*, s. 21.

⁶⁸ *Ibidem*, s. 20.

byla shledána celková hmotová souvislost hotelu s Kongresovou halou jak po stránce architektury, tak z hlediska celkového působení v panoramatu města.

Stavoprojekt Bratislava přispěl soutěžním návrhem výrazně lišícím se od ostatních návrhů situováním hlavní hmoty budovy do západní části stavební parcely. Hlavním přínosem návrhu byla shledána především kultivovanost jeho zpracování a „nápaditá prostorovost spolu s prostorovou hrou jednotlivých obvodů“.⁶⁹ Porota upozornila na to, že klínovitá, vertikálně graduující hmota stavby se vhodně vписuje do pražského panoramatu, nicméně použité architektonické a výtvarné prvky v exponovaných částech fasády „nepodporují tektoniku a monumentalizované měřítko objektu“.⁷⁰ Stěžejním problémem návrhu bylo dle poroty negativní uplatnění budovy v bližších panoramatických pohledech, kdy působí příliš hmotně. Zároveň projekt svým přílišným odstupem od mimoúrovňové křižovatky vytvořil naddimenzovaný nástupní prostor za cenu hmotového začlenění obytného bloku k objektu paláce, čímž se odkryla určitá urbanistická nesourodost. Další kritiku obdržel architektonický koncept za nedostatečné využití exponované severní části areálu a s tím související uplatnění pohledů na historickou část Prahy. Dle hodnocení poroty nepodaly výrazové prostředky spolu s architektonickým ztvárněním a nesprávnou orientací budovy předpoklad pro „jednotné architektonické působení budovy jako celku“.⁷¹ Závěrem byl návrh Stavoprojektu Bratislava hodnocen nedostatečně a jako relativně nejméně úspěšně vyjadřující ideový obsah budovy.⁷²

Stavoprojekt Brno ve svém návrhu umístil kongresovou halu v podobě solitéru jednoduché geometrické hmoty až na terénní hranu nuselského údolí. Návrh tak neuvažoval půdorysná a prostorová specifika pozemku. Přísná horizontální římsa objektu znemožnila jej plasticky členit,

⁶⁹ Viz archivní dokumentace z pozůstalosti Ing. arch, Vladimíra Ustohala (pozn. 67), s. 21.

⁷⁰ Ibidem, s. 22.

⁷¹ Ibidem, s. 24.

⁷² Ibidem, s. 24.

čímž vznikla budova neúměrně předimenzovaná vzhledem k blízkým vztahům a pohledům. Stavba tak necitelně nerespektuje pražské panorama, které výrazně ovlivňuje. V tomto ohledu bylo negativně hodnoceno i kritérium nočního osvětlení stavby, která jako „svítící nebude vhodně zapadat do měřítka Pankrácké pláně z panoramatických pohledů”.⁷³ Nevhodné, příliš exponované umístění objektu neguje její modelaci a neumožňuje distancovat se od obytného bloku. Jako jeden z mála výrazných architektonických prvků se uplatňuje příčný nástupní halový prostor. Porota vyjádřila stanovisko, že architektonické prvky ztvárňující objekt vyjadřují „represivní charakter stavby, nikoli její ideové zaměření”.⁷⁴ Dále bylo zmíněno, že stavba charakterizovaná celoskleněným pláštěm by si vyžadovala situování do prostředí s většími prostorovými možnostmi. Kladně bylo hodnoceno prostorové řešení, provoz jednotlivých souborů a situování vstupních a oddechových prostorů s vizuálním kontaktem na historické jádro města. Mimo samotnou budovu byl kriticky zhodnocen i návrh Památníku obětem proti fašismu, který svým měřítkem nevyužil možnosti potencionálně obohatit prostory předmostí.

Kolektiv Vojenského projektového ústavu (dále jen VPÚ) ve svém návrhu zasadil halu nenásilným a volným způsobem do náročných terénních podmínek s velmi vhodným zdůrazněním severozápadní hrany s předsazenou terasou a ustupujícím segmentovým severním průčelím. Celkově tak návrh vytvořil předpoklady pro příznivé blízké i panoramatické pohledy. Kriticky bylo zhodnoceno uspořádání hlavních prostorů v řadě za sebou kladených v obloukovém segmentu, které postrádá propojení prostorů a „nenese moderní nápaditost”.⁷⁵ Naopak v kladném slova smyslu bylo zhodnoceno vytvoření halových prostorů vějířovitě seřazených, a přitom otevřených směrem na Prahu a kontaktujících s kvalitou urbanistického významu. Dále porota okomentovala rozmístění vstupů,

⁷³ Viz archivní dokumentace z pozůstalosti Ing. arch, Vladimíra Ustohala (pozn. 67), s. 25.

⁷⁴ Ibidem, s. 27.

⁷⁵ Ibidem, s. 27.

keré nebyly dostatečně významově koordinovány a nejsou plně prohloubeny do kontaktu s vnitřní dispozicí. Architektonická kompozice celku má tendence k výrazněji plastickému projevu zejména v akcentu obsahového významu stavby, a nabízí možnosti pro její „lokálně individuální projev“.⁷⁶ Negativně byla hodnocena celková prostorová souvislost hotelu a Kongresové haly pro způsob ztvárnění hotelu. Dále pak celkový urbanistický návrh, který nebyl dotvořen s citlivostí vztahů jednotlivých forem a hmotových částí kubusu spolu s disharmonií naddimenzovaných nástřešních tvarů především nad hlavním sálem. Jako hlavní přínos návrhu se jevila příznivá orientace objektu sledující hranu svahu nad Nuselským údolím, plastičnost základního hmotového řešení a přehledný základní dispoziční rozvrh, který umožňuje další rozpracování návrhu [19–26].

2.2.3 Závěry soutěže

Porota se po zhodnocení prvního kola architektonické soutěže dopracovala k těmto hlavním závěrům:⁷⁷

- a) Detailní zhodnocení všech soutěžních návrhů prokázalo, že všechny soutěžní návrhy dodržely soutěžní podmínky.
- b) Žádný z vyzvaných projektových ústavů nesplnil tento náročný úkol v plném jeho rozsahu. Proto nelze žádný z návrhů doporučit jako podkladný pro další fázi projektové přípravy.
- c) První cena nebyla udělena. Pro další řízení byly označeny jako akceptovatelné některé principy návrhů VPÚ a PÚ VHMP a byla jim udělena snížená druhá cena. V dalším pořadí se se svými návrhy společně umístily Stavoprojekt Brno a Stavoprojekt Bratislava.

Urbanisticko-architektonická soutěž na řešení Kongresové haly v Praze vystavila soutěžící před mimořádně důležitý a obtížný úkol. Její výsledky

⁷⁶ Viz archivní dokumentace z pozůstalosti Ing. arch, Vladimíra Ustohala (pozn. 67), s. 28.

⁷⁷ Ibidem, s. 31.

prokázaly, že žádný z oslovených projektových ústavů nedokázal tento náročný úkol zdařile provést v plném jeho rozsahu. Zatímco všechny předložené návrhy v menší či větší míře úspěšnosti dokázaly adekvátně vyřešit otázky provozních vztahů a funkcí, nepodařilo se jim naplnit očekávaný specifický ideový a reprezentativní výraz budovy.

Z hodnocení prvního kola soutěže tak jasně vyplynulo, že nejde jen o navržení budovy zajišťující určitý program, ale že je v první řadě důležité v návrzích zdůraznit její ideovou náplň prostřednictvím urbanistického, architektonického a výtvarného řešení hodného významu Kongresové haly. Hlavním přínosem prvního kola soutěže bylo prokázání vhodně zvoleného situování Kongresové haly. Poznatky z analýzy soutěžních návrhů přinesly podklady pro pokračování v soutěži.

2.2.4 Pokračování architektonické soutěže

Po vyhodnocení architektonické soutěže, ze které nevzešel vítězný návrh, dospěla porota k závěru, že žádný z návrhů nesplňuje nároky v takové míře, aby mohl být základem pro rozpracování koncepce budovy. Porota dále spatřovala jediné východisko v pokračování v soutěži v užším výběru mezi dvěma projektovými ústavami, které se umístily nejlépe.⁷⁸ Do druhého kola soutěže postoupily pouze dva projektové kolektivy, které se v prvním kole nejvíce přiblížily ideovým kritériím i provozním nárokům.

Zúčastnily se kolektiv PÚ VHMP⁷⁹ ve složení Jan Šrámek, Jan Bočan a Zdeněk Rothbauer proti kolektivu VPÚ⁸⁰ ve složení Jaroslav Mayer,

⁷⁸ Dle archivní dokumentace z pozůstalosti Ing. arch. Vladimíra Ustohala, *Závěrečná zpráva poroty urbanisticko-architektonické soutěže na návrh „Kongresové haly v Praze“, část IV. – Závěry a hodnocení soutěže*, s. 30.

⁷⁹ Praha, Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy, Složka 2069/2, *Kongresová hala v Praze, Soutěžní návrh Projektového ústavu Výstavby hlavního města Prahy*.

⁸⁰ Praha, Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy, Složka 2069/3, *Kongresová hala v Praze, Soutěžní návrh Vojenského projektového ústavu*.

Vladimír Ustohal a Antonín Vaněk.⁸¹ Následovalo urychlené vypsání dalšího kola soutěže a konkrétní upřesnění jejich podmínek. Tentokrát byla soutěž vedena jako řízená. Probíhala tedy tak, aby určená porota mohla průběžně ovlivňovat ideovou i technickou stránku projektů při pravidelných konzultacích s vítěznými subjekty. Projektové ústavy obdržely materiály poroty se závěrečnou zprávou spolu s expertizními posudky prvního kola soutěže. Vzhledem k nedostatkům, na které poukázaly výsledky prvního kola soutěže, dostaly projektové ústavy za úkol návrhy v druhém kole předložit s tímto obsahem:⁸²

- a) Průvodní technická zpráva
- b) Situace v měřítku 1:1000
- c) Půdorysy podlaží v měřítku 1:400
- d) Charakteristické řezy v měřítku 1:400
- e) Křivka viditelnosti v hlavním sálu v měřítku 1:100
- f) Hlavní pohledy v měřítku 1:200
- g) Dvě perspektivy a to venkovní (z Mostu Klementa Gottwalda) a vnitřní (Kongresový sál)
- h) Zakreslení do pěti panoramatických snímků
- i) Vyplněná tabulka technicko-hospodářských ukazatelů
- j) Statický průkaz použitelnosti navržené konstrukce

Mezi nejdůležitějšími požadavky druhého kola soutěže bylo odevzdání pěti panoramatických snímků se zákresy objektu – z hradní rampy, z Dívčích hradů, z Vyšehradu, z Karlova a ze Strahova.⁸³ Dále byla vyjádřena nutnost pohledového potlačení budovy hotelu. Z těchto významných hledisek nebyl v prvním kole přijatelný ani jeden ze čtyř návrhů. Termín odevzdání

⁸¹ Jaroslav Mayer, Vladimír Ustohal a Antonín Vaněk se zúčastnili i architektonické soutěže na areál ČSAV v roce 1963. Viz Praha, Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy, Složka *Architektonická soutěž na areál ČSAV*.

⁸² Viz archivní dokumentace z pozůstalosti Ing. arch, Vladimíra Ustohala (pozn. 78), s. 32.

⁸³ Viz Kracík – Křížová – Schránílová, (pozn. 3), s. 368.

soutěžních návrhů byl stanoven na 15. listopad 1973 a termín zveřejnění zhodnocení poroty na 31. prosinec 1973.

V průběhu druhého kola architektonické soutěže došlo dle svědectví Jana Bočana k neshodě v autorském kolektivu PÚ VHMP.⁸⁴ Zatímco Jan Šrámek navrhoval rozvolněnější řešení, Jan Bočan spolu se Zdeňkem Rothbauerem požadovali sevřený útvar, který byl nakonec předložen soutěžní porotě [27–35]. Oproti předchozímu návrhu se celkový výraz budovy zjemnil. Návrh představoval čtvercový palác situovaný nakoso Nuselského mostu i hraně údolí. Čtvercová hmota kubusu byla diagonálně rozdělena na dvě výškově rozdílné trojúhelníkové hmoty. Toto tvarové pojetí vycházelo ze situování objemů dvou hlavních sálů, mezi něž byly včleněny halové, nástupní a servisní prostory. Do horních podlaží byly situovány společenské a restaurační provozy s výhledem na Prahu. Za hlavní klad návrhu PÚ VHMP porota považovala pojetí Kongresové haly v dimenzích, které jsou úměrné vztahu k ostatním dominantám obrazu Prahy z bližších i dálkových pohledů.

Kolektiv VPÚ ve druhém kole soutěže předložil poměrně razantně přepracovaný návrh [36–40]. Původní soutěžní návrh měl výrazně expresivně tvarované hmoty odrážející jednotlivé funkce stavby.⁸⁵ Zatímco soutěžící zachovali původní vějířovité uspořádání hlavních sálů a pozměnili jen některé části interiérů, exteriér stavby byl změněn zásadně. Z prvního návrhu s dynamicky členěnou fasádou betonovými pilastry v průčelí architekti ustoupili, a v druhé variantě tvar postupně zhutnili do podoby více kompaktní horizontální zalomené kompozice.⁸⁶ Vznikla tak zcela nově konstruovaná prosklená kubická hmota otevírající pohledy na historické jádro města. Nad atikou výrazně vyčnívající části objemů dvou hlavních sálů, které byly porotou kritizovány, byly výrazně zredukovány. Také Památník obětem fašismu, který koncipovali jako skupinu torz osazených

⁸⁴ Jan Bočan, Kongresová hala v Praze, in: Rostislav Švácha, *Jan Bočan*, Praha 2012, s. 130.

⁸⁵ Viz Kracík (pozn. 27), s. 396.

⁸⁶ Ibidem, s. 396.

přímo v dlažbě bez soklu byl pozměněn. Dle expertizních posudků poroty byl návrh VPÚ považován za pozoruhodný pro bohatost obrysů a členění hmoty, přičemž právě takový architektonický výraz byl dle zadání žádoucí ve vztahu k historickému jádru i k okolnímu prostředí. Jako nedostatek návrhu byly hodnoceny přílišné hmotové objemy a nadměrnost z hlediska vizuálních vztahů v siluetě města.

I přes rozsáhlé změny, které oba projektové ústavy ve svých návrzích provedly, se po zhodnocení druhého kola ukázala nutnost ještě dále propracovat některé architektonické a provozní otázky. Proto byla porotou vypsána ještě další, v pořadí třetí, zkrácená fáze. Opět se zúčastnily kolektivy PÚ VHMP [41–45] a VPÚ [46–50]. Definitivní závěry byly přijaty na základě dvou projektů, jejichž odborná úroveň byla na stejné výši, přičemž každý z nich představoval odlišné umělecké vyjádření.⁸⁷ Z posledního kola soutěže vyšel konečně v květnu roku 1974 vítězně návrh VPÚ, který byl pověřen funkcí hlavního projektanta výstavby.⁸⁸ Nakonec zvítězil projektový ústav, který mohl zaručit zpracování projektu ve stanovených termínech, a je schopen reagovat na průběh výstavby.⁸⁹

Návrh VPÚ byl upřednostněn pro své kvality, spočívající zejména v dobrém využití přírodních podmínek, plasticitou hmoty objektu a působivostí průčelí obráceného do Nuselského údolí. Dále proto, že nejlépe využil výjimečné hodnoty místa, na němž je situován, jeho výrazné polohy, kterou lze vnímat z mnoha míst Prahy a která zároveň umožňuje zpětné pohledy na město.⁹⁰ Řešení VÚP rovněž počítalo se základními vazbami na dominanty Pražského hradu, Vyšehradu a Vítkova.

⁸⁷ Viz Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Sjezdový palác – usnesení o Výstavbě v Praze*, (pozn. 29), Příloha II., s. 2.

⁸⁸ Viz Kracík – Křížová – Schránílová, (pozn. 3), s. 368.

⁸⁹ O vítězi bylo rozhodnuto na jednání v Řevnicích, které probíhalo ve dnech 23.–24. ledna 1974. Návrh VPÚ zvítězil nad PÚ VHMP v poměru 6:5. Viz Koukalová – Roubal (pozn. 30), s. 199.

⁹⁰ Viz Vašíček (pozn. 54), s. 3.

Dle rozhovoru s architektem Janem Bočanem bylo o výherci rozhodnuto na základě společenského postavení.⁹¹ Architekt hovoří o rivalitě mezi PÚ VHMP a VPÚ a zmiňuje, že architektonickou soutěž vyhrál kolektiv PÚ VHMP již v prvním kole, přesto porota rozhodla o vypsání druhého kola soutěže. Dle tvrzení Jana Bočana zvítězil kolektiv PÚ VHMP i ve druhém kole soutěže.⁹² Nicméně v průběhu soutěže došlo k zásadní změně v komisi, kdy předseda tehdejšího Svazu architektů Nedoma odstoupil z poroty a na jeho pozici byl jmenován Blahomír Borovička,⁹³ který řekl, „že je soutěž nerozhodně, a proto jako hlavní architekt Prahy dává šanci vojákům“.⁹⁴ Podle názoru Jana Bočana spočívala podstata jeho rozhodnutí v tom, že tým Šrámek, Bočan a Rothbauer nebyli straníci, a proto nemohli za stavbu Paláce kultury obdržet Státní cenu Klementa Gottwalda, a vyhráli tak „lépe postavení“.⁹⁵

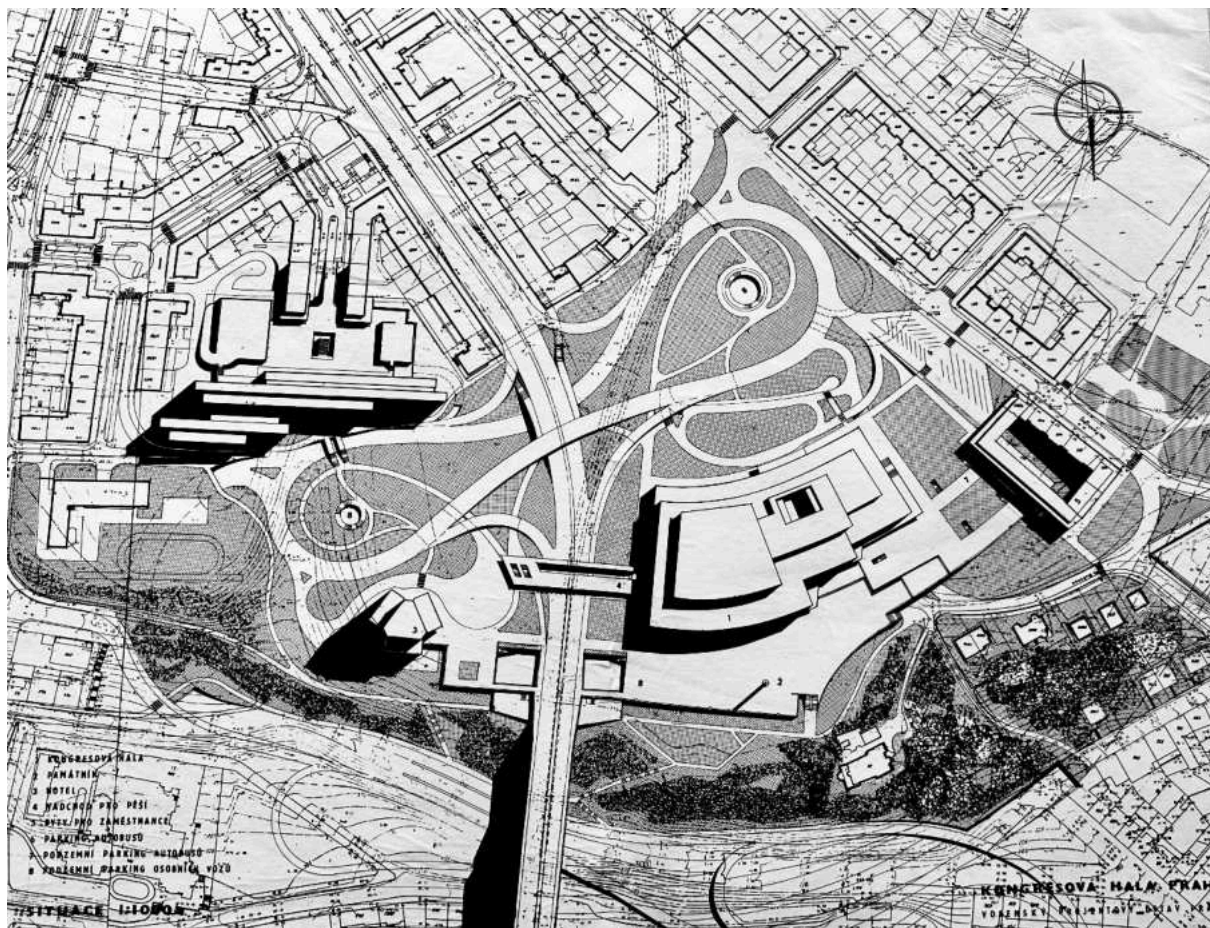
⁹¹ Petr Vorlík, Jan Bočan (rozhovor ze dne 10. 11. 2003) in: Petr Urlich – Petr Vorlík – Beryl Filsaková et. al., *Šedesátá léta v architektuře očima pamětníků*, 2006, s. 177.

⁹² Viz Bočan (pozn. 84), s. 130.

⁹³ Blahomír Borovička byl technický ředitel VPÚ a zástupce ředitele ústavu Josefa Martince. Na počátku 70. let byl jmenován hlavním architektem hlavního města Prahy. Viz Rozhovor s autorem stavby Kongresového centra Praha, dostupné online: <https://www.praguecc.cz/cs/blog-detail/rozhovor-s-autorem-stavby-kongresoveho-centra-praha>, vyhledáno 23. 4. 2023.

⁹⁴ Viz Vorlík (pozn. 91), s. 177.

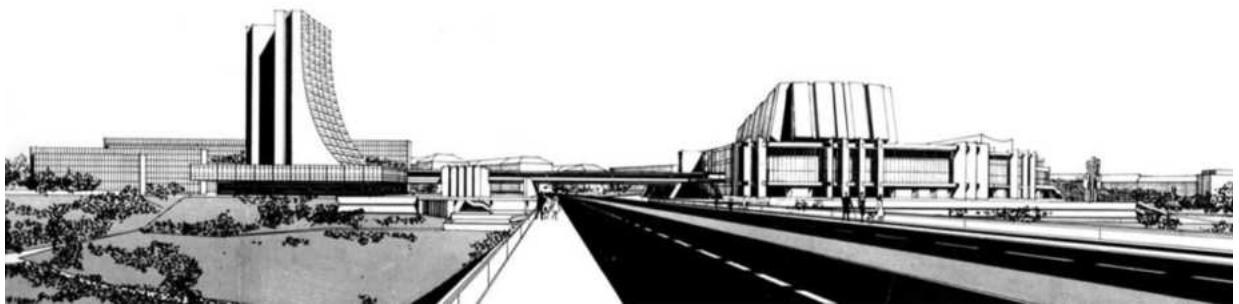
⁹⁵ Ibidem, s. 177.

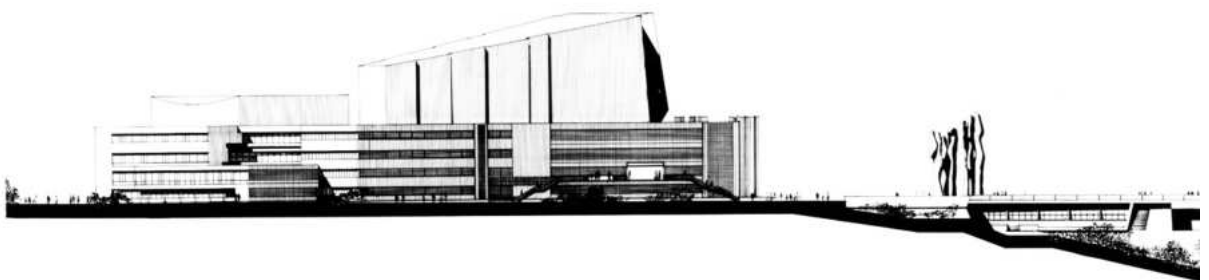
Obr. 19/ Vojenský projektový ústav, Palác kultury, Návrh I. kola architektonické soutěže, letecký pohled, 1972

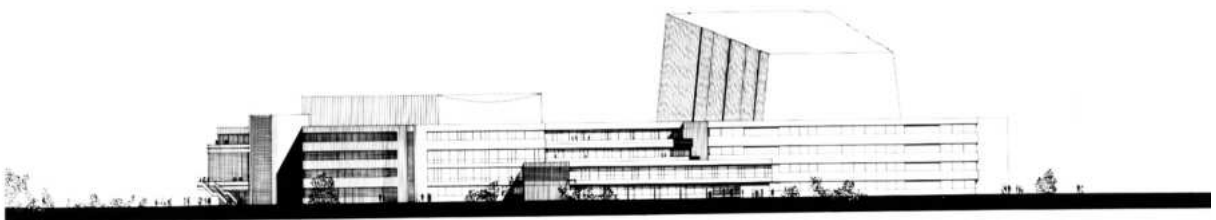
Obr. 20/ Vojenský projektový ústav, Palác kultury, Návrh I. kola architektonické soutěže, model objektu, 1972

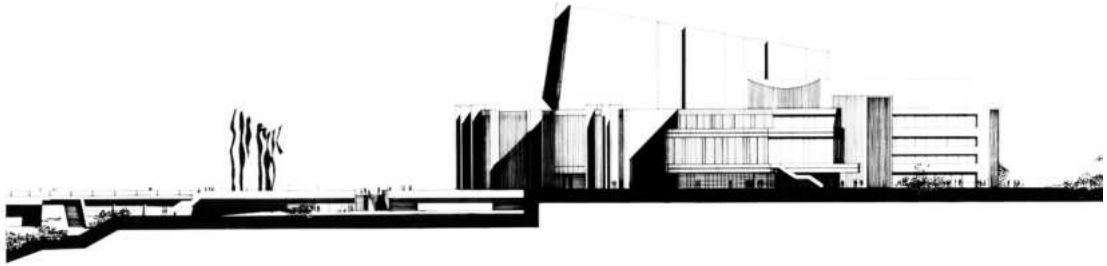
Obr. 21/ Vojenský projektový ústav, Palác kultury, Návrh I. kola architektonické soutěže, pohled z mostu Klementa Gottwalda, 1972

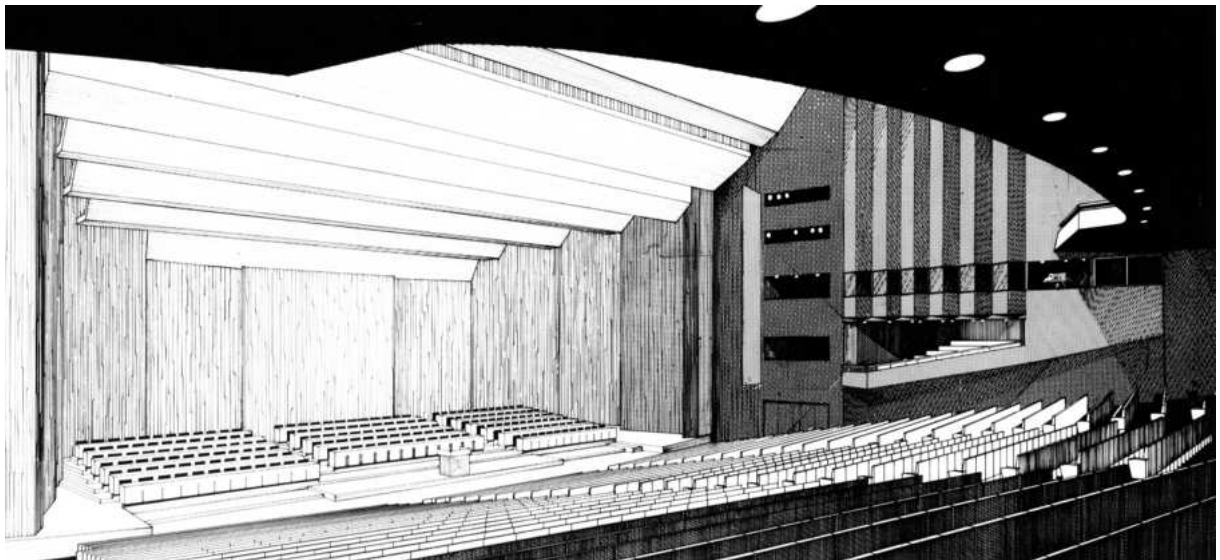
Obr. 22/ Vojenský projektový ústav, Palác kultury, Návrh I. kola architektonické soutěže, pohled západní, 1972

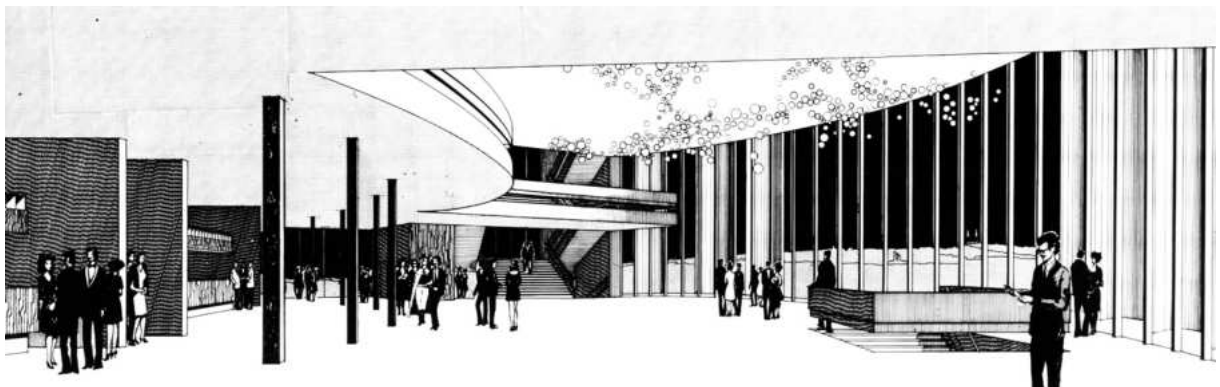
Obr. 23/ Vojenský projektový ústav, Palác kultury, Návrh I. kola architektonické soutěže, pohled jižní, 1972

Obr. 24/ Vojenský projektový ústav, Palác kultury, Návrh I. kola architektonické soutěže, pohled východní, 1972

Obr. 25/ Vojenský projektový ústav, Palác kultury, Návrh I. kola architektonické soutěže, perspektiva hlavního sálu, 1972

Obr. 26/ Vojenský projektový ústav, Palác kultury, Návrh I. kola architektonické soutěže, perspektiva hlavního foyer, 1972

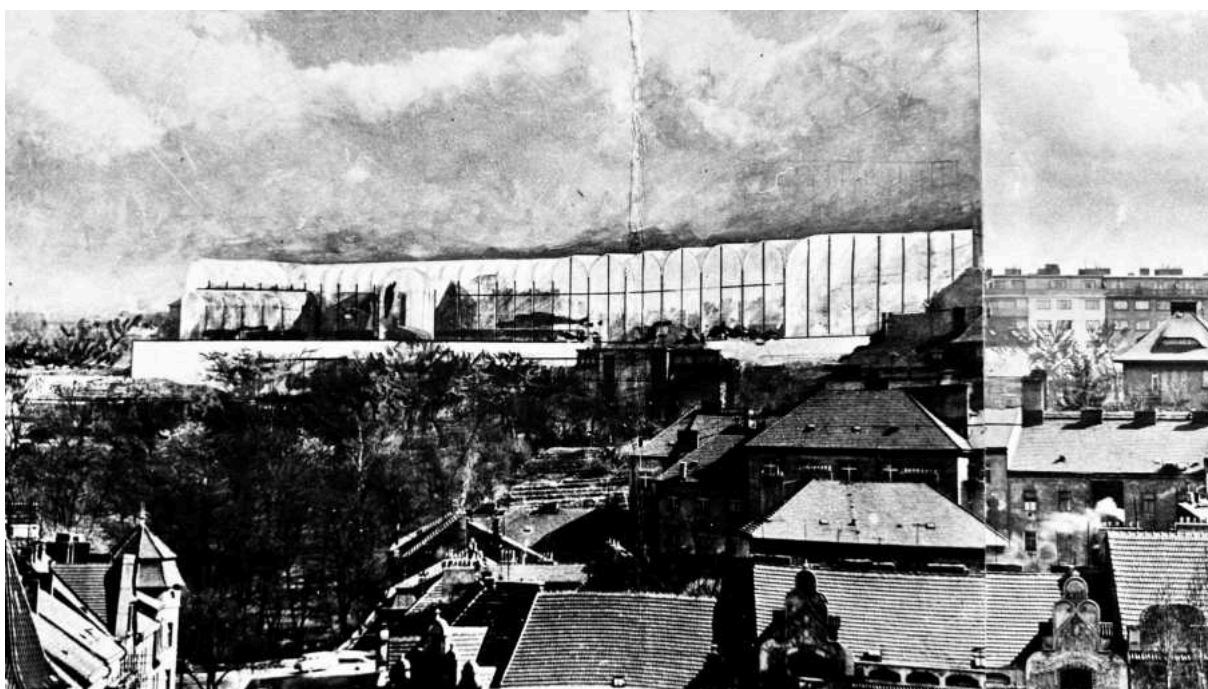
Obr. 27/ Projektový ústav Výstavby hlavního města Prahy, Palác kultury, Návrh II. kola architektonické soutěže, letecký pohled, 1973

Obr. 28/ Projektový ústav Výstavby hlavního města Prahy, Palác kultury, Návrh II. kola architektonické soutěže, model objektu, 1973

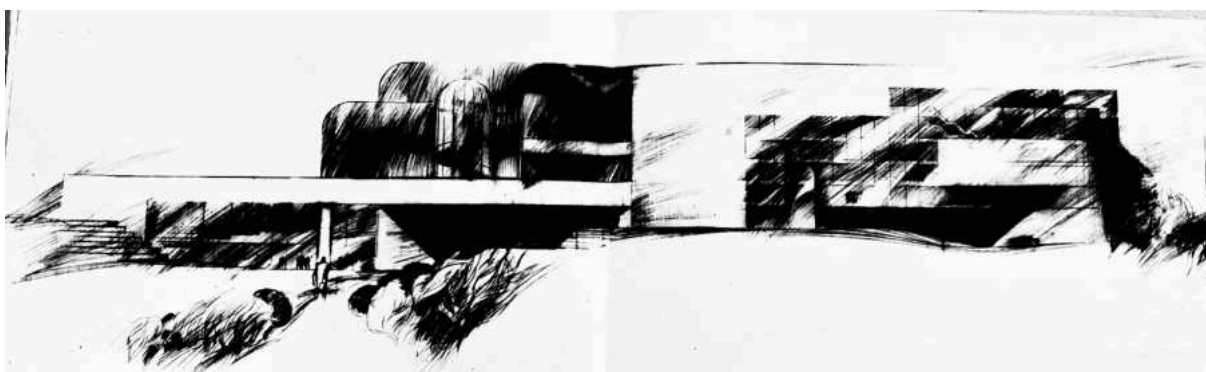
Obr. 29/ Projektový ústav Výstavby hlavního města Prahy, Palác kultury, Návrh II. kola architektonické soutěže, model objektu, 1973

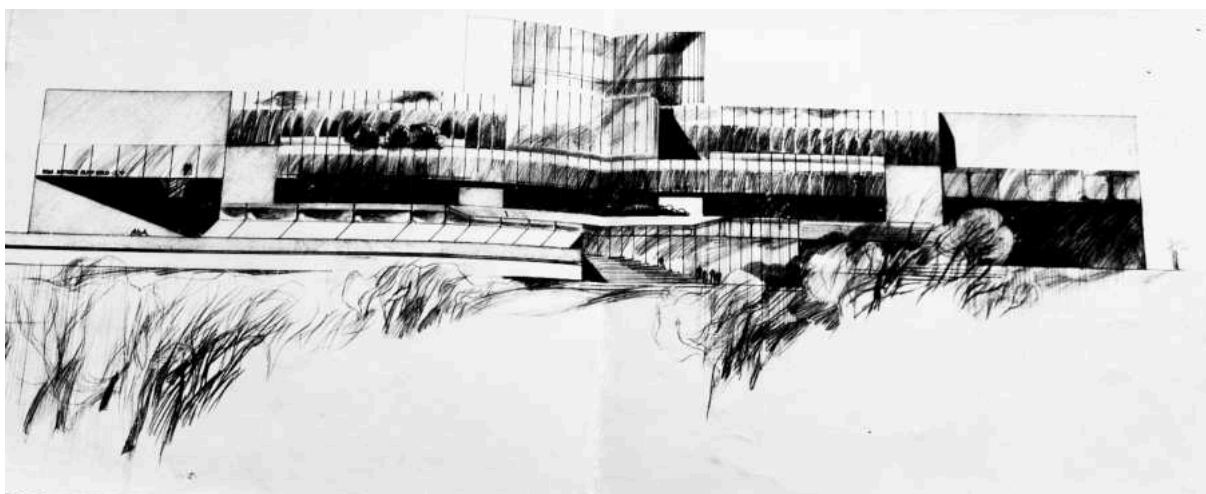
Obr. 30/ Projektový ústav Výstavby hlavního města Prahy, Palác kultury, Návrh II. kola architektonické soutěže, panoramatický zákres z Vyšehradu, 1973

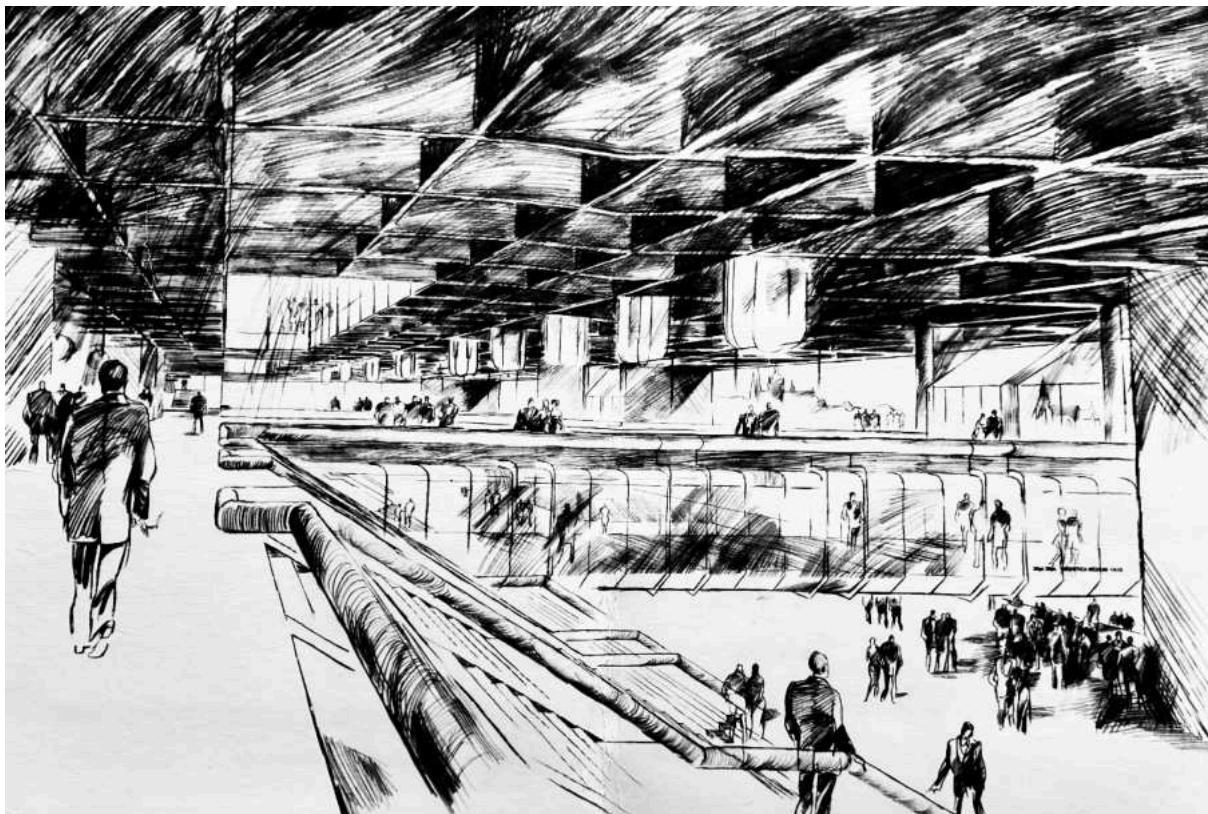
Obr. 31/ Projektový ústav Výstavby hlavního města Prahy, Palác kultury, Návrh II. kola architektonické soutěže, pohled severní, 1973

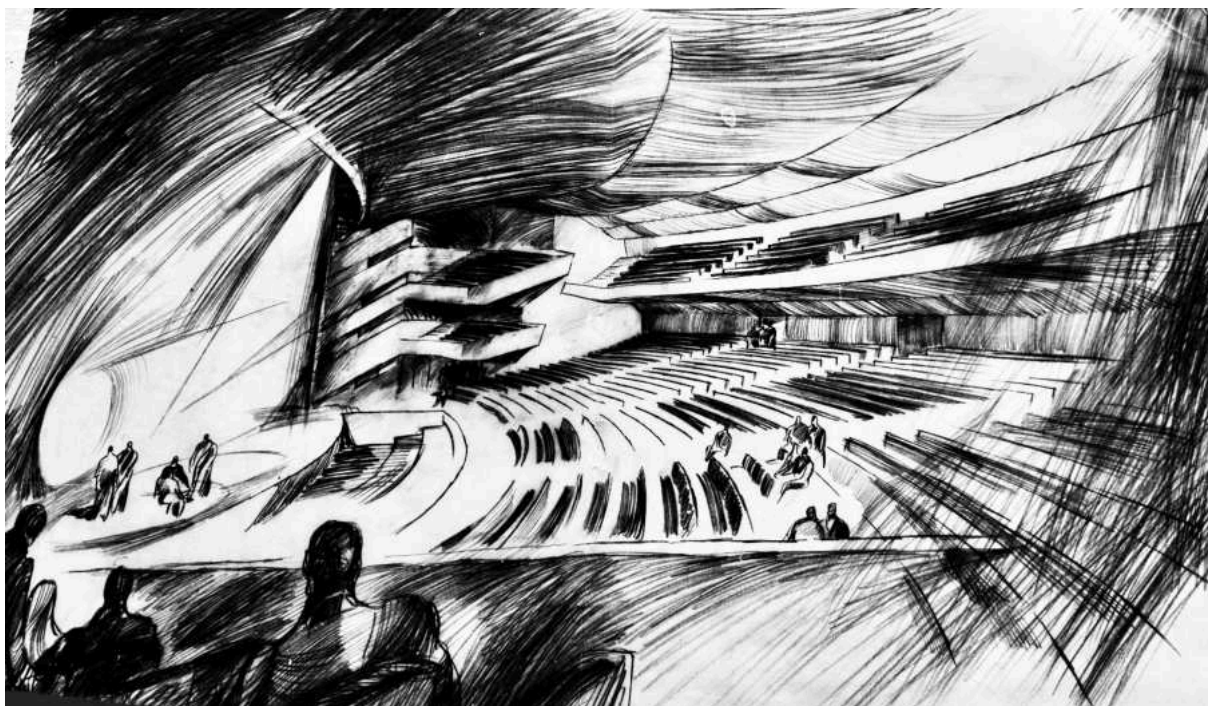
Obr. 32/ Projektový ústav Výstavby hlavního města Prahy, Palác kultury, Návrh II. kola architektonické soutěže, pohled východní, 1973

Obr. 33/ Projektový ústav Výstavby hlavního města Prahy, Palác kultury, Návrh II. kola architektonické soutěže, pohled jižní, 1973

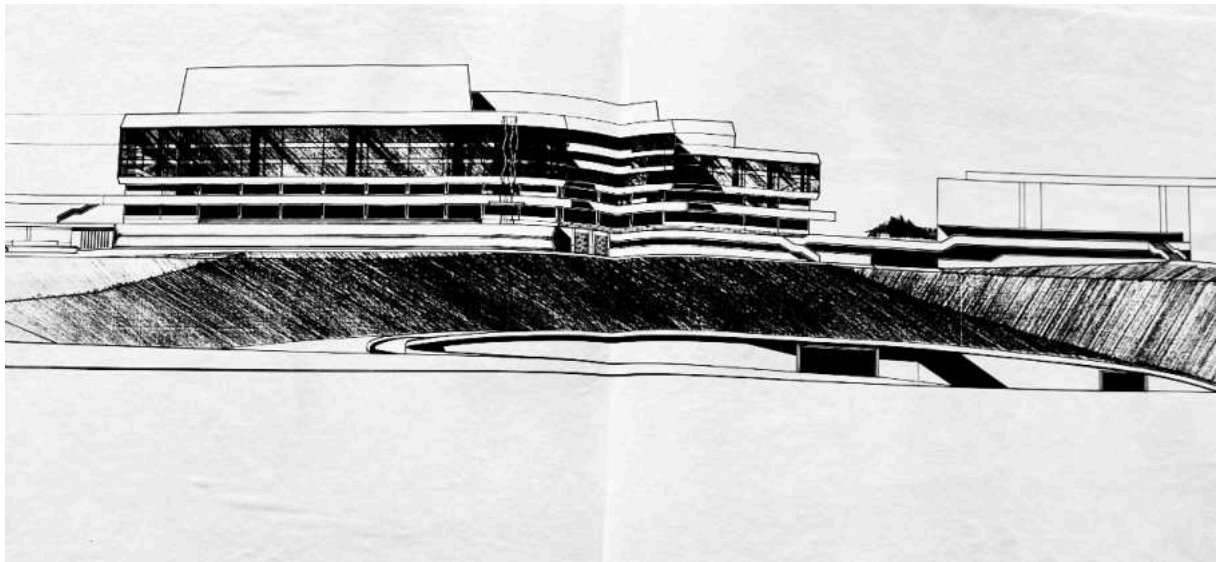
Obr. 34/ Projektový ústav Výstavby hlavního města Prahy, Palác kultury, Návrh II. kola architektonické soutěže, perspektiva hlavního foyer, 1973

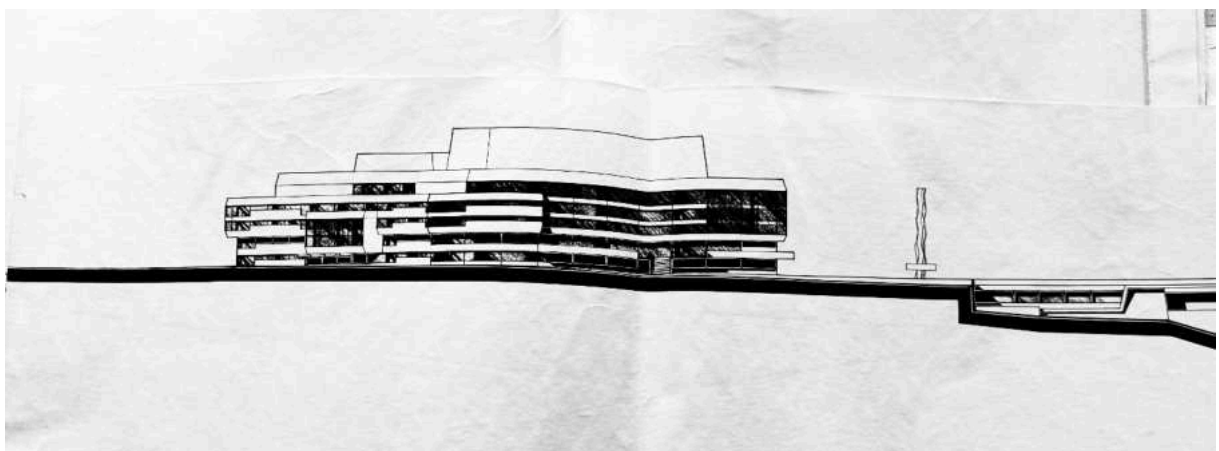
Obr. 35/ Projektový ústav Výstavby hlavního města Prahy, Palác kultury, Návrh II. kola architektonické soutěže, perspektiva hlavního sálu, 1973

Obr. 36/ Vojenský projektový ústav, Palác kultury, Návrh II. kola architektonické soutěže, pohled z mostu Klementa Gottwalda, 1973

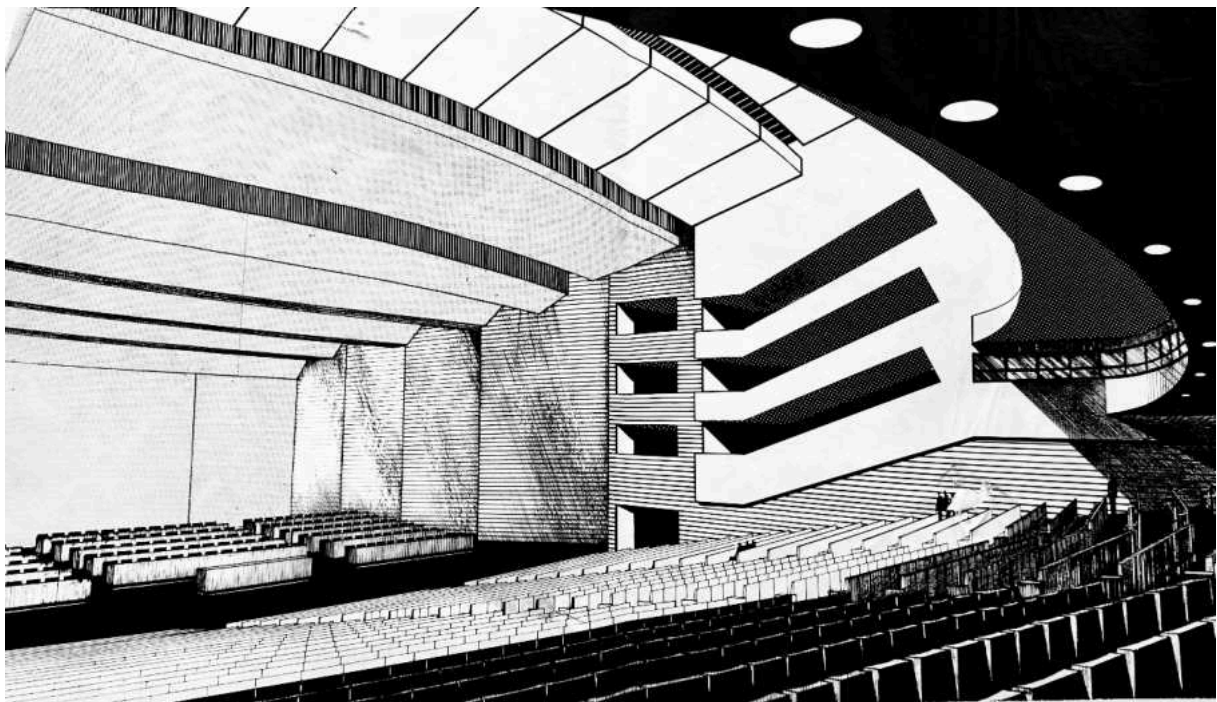
Obr. 37/ Vojenský projektový ústav, Palác kultury, Návrh II. kola architektonické soutěže, pohled severní, 1973

Obr. 38/ Vojenský projektový ústav, Palác kultury, Návrh II. kola architektonické soutěže, pohled západní, 1973

Obr. 39/ Vojenský projektový ústav, Palác kultury, Návrh II. kola architektonické soutěže, pohled z Pražské magistrály, 1973

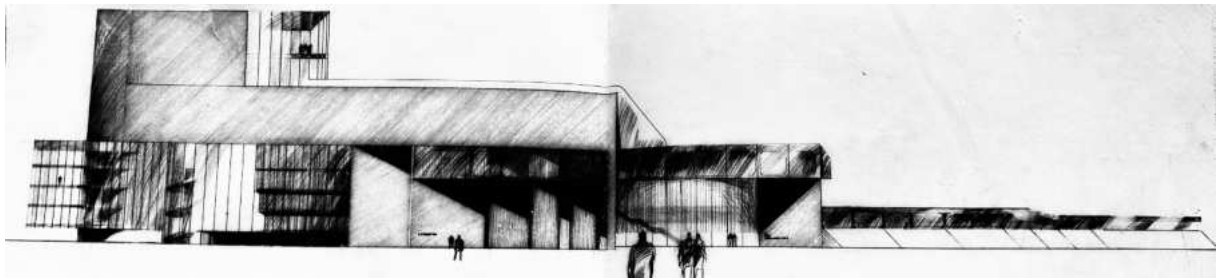
Obr. 40/ Vojenský projektový ústav, Palác kultury, Návrh II. kola architektonické soutěže, perspektiva hlavního sálu, 1973

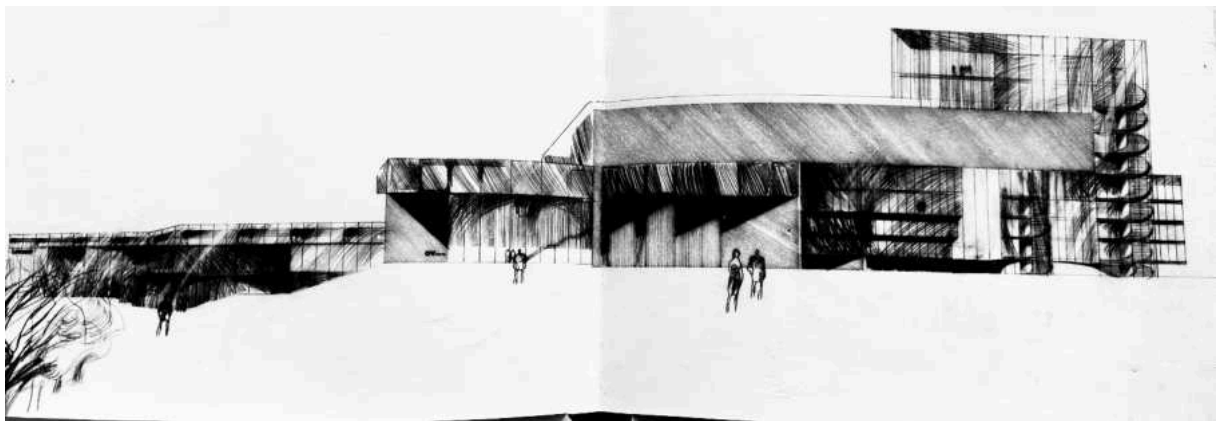
Obr. 41/ Projektový ústav Výstavby hlavního města Prahy, Palác kultury, Návrh III. kola architektonické soutěže, letecký pohled, 1974

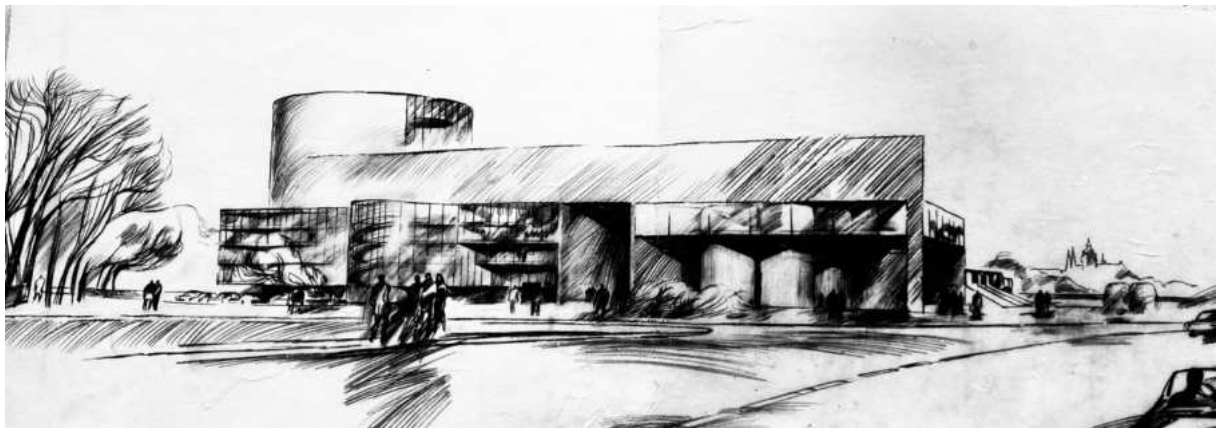
Obr. 42/ Projektový ústav Výstavby hlavního města Prahy, Palác kultury, Návrh III. kola architektonické soutěže, pohled od stanice metra Vyšehrad, 1974

Obr. 43/ Projektový ústav Výstavby hlavního města Prahy, Palác kultury, Návrh III. kola architektonické soutěže, pohled západní, 1974

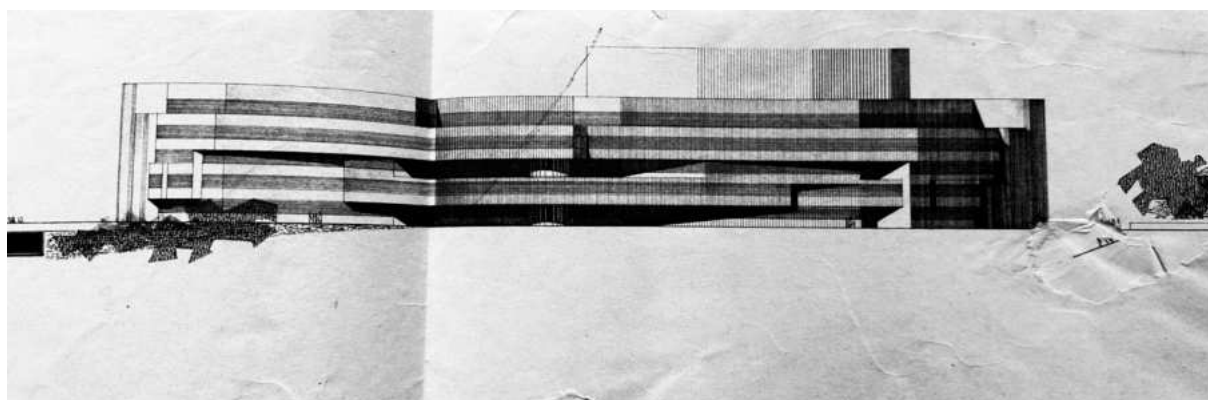
Obr. 44/ Projektový ústav Výstavby hlavního města Prahy, Palác kultury, Návrh III. kola architektonické soutěže, pohled východní, 1974

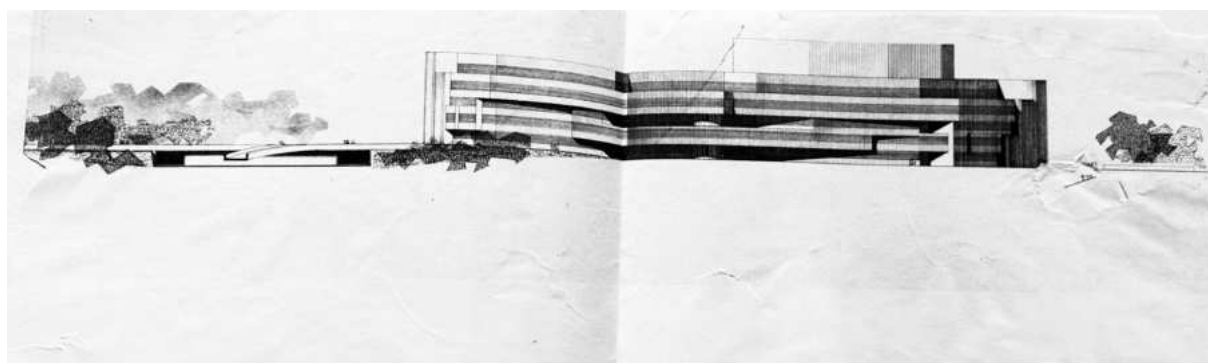
Obr. 45/ Projektový ústav Výstavby hlavního města Prahy, Palác kultury, Návrh III. kola architektonické soutěže, pohled západojižní, 1974

Obr. 46/ Vojenský projektový ústav, Palác kultury, Návrh III. kola architektonické soutěže, letecký pohled, 1974

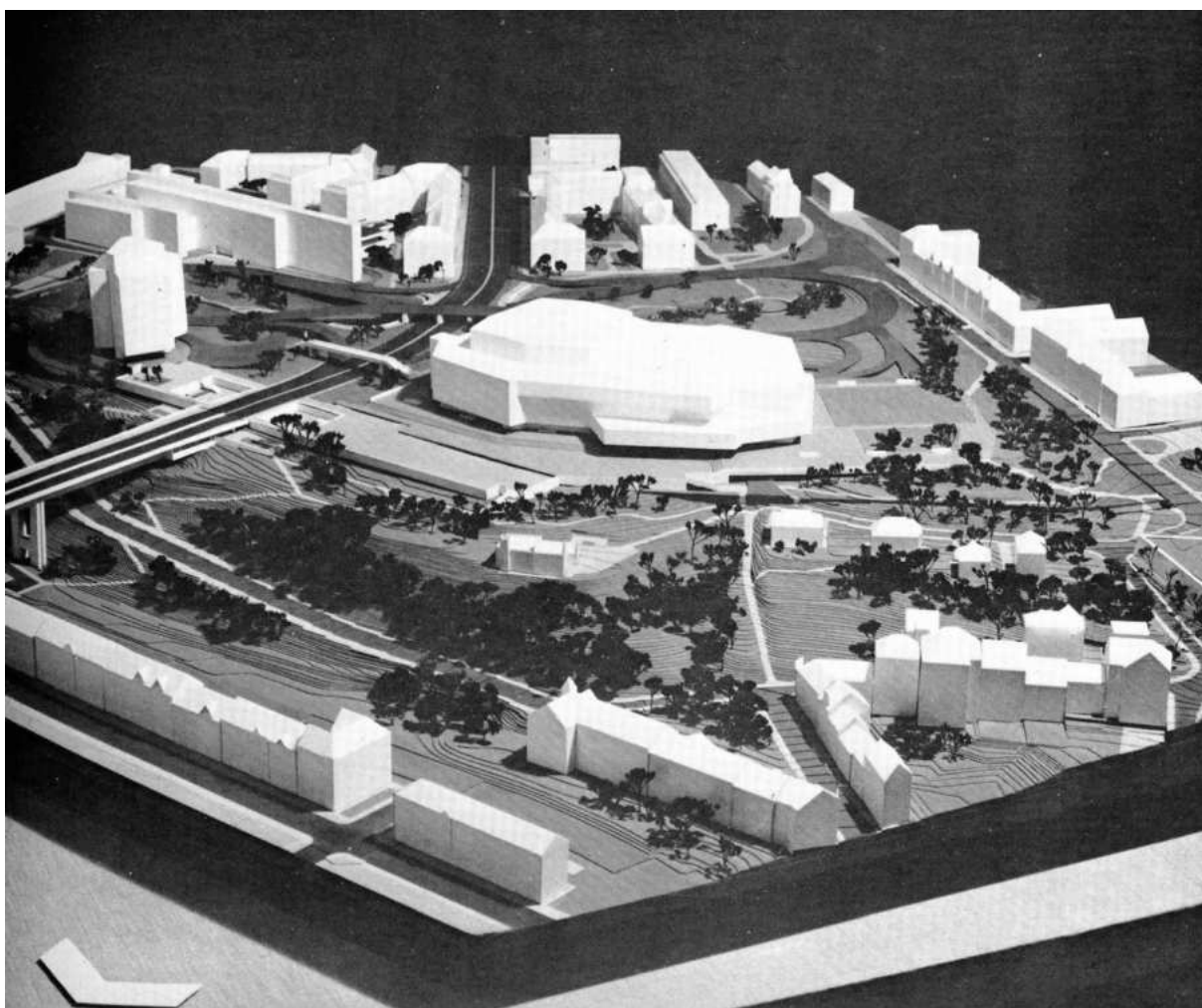
Obr. 47/ Vojenský projektový ústav, Palác kultury, Návrh III. kola architektonické soutěže, pohled jižní, 1974

Obr. 48/ Vojenský projektový ústav, Palác kultury, Návrh III. kola architektonické soutěže, pohled jižní, 1974

Obr. 49/ Vojenský projektový ústav, Palác kultury, Návrh III. kola architektonické soutěže, pohled z mostu Klementa Gottwalda, 1974

Obr. 50/ Vojenský projektový ústav, Palác kultury, Návrh III. kola architektonické soutěže, model objektu, 1974

2.3 Realizace

Palác kultury byl zřízen jako státní socialistická rozpočtová organizace usnesením 5. plenárního zasedání Národního výboru hlavního města Prahy (dále jen NV hl. m. P.) ze dne 14. prosince 1972, pod názvem „Kongresová hala“. Tento název byl vzhledem k nedopracované programové náplni pouze pracovní a byl dočasně užíván pro účely architektonické soutěže. S postupným ukotvením stavby v legislativě byl oficiální název stavby celkem dvakrát pozměněn.⁹⁶

Na základě rozhodnutí 138. schůze předsednictva ÚV KSČ z prosince 1974 schválilo předsednictvo vlády ČSSR svým usnesením ze dne 27. února 1975 č. 64 výstavbu nové budovy s celostátním mnohostranným a společenským posláním s názvem Sjezdový palác ČSSR.⁹⁷ Od roku 1974 se tak v archivní dokumentaci objevuje stavba právě pod tímto heslem. Daný název vycházel ze základního programového využití budovy, tj. místa konání sjezdů KSČ.⁹⁸

Během realizace došlo k dalším změnám v záměru stavby a programové náplni nové budovy.⁹⁹ Uvažovalo se o změně názvu dle obdobných zařízení v Evropě, např. Palác Republiky,¹⁰⁰ dle bělehradské Sávy – Vltava, nebo helsinské Finlandie – Bohemia.¹⁰¹ Následně z popudu prezidenta Gustava Husáka schválilo Předsednictvo ÚV KSČ na své 78. schůzi dne 19. října 1978 rozhodnutí, aby nově vybudované kulturně společenské zařízení na jižním předmostí Gottwaldova mostu v Praze neslo

⁹⁶ Statut Paláce kultury vycházel ze zákona o Národních výborech a zákona o hlavním městě Praha. Viz Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Palác kultury – návrh statutu*, datace: 8. 5. 1980, číslo porady: 18, karton: 87, s. 1.

⁹⁷ Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Sjezdový palác – kontrolní zpráva o výstavbě*, datace: 18. 2. 1977, číslo porady: 7, karton: 63, s. 1.

⁹⁸ Viz Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Sjezdový palác – usnesení o Výstavbě v Praze* (pozn. 29), s. 3.

⁹⁹ Zdálo se neúnosným, aby takto nákladná budova byla používána jen pro účely sjezdů KSČ. Proto se koncepce paláce inspirovala Sjezdovým palácem v Kremlu, který sloužil i pro kulturní účely.

¹⁰⁰ Jiří Hrůza, Územní plán hl. m. Prahy, *Architektura ČSR XXXVI*, 1977, č. 1. s. 31.

¹⁰¹ Viz Koukalová – Roubal (pozn. 30), s. 201.

název „Palác kultury“,¹⁰² s účinností od 1. ledna 1979.¹⁰³ Následně byla v souvislosti s přejmenováním programová náplň paláce opět pozměněna.¹⁰⁴

Projektová dokumentace zpracovaná vítězným autorským kolektivem čtyř architektů VPÚ byla započata studií v roce 1975, následovanou úvodním projektem v letech 1976 až 1977, navrhujícím objekt již v celé jeho podobě.¹⁰⁵ Byl vypracován generel postupu výstavby Sjezdového paláce, který stanovil základní postup realizace tak, aby výstavba probíhala plynule a byla dokončena včas pro konání XVI. sjezdu KSČ. Následně byl v létě roku 1975 zpracován za technické pomoci generálního projektanta přímým investorem národního podniku Průmstav Praha návrh projektového úkolu.¹⁰⁶ Dále byl vypracován Návrh statutu a Návrh koncepce hlavní činnosti. Téměř okamžitě po usnesení o výstavbě započaly přípravné práce nejen z hlediska stavby, ale i z hlediska funkčnosti a ideologie.

Pro tyto účely byla vypracována Programová náplň Paláce kultury s návrhem koncepce jeho činnosti podle významu v tomto znění:¹⁰⁷

1. Zajišťování sjezdové a kongresové činnosti s komplexním zajištěním provozu a služeb
2. Zprostředkování umělecké a kulturně výchovné činnosti akcí festivalového typu i významných uměleckých a kulturně výchovných akcí jednotlivých žánrů
3. Propagační využití Paláce kultury
4. Poskytování služeb pro politickou, společenskou, oddechovou a zájmovou činnost
5. Gastronomické služby

¹⁰² Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Palác kultury – návrh koncepce komplexní činnosti*, datace: 1. 8. 1980, číslo porady: 29, karton: 89, s. 1.

¹⁰³ Ibidem, s. 1.

¹⁰⁴ Ondřej Horák (ed.), *Praha brutálně krásná. Mimořádné stavby postavené v letech 1969–1989*, Praha 2018, s. 53.

¹⁰⁵ Viz Kracík – Křížová – Schránilová (pozn. 3), s. 369.

¹⁰⁶ Viz Hejdová (pozn. 57), s. 4.

¹⁰⁷ Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Palác kultury – název, rozpracování usnesení ÚV KSČ*, datace: 9. 6. 1978, číslo porady: 23, karton: 73, Příloha II, s. 1.

V průběhu výstavby měly projektové a investorské organizace možnost se seznámit se zkušenostmi s výstavbou a provozem obdobných staveb a technických zařízení v Sovětském svazu, Německu, Bělorusku, Francii, Švýcarsku a Švédsku. Realizace studijních cest se zdála nezbytně nutná pro porovnání jednotlivých staveb a docílení špičkové úrovně Sjezdového paláce v Praze.¹⁰⁸ S Palácem republiky v Berlíně byly navázány pracovní kontakty. Byla uzavřena dohoda o kulturní spolupráci mezi ředitelem Paláce kultury v Praze Miroslavem Kubizňákem a ředitelem Paláce republiky v Berlíně Günterem Bischoffem,¹⁰⁹ která zajistila, aby až do dokončení výstavby pražského paláce byla berlínská organizace nápomocna při řešení technických otázek nebo problémů vycházejících z organizace a řízení provozu.

Slavnostní položení základního kamene na výstavbu Sjezdového paláce v Praze bylo zorganizováno ku příležitosti 28. výročí Vítězství československého pracujícího lidu dne 25. února 1976.¹¹⁰ Nicméně stavba neoficiálně začala už v roce 1974 demolicemi a přípravou stavební parcely. Stavbě musel ustoupit blok domů mezi ulicemi Na Bitevní pláni a Na Pankráci [51, 52]. V této chvíli byli architekti i ostatní pracovníci podílející se na stavbě vystaveni před nelehký úkol. Času na projektování bylo poměrně málo, neprodleně musel být vypracován úvodní projekt a stavba probíhala paralelně s jejím projektováním. Tuto skutečnost zmiňuje Tomáš Podhajský: „*Projektovalo se za pochodu, zatímco jsme rýsovali první patro, přízemí už se stavělo.*“¹¹¹ Úvodní projekt měl být dokončen 30. listopadu 1976 a termín zahájení výstavby byl předběžně stanoven na 1. srpna

¹⁰⁸ Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Sjezdový Palác – zpráva o současném stavu zajišťování výstavby*, datace: 6. 6. 1980, číslo porady: 19, karton: 51, Příloha II, s. 2.

¹⁰⁹ Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Berlín – návrh dohody o spolupráci mezi Palácem republiky v Berlíně a Palácem kultury v Praze*, datace: 14. 3. 1980, číslo porady: 11, karton: 86, Příloha III, nestr.

¹¹⁰ Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Sjezdový Palác – zpráva o přípravě slavnostního položení základního kamene*, datace: 7. 11. 1975, číslo porady: 40, karton: 54, s. 1.

¹¹¹ Viz Hejdová (pozn. 57), s. 4.

1976.¹¹² Nakonec byla stavba zahájena v předstihu, již 1. ledna 1976 [53–55]. Palác kultury měl být realizován zhruba v polovičních termínech, než které se předpokládaly za optimálního stavu běžné normy. Proto bylo nutné přistoupit k mimořádným opatřením, a to zejména o udělení výjimky z platných právních předpisů o investiční výstavbě.

Organizace a průběh stavby s takto náročnými požadavky se neobešly bez problémů. Ve stanoveném termínu byla provedena hrubá montáž stavby dokončením montáže ocelové konstrukce k 31. 8. 1978 [56, 57].¹¹³ Nicméně v závěru této stavební fáze vzniklo zpoždění v opláštování budovy. Přes úspěšné plnění stavebního plánu došlo vinou dodavatele stavebních prací k nesplnění některých přípravných prací pro zahájení montáží dodavatelů technologické části. Tyto události značně narušily plynulý průběh výstavby. V této chvíli bylo ohroženo dodržení termínu uvedení stavby do Provozu. Pro vyrovnání časového skluzu byl vypracován ministrem stavebnictví harmonogram včetně opatření.¹¹⁴ VHMP předložila na poradě řídicí komise pro výstavbu Paláce kultury konkrétní požadavky na jednotlivé účastníky výstavby.¹¹⁵ Přímý investor vypracoval harmonogram dohnání skluzů ke dni 31. 12. 1979,¹¹⁶ který po schválení přijali i oba generální dodavatelé. Pro kontrolu průběhu realizace předkládala rada NV hl. m P. vládě ČSSR zprávy o postupu výstavby Paláce kultury.

Za účelem dohnání zpoždění bylo mimo formálních opatření i zdvojnásobeno tempo práce. Toho bylo dosaženo pomocí systému finančního ohodnocení, které přesahovalo jeho běžný rámec. Tak bylo

¹¹² Viz Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Palác kultury – název, rozpracování usnesení ÚV KSČ*, (pozn. 107), s. 2.

¹¹³ Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Palác kultury – zpráva o průběhu výstavby*, datace: 2. 3. 1979, číslo porady: 9, karton: 78, s. 2–3.

¹¹⁴ Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Palác kultury – zpráva o postupu výstavby*, datace: 15. 9. 1978, číslo porady: 36, karton: 75, s. 2.

¹¹⁵ Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Palác kultury – zpráva o postupu výstavby*, datace: 3. 8. 1979, číslo porady: 29, karton: 81, s. 3.

¹¹⁶ Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Palác kultury – kontrolní zpráva o postupu prací na stavbě*, datace: 26. 10. 1979, číslo porady: 40, karton: 83, s. 1.

zabezpečeno dokončení stavebních prací v předložených termínech. Paradoxně tedy nešlo o deklarované „socialistické závazky pracujících“ ale o „kapitalistické závazky“ finančních příplatků.¹¹⁷

Nakonec byl časový skluz dohnán a stavba dokončena včas [58, 59]. V závěru roku 1980 byl zahájen zkušební provoz Paláce kultury, zároveň byly dokončovány poslední úpravy a probíhala instalace mobiliáře a uměleckých děl. Kolaudace proběhla 31. prosince 1980 po skončení a vyhodnocení zkušebního provozu.¹¹⁸

Palác kultury otevřel své brány veřejnosti v 2. dubna 1981, v roce 60. výročí založení KSČ za účasti delegace ÚV KSČ a vlády ČSSR v čele s prezidentem Gustavem Husákem [60].¹¹⁹ Na shromáždění při slavnostním otevření paláce promluvil člen ÚV KSČ a vedoucí tajemník městského výboru KSČ v Praze Antonín Kapek.¹²⁰ Ve svém projevu zdůraznil, že Praha tímto dnem dostává zařízení, jaké doposud nebylo v Československu postaveno.¹²¹ „Je to právě Palác kultury, který celým svým pojetím dokládá a zvýrazňuje možnosti, jaké vytvořilo pro všestranný rozvoj člověka právě naše socialistické zřízení“.¹²² Praha tak získala bohatě vybavené centrum všech odvětví společenského života s možností pořádání sjezdů, sympozií a koncertů i s velkým počtem účastníků.¹²³

¹¹⁷ Jiří Andrs, Manažerské řízení Paláce kultury v Praze, Hra o rozpočet na sklonku socialistické éry a v počátcích budování kapitalismu, in: Michaela Janečková – Irena Lehkoživová (ed.), *Osvěta, kultura, zábava: Kulturní domy v Československu*, Praha 2024, s. 769.

¹¹⁸ Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Palác kultury – kolaudace*, datace: 20. 9. 1980, číslo porady: 34, karton: 90, s. 1.

¹¹⁹ Viz Sekora (pozn. 49), s. 13.

¹²⁰ Autor neuveden, Symbol socialistické Prahy, *Rudé právo*, 3. 4., 1981, s. 2.

¹²¹ Kateřina Dejmalová – Libor Jůn – Tomáš Bursík et. al., autor neuveden, Velké dílo naší doby in: *Český svět. Kulisy let 1948–1989*, Lomnice nad Popelkou 2008, s. 132.

¹²² Ibidem, s. 132.

¹²³ Viz Staňková – Štursa – Voděra (pozn. 46), s. 333.

Obr. 51/ Praha, Demolice budovy zázemí stavařů a projektantů Paláce kultury,
24. dubna 1980

Obr. 52/ Praha, Demolice budovy zázemí stavařů a projektantů Paláce kultury,
24. dubna 1980

Obr. 53/ Zahájení výstavby Paláce kultury, panoramatická fotografie, duben 1976

Obr. 54/ Průběh výstavby Paláce kultury

Obr. 55/ Montáž ocelové konstrukce Paláce kultury, červenec 1977

Obr. 56/ Sjezdový sál Paláce kultury ve výstavbě, prosinec 1977

Obr. 57/ Průběh úprav jeviště Sjezdového sálu Paláce kultury

Obr. 58/ Konstrukce Paláce kultury před jejím dokončením, pohled z mostu Klementa Gottwalda

Obr. 59/ Staveniště Paláce kultury před dokončením

Obr. 60/ Gustav Husák přestřihuje pásku při slavnostním otevření Paláce kultury
2. dubna 1981

3 Architektura Paláce kultury

3.1 Exteriér

Stavba je řešena jako solitérní monoblok doplněný okolní parkovou zelení, která jej odděluje od vysoce kapacitních komunikačních tahů na jihu. Ze severní strany je naopak architektonická úprava spojena s volnou zelení svahu Nuselského údolí.

Zatímco podzemí, 1. a 2. podlaží jsou navrženy ze železobetonové monolitické konstrukce s hřibovými deskami a s ocelovými sloupy s viditelnými hřibovými hlavicemi,¹²⁴ konstrukce nadzemních 1.–5. podlaží je složena z ocelových válcových profilů. Stropní desky jsou vytvořeny lisovanými plechy spolu se ztužující železobetonovou deskou, zastřešení sálů je z ocelových příhradových vazníků.¹²⁵

Architektonické pojetí vnějšího výrazu stavby vychází „ze zásady vyjádřit technicky maximálně dokonalými prostředky její vnitřní funkce“.¹²⁶ Uzavřená kompaktní hmota objektu zvenčí působí poměrně neutrálně. Výraz budově dodává její barevné řešení, které je založeno na kontrastu ploch obvodového pláště. Fasáda je z velké části vyplněna vysoce odolným plaveným sklem (spektrofloat),¹²⁷ usazeným v hliníkových rámech provedených v bronzově tónovaných odstínech eloxáže, které kontrastuje s bílým povrchem prefabrikovaných velkoplošných panelů se svislým dezénem zhotovených z betonu, které vyplňují parapety a atiky [61, 62].

Půdorys má tvar nepravidelného mnohoúhelníku protáhlého západovýchodním směrem,¹²⁸ kopírující zalomení terénní hrany nad údolím. Základní dispoziční schéma vychází z požadavků týkajících se nutnosti

¹²⁴ Viz *Architektura ČSR* (pozn. 34), s. 55.

¹²⁵ Josef Karlík, *Palác kultury, Domov 1981*, č. 4., s. 16.

¹²⁶ Viz Staňková – Štursa – Voděra (pozn. 46), s. 333.

¹²⁷ Viz Karlík (pozn. 125), s. 16.

¹²⁸ Renata Vrabelová (ed.), *Architektura 60. a 70. let 20. století v České republice*, s. 114.

vzájemného propojení nebo oddělení čtyř hlavních provozních celků.¹²⁹ Výsledný vzhled paláce je formován plochým zákresem společenských prostorů, přičemž hmoty jednotlivých sálů pronikají různou měrou na povrch. Základním organizačním prvkem hmoty budovy jsou objemy jejích hlavních prostorů, tedy Sjezdového sálu, Společenského sálu, orientace hlavního dvouúrovňového foyeru a také reprezentativních a restauračních provozů.

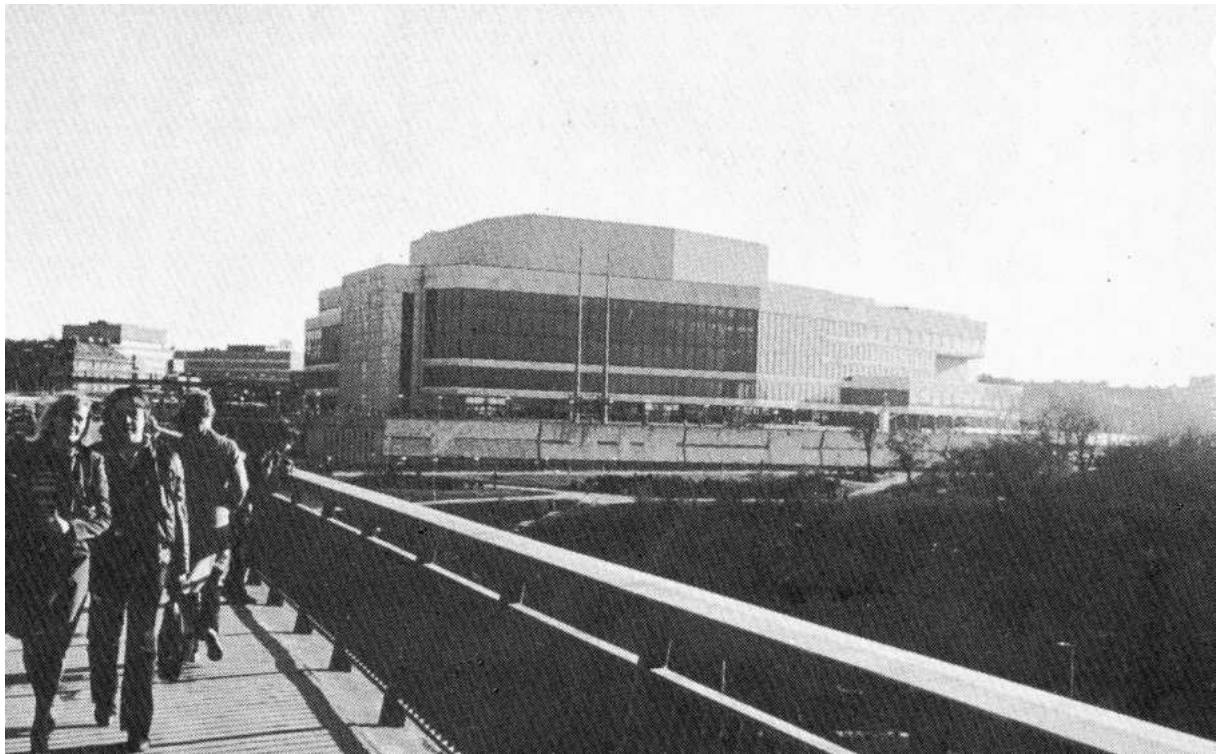
Pohledově monumentální exponovaná hmota je horizontálně členěna po jednotlivých podlažích, která nejsou půdorysně shodná. Ve vnějším výrazu se tak projevuje vnitřní uspořádání provozních prostor a dispoziční řešení budovy.¹³⁰ Důsledkem vzniká změkčení obrysu objektu pomocí organicky zalamujících se asymetrických linií, které jsou rytmickým projevem organizace vnitřních prostorů,¹³¹ a zároveň se přizpůsobují přírodnímu terénu hrany nuselského údolí.

Palác kultury získává dominantní působnost na předmostí svojí horizontální formou a monumentálním měřítkem [63, 64]. Spolu s kontrastní výškou přilehlého hotelu a horizontálním charakterem souboru budov Městské správy veřejné bezpečnosti vytváří harmonický celek v širších urbanistických vztazích.

¹²⁹ Viz *Architektura ČSR* (pozn. 34), s. 53.

¹³⁰ Viz Vrabelová (pozn. 128), s. 114.

¹³¹ Viz *Architektura ČSR* (pozn. 34), 53.

Obr. 61/ Vojenský Projektový Ústav, Palác kultury, pohled z mostu Klementa Gottwalda, prosinec 1977

Obr. 62/ Vojenský Projektový Ústav, Palác kultury, pohled z Nuselského mostu, 2024

Obr. 63/ Vojenský Projektový Ústav, Palác kultury, pohled z Hradčanské terasy

Obr. 64/ Vojenský Projektový Ústav, Palác kultury, pohled z Karlova, 2024

3.2 Interiér

Ihned v úvodu této kapitoly je třeba zdůraznit, že ne všechny prostory v interiéru Paláce kultury jsou intaktní. Od roku 1991 stavba není z podnětu vlastníka kulturní památkou, a tak v některých ohledech stavba po revoluci v roce 1989 nevratně ztratila svoji původní podobu.¹³² Ničivé zásahy se dotkly především provozních celků. Jedná se například o řadu salónek a společenských prostor, veškerá restaurační zařízení včetně nočního klubu Krystal, nebo závodní jídelny pro zaměstnance. Na druhé straně se zde nacházejí zachovalé interiéry hlavních sálů a reprezentačních salónek v téměř intaktním stavu.

Zatímco základní prostorové uspořádání Paláce kultury navrhli hlavní jmenovaní architekti, architekturu jednotlivých vnitřních prostor poté detailně řešili další členové kolektivu VPÚ. Součástí architektonické koncepce je uplatnění interiérů, jejichž barevnost se prolíná v podstatě až do exteriéru.¹³³ Architektura Paláce využívá typické soudobé stavební a výzdobní prostředky a je dotvářena řadou uměleckých děl z oblasti volné i užití tvorby.¹³⁴ Již při architektonickém řešení celého objektu byl kladen velký důraz na řešení vnitřních prostorů tak, aby vnitřní vybavení a výtvarná výzdoba doplnily ráz interiérů a spolu s architekturou vytvořily jeden harmonický celek. Konečné výtvarné řešení bylo koncipováno tak, aby podalo nejširší veřejnosti v ČSSR i zahraničí obraz o současném stavu československé kultury v celé šíři výtvarných oborů a uměleckých řemesel.¹³⁵ Kvalita výtvarných děl a užitých materiálů byly v interiéru Paláce kultury užity odstupňovaně dle významu a důležitosti jednotlivých

¹³² Zejména rozsáhlá rekonstrukce v letech 1998–2000 a rekonstrukce v roce 2017. Viz Kongresové centrum Praha, dostupné online: <https://www.praguecc.cz/cs/historie-kongresoveho-centra-praha>, vyhledáno 23. 4. 2023.

¹³³ Dana Špačková, Palác pro nás, *Tvorba*, 1981, č. 11., s. 12.

¹³⁴ Viz Sekora (pozn. 43), s. 18.

¹³⁵ Viz *Architektura ČSR* (pozn. 34), s. 55.

prostor. V první řadě byl kladen důraz na užití produktů československých umělců a firem.¹³⁶

Objekt Paláce kultury má dvě podzemní a šest nadzemních pater [65–68].¹³⁷ Podzemní patra slouží především jako technické zázemí. Jsou zde umístěny technické místnosti, kotelna, gastronomické provozy, nebo parkoviště pro automobily i autobusy. Nadzemní patra stavby jsou určena pro veřejnost.

Jádro vnitřní kompozice je tvořeno dvěma hlavními sály, které zároveň určují výsledný vnější tvar objektu. Tyto sály jsou protnuty obslužnou osou a oklopy mnoha dalšími provozními prostory.

Sjezdový sál [69, 70] zaujímavější východní část budovy, se s objemem více než 40 000 m³ stal nejrozsáhlejším a nejdůležitějším prostorem v Paláci kultury. Jeho multifunkční prostorové uspořádání a technické vybavení vycházelo z hlavních předpokládaných využití, která umožnila pořádání sjezdů KSČ a jiných politických zasedání, vědeckých kongresů a symposií, estrád, filmových promítání a koncertů různých hudebních žánrů. Maximální kapacita sálu čítala až 2843 sedících diváků v běžném provozu, a při koncertním uspořádání, kdy byla z akustických důvodů spuštěna část stropu, se jeho kapacita snížila na 2071 posluchačů.¹³⁸ Sál je rozdělen na jevištní prostor a hlavní hlediště pro sezení, dále balkón a boční lóže. Pod hlavním balkónem v jeho centrální části bylo umístěno technické zázemí s nejmodernějším technologickým zařízením. Pódium je vybaveno speciálním hydraulickým zařízením, které může vytvořit stupňovité uspořádání pro zasedání předsednictva KSČ, orchestr, pěvecký sbor či divadelní představení. Stěny sálu jsou obloženy štěrbinovými rezonátory,

¹³⁶ Výtvarná výzdoba Paláce kultury podléhala zásadám pro uplatňování výtvarného umění v investiční výstavbě, kdy byla určitá finanční částka z rozpočtu uvolněna právě pro výtvarná díla. O tématu více Viz Jana Kořínková, Čtyřprocentní umění?, in: Pavel Karous, *Vetřelci a volavky. Atlas výtvarného umění ve veřejném prostoru v Československu v období normalizace (1968–1989)*, Praha 2013, s. 452–457. Komisi pro výběr umělců a schvalování uměleckých děl vedl ministr kultury Milan Klusák. Na výtvarnou výzdobu bylo uvolněno 30 mil. Kčs. Viz Koukalová – Roubal (pozn. 30), s. 200.

¹³⁷ Viz *Architektura ČSR XXXVI* (pozn. 34), s. 55.

¹³⁸ Viz Borovička (pozn. 32), s. 301.

kteře umožňují upravovat přirozenou akustiku sálu. Hledištní prostor je vybaven pevně zabudovanými sedadly s vlastní klimatizací, ozvučením, překladatelským zařízením, pracovní deskou a úložným prostorem. Na jejich návrhu spolupracovali architekt Josef Karlík a Antonín Šuman.¹³⁹ Celý sál je výtvarně řešen v neutrálních béžových odstínech, jak co se týče obložení stěn, tak i mobiliáře. Jedinými výtvarnými prvky sálu jsou rozměrná textilní opona od malíře Aloise Fišárka a malířky Ivany Slavíčkové s výtvarným námětem zlatého slunce¹⁴⁰ a výtvarně bohatě pojaté varhany dle návrhu sochaře Jaroslava Kočiše v zadní stěně jeviště.¹⁴¹ Hlavními projektanty Sjezdového sálu byli Ivan Lejčar a Štěpán Šarkády.¹⁴²

V západní části se k sálu přimyká tříúrovňový foyer [71, 72], který je zároveň největším předsálím v budově.¹⁴³ Jeho minimalistický design je tvořen šedými tóny hliníkového obložení balkonů a schodišť, a podlahou pokrytou mramorem. Výtvarně sálu dominuje podhledový strop a skleněná plastika Strom života [73] od výtvarného dua Stanislav Libenský – Jaroslava Brychtová. Hlavním prvkem prostoru je celoprosklená stěna, která nabízí návštěvníkům pohledy na Prahu a zároveň díky nočnímu osvětlení vytváří impozantní prosvětlené těleso na hraně údolí.

Druhým největším provozem s objemem 16 000 m³ je Společenský sál [74, 75] v západní části paláce, nabízející mnohostranné programové využití: koncerty, sympozia, kongresy, filmová a divadelní představení, recepce, plesy, a jiné společenské zábavy. Jeho kapacita čítá proměnně 800–1200 osob v závislosti na jeho uspořádání. Sál má půdorysný tvar mnohoúhelníku, jehož základním organizujícím prvkem jsou dvě galerie lemující celý jeho obvod. Sál je utvořen jako jeden společný prostor a jednoznačně neodděluje jeviště od hlediště v závislosti na uspořádání. V důsledku této koncepce uspořádání je možno díky hydraulickým

¹³⁹ Viz Kracík (pozn. 27), s. 372.

¹⁴⁰ Ibidem, s. 378.

¹⁴¹ Viz Borovička (pozn. 32), s. 301.

¹⁴² Ibidem, s. 300.

¹⁴³ Součástí foyer byly i šatny a občerstvovací zařízení, včetně tzv. Zrcadlového baru.

zařazením, která jsou taktéž součástí vybavení sálu, variabilně proměňovat prostor dle daných potřeb. Pro zlepšení akustických podmínek lze oddělit prostor pod galerií výsuvnou stěnou. Interiér sálu je zachován ve své původní podobě dodnes, designově je založen na kontrastu oranžových obkladů stěn a modrých akcentů dvou osvětlovacích mostů, spolu s černým stropem. Na architektonickém řešení prostoru se podíleli architekt Tomáš Podhajský a Václav Hauzírek.¹⁴⁴ Hlavním a jediným výtvarným prvkem v rámci tohoto prostoru je opona od Martina Sladkého.¹⁴⁵

Konferenční sál [76, 77] s proměnnou kapacitou od 60 do 200 míst v jižní, reprezentativní části čtvrtého podlaží byl určen pro jednání na nejvyšší úrovni. Je řešen jako oválný prostor, který charakterizuje bílý, směrem vzhůru se zužující podhled kopírující ovál půdorysu. Výtvarně je sál doplněn dřevěným táflováním na stěnách a béžově čalouněnými tlumícími panely. Zatímco sál navržený Jaroslavem Trávníčkem je zachován ve své původní podobě, mobiliář nikoli. Tomuto prostoru náležel vlastní salonek [78, 79] s kruhovým stolem a koženými křesly s dřevěným obložením stěn, doplněných tapisérií Jindřicha Švece.¹⁴⁶ Stěny foyeru těchto prostor jsou zdobeny dřevěným triptychem Slavnost míru od Kláry Patakiové [80].¹⁴⁷

Uprostřed třetího patra severní části objektu se nachází Komorní sál [81, 82] navazující na hlavní foyer. Byl určen pro pořádání komorních koncertů a poslechové pořady reprodukováné hudby. Jeho maximální kapacita je 200 posluchačů, je taktéž variabilní, a umožňuje vytvořit čelní i středové podium. Designově je sál laděn do temně zelených odstínů zvukových rezonátorů spolu s podhledovým stropem plasticky tvarovaným vrchlíky jehlanů z hliníkových lamel.¹⁴⁸ Výjimečnost tohoto prostoru spočívá v tom, že jedna ze stěn je celá prosklená a nabízí výhled na historickou Prahu. V případě potřeby bylo možno zastínit prostor výtvarně řešeným

¹⁴⁴ Viz Borovička (pozn. 32), s. 300.

¹⁴⁵ Viz Kracík (pozn. 27), s. 374.

¹⁴⁶ Jiří Karbaš, *České výtvarné umění v architektuře 1945-85*, Praha 1985, s. 70.

¹⁴⁷ Dušan Konečný, *Výtvarná díla v Paláci kultury, Výtvarná kultura V*, 1981, č. 5, s. 15.

¹⁴⁸ Viz Kracík – Křížová – Schránilová (pozn. 3), s. 372.

artprotisovým závěsem. Na interiéru, který se dodnes zachoval v původní podobě, se podílel Jaroslav Trávníček.

Víceúčelový Malý sál [83, 84], navržený architektem Miroslavem Ilinčevem,¹⁴⁹ byl umístěn v přízemí pod Společenským sálem. Jeho hlavní účel sloužil pro politická a společenská shromáždění, promítání, taneční a jiné druhy zábavy. Při řadovém uspořádání dokázal pojmut 440 diváků a při stolovém uspořádání 340. Prostor v průběhu let prošel kompletní přestavbou.

Pro organizátory sjezdů, kongresů, předsednictvo, komise a organizační štáby byly v reprezentačních prostorách vyhrazeny soukromé salonky. Z velkého množství salónek jsou nejzajímavější dva salónek umístěné v odděleném reprezentačním prostoru v jižní části budovy, mezi Sjezdovým a Společenským sálem. Reprezentační část čítá celkem tři poschodí, která jsou vzájemně propojena ocelovým točitým schodištěm s mramorem [85, 86], doplněným o výtvarná díla. Jak v přízemí, tak ve třetím patře vně schodiště se nachází plastika a osvětlovací těleso Slunce od Vladimíra Procházky a Petra a Pavla Patakiových.¹⁵⁰ Také chodby těchto prostor jsou doplněny dalšími díly umělecké produkce.

První ze salónek byl nazýván Předsednický, známý také jako salonek prezidenta Klementa Gottwalda [87, 88].¹⁵¹ Je situován v prvním patře reprezentační části a zachoval se včetně původních povrchů i mobiliáře. Nepřehlédnutelným výtvarným prvkem prostoru je svítidlo od Františka Víznera. Lustr je zasazen do bílého žebrového pohledu, jehož zkosený oválný tvar kopíruje tvar stolu umístěného pod ním. Stěny jsou pokryty béžově-hnědými textilní tapetami. Autorem projektu salonku je Jaroslav Trávníček

Druhý salonek v reprezentační části [89, 90], jenž se rovněž zachoval v intaktním stavu, se nachází ve druhém patře. Je vybaven původním kulatým stolem s koženými křesly. Výtvarnou dominantou je stejně jako

¹⁴⁹ Viz Borovička (pozn. 32), s. 300.

¹⁵⁰ Viz Sekora (pozn. 43), s. 15, obr. 4, 5.

¹⁵¹ Viz Karbaš (pozn. 146), s. 133.

v předchozím prostoru lustr ve tvaru polokoule od Vladimíra Procházky,¹⁵² umístěný nad kruhovým stolem. Stěny místnosti jsou pokryty béžovými tapetami narušenými dřevěnými obklady dveří a rozměrným zrcadlem. Poslední z dochovaných salonků byl nazýván Prezidentský [91, 92].

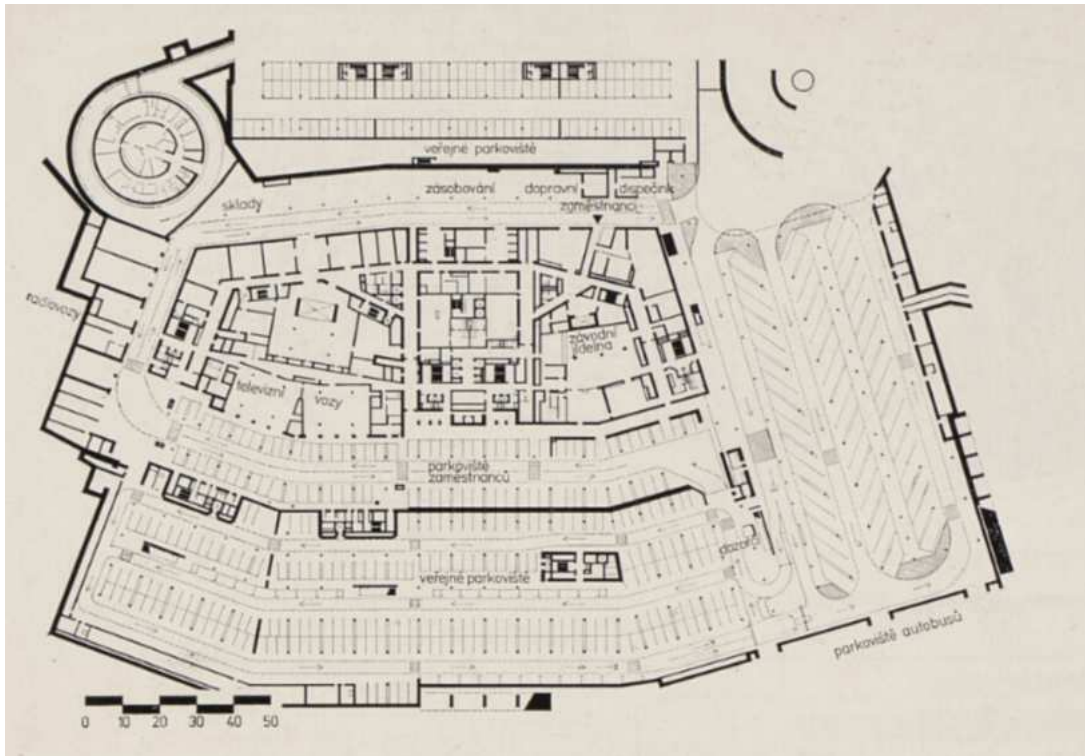
Tyto výše popsané prostory nejsou jedinými, které byly bohatě výtvarně pojaty,¹⁵³ jednalo se především o restaurační provozy v prvním patře Paláce, které nebyly určeny pouze pro návštěvníky paláce, ale i pro veřejnost. Mezi ně patřila kavárna Vyšehrad [93, 94], nebo restaurace Panorama [95] se skleněným paravánem od akademické malířky Jany Míčkové a výtvarnice Jitky Forejtové.¹⁵⁴ Ojedinělým prostorem se stal noční klub Krystal [96], jehož koncepci navrhli architekt Antonín Vaněk ve spolupráci s Antonínem Procházkou (Skleněný pohled) a Václavem Stelzingem. Harmonický a dynamický celek klubu utvářely jeho originální prvky, jako stupňovité segmentové boxy s kulatými stoly, jejichž uspořádání se odrazilo i v projevu skleněného podhledového stropu, nebo stěny s modro-hnědými tapiseriemi od Evy Vejceové.¹⁵⁵

¹⁵² Viz Karbaš (pozn. 146), s. 126.

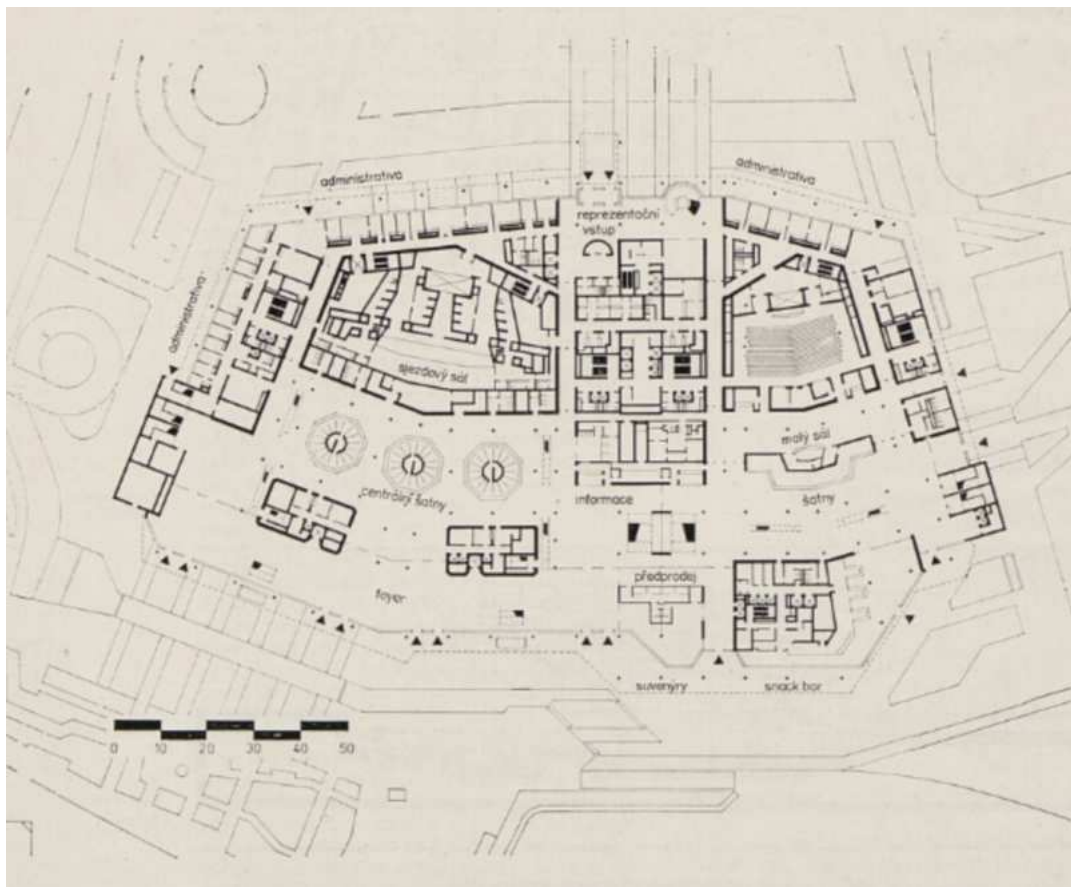
¹⁵³ Výtvarně byly vybaveny i prostory pro zaměstnance (například zaměstnanecká závodní jídelna). Viz Autor neuveden, *Palác kultury – Praha*, Opava 1982, s. 26, obr. 1.

¹⁵⁴ Viz Kracík – Křížová – Schránílová (pozn. 3), s. 375.

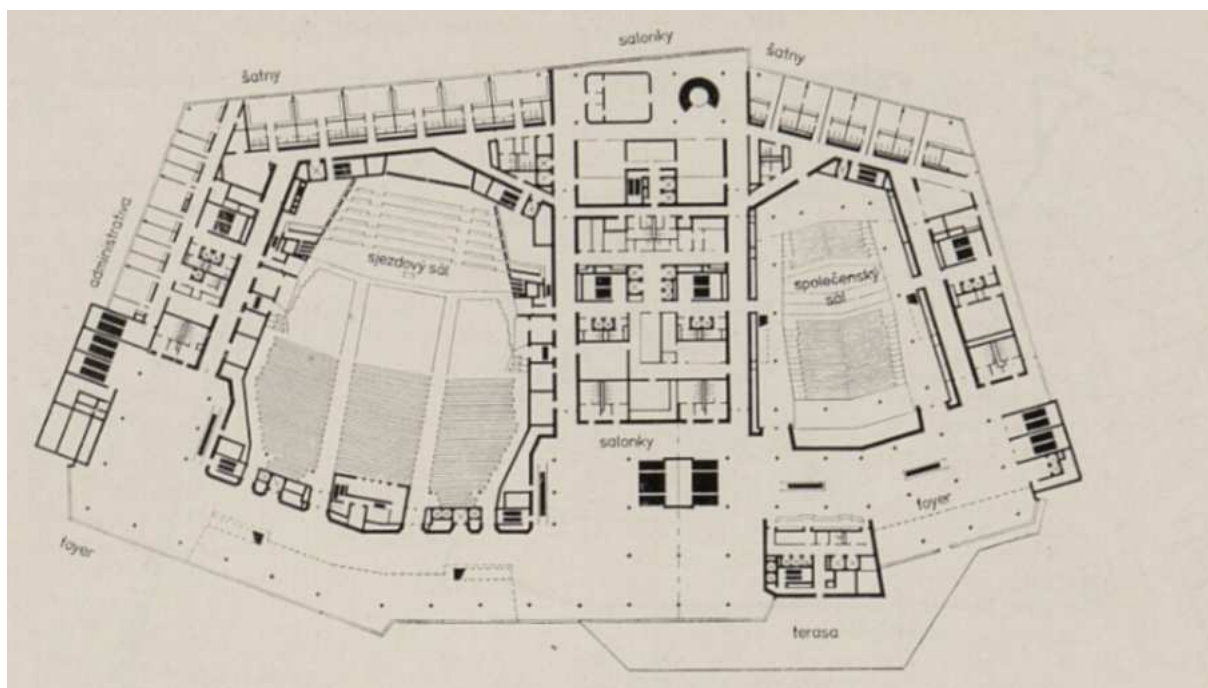
¹⁵⁵ Viz Kracík (pozn. 27), s. 375.

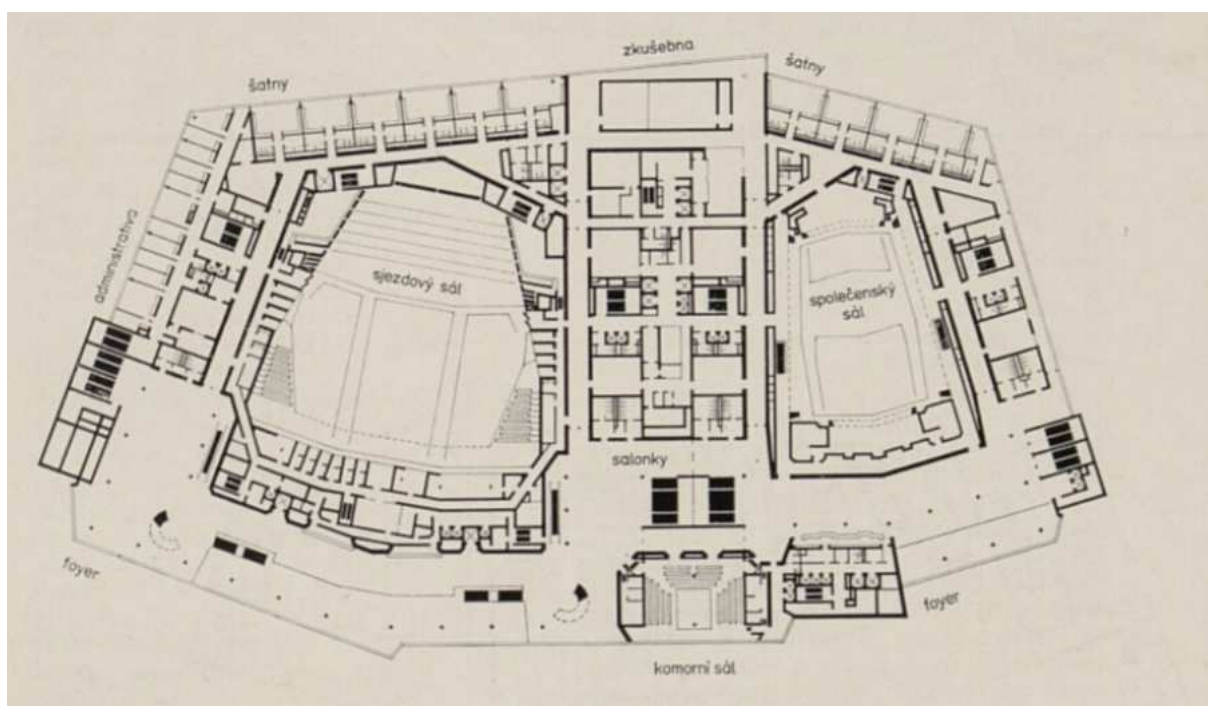
Obr. 65/ Vojenský Projektový Ústav, Palác kultury, I. podzemní podlaží

Obr. 66/ Vojenský Projektový Ústav, Palác kultury, přízemí

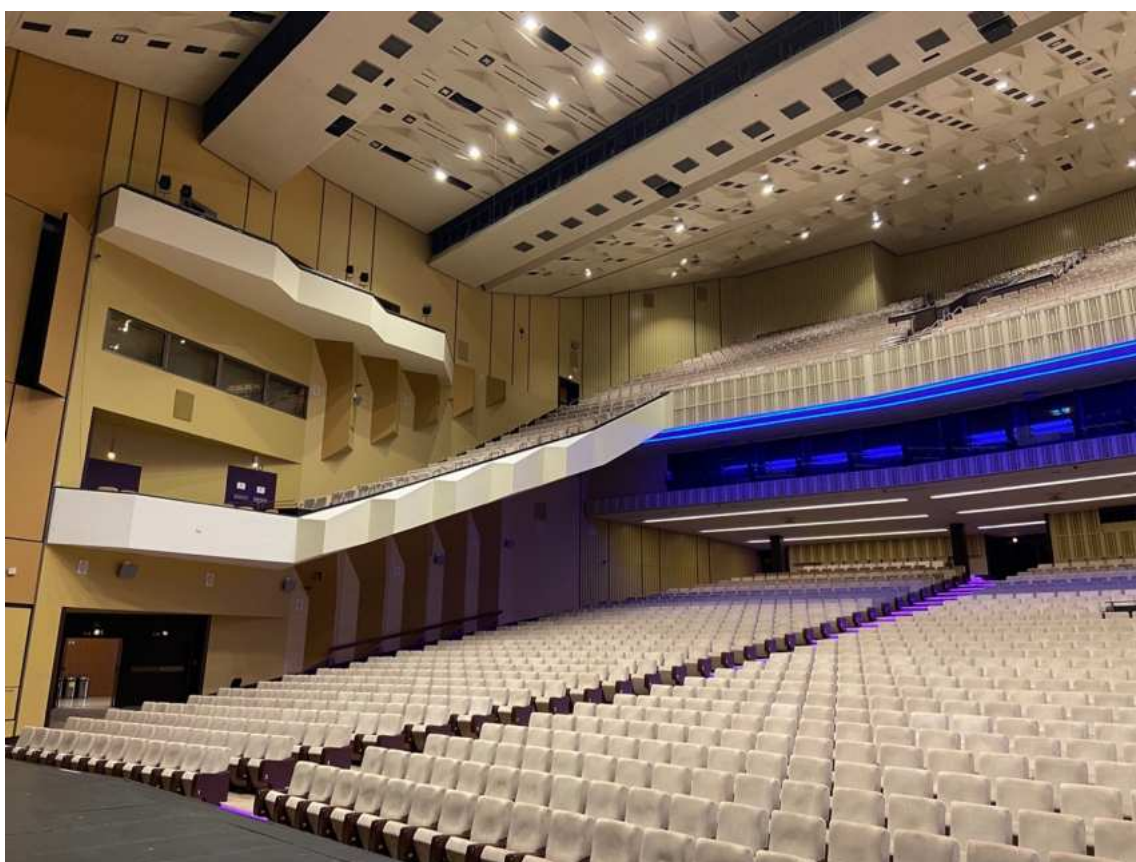
Obr. 67/ Vojenský Projektový Ústav, Palác kultury, I. podlaží

Obr. 68/ Vojenský Projektový Ústav, Palác kultury, II. podlaží

Obr. 69/ Ivan Lejčar – Štěpán Šarkády, Sjezdový sál

Obr. 70/ Ivan Lejčar – Štěpán Šarkády, Kongresový sál, 2024

Obr. 71/ Jaroslav Trávníček, Hlavní foyer před Sjezdovým sálem

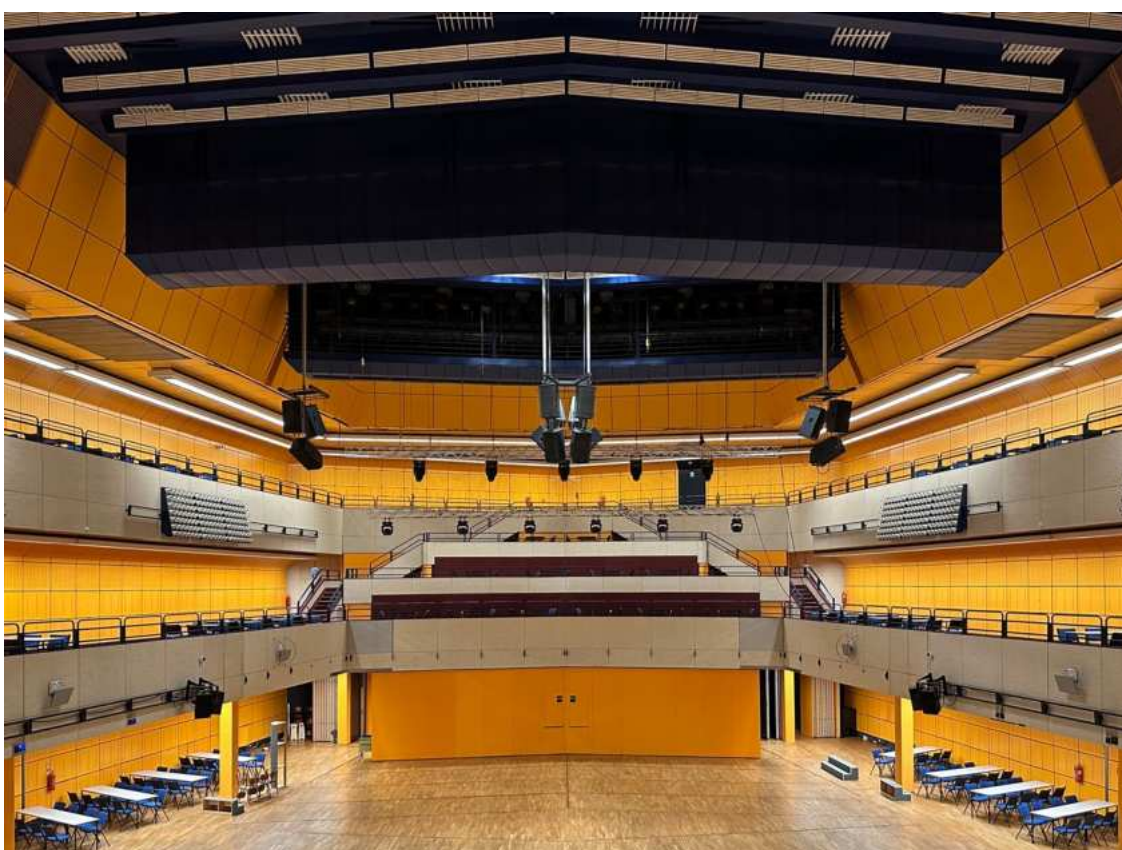
Obr. 72/ Jaroslav Trávníček, Hlavní foyer před Sjezdovým sálem, 2024

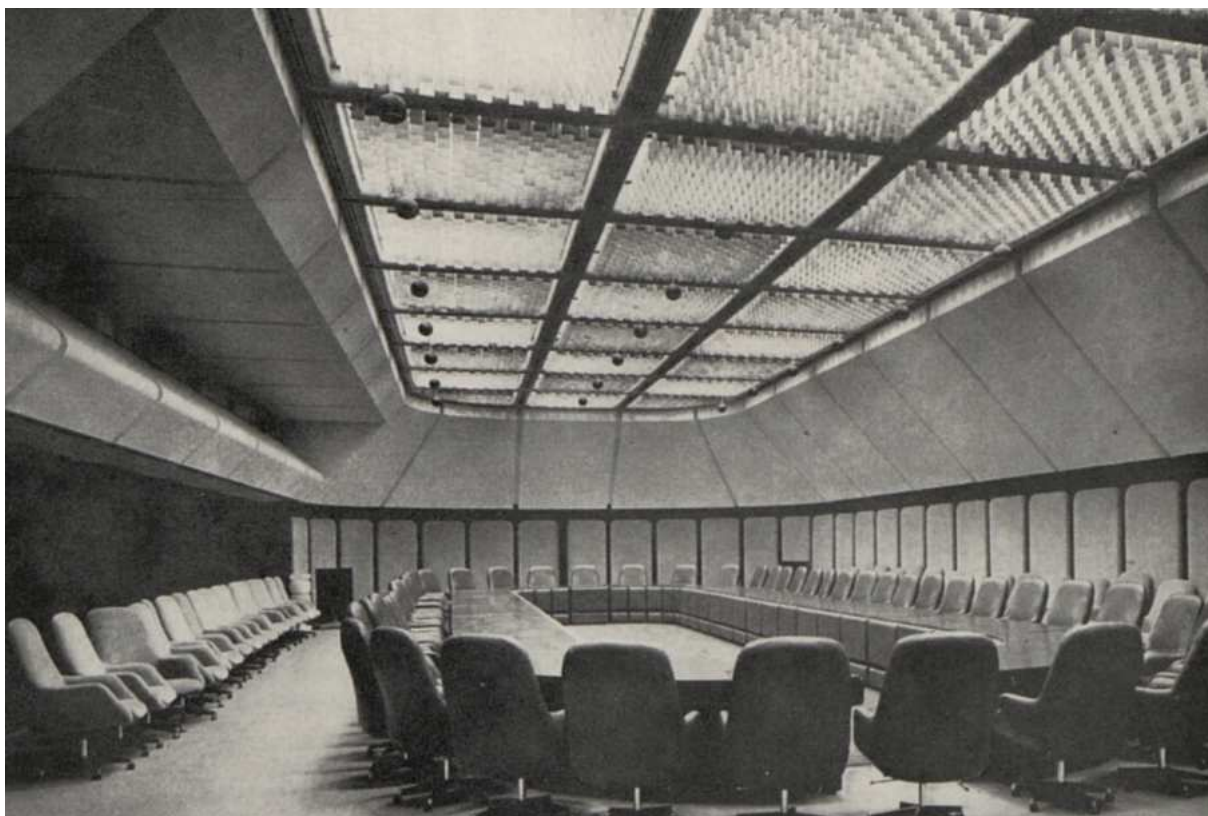
Obr. 73/ Stanislav Libeňský – Jaroslava Brychtová, Strom života, sklo, kov,
1980.

Obr. 74/ Tomáš Podhajský – Václav Hauzírek, Společenský sál, krátce po kolaudaci v roce 1981

Obr. 75/ Tomáš Podhajský – Václav Hauzírek, Společenský sál, 2024

Obr. 76/ Jaroslav Trávníček, Konferenční sál s původním mobiliářem

Obr. 77/ Jaroslav Trávníček, Konferenční sál 1, 2024

Obr. 78/ Jaroslav Trávníček, Salonek Konferenčního sálu

Obr. 79/ Jaroslav Trávníček, Salonek Konferenčního sálu, 2024

Obr. 80/ Jaroslav Trávníček, Foyer Konferenčního sálu

Obr. 81/ Jaroslav Trávníček, Komorní sál krátce po kolaudaci v roce 1981

Obr. 82/ Jaroslav Trávníček, Komorní sál, 2024

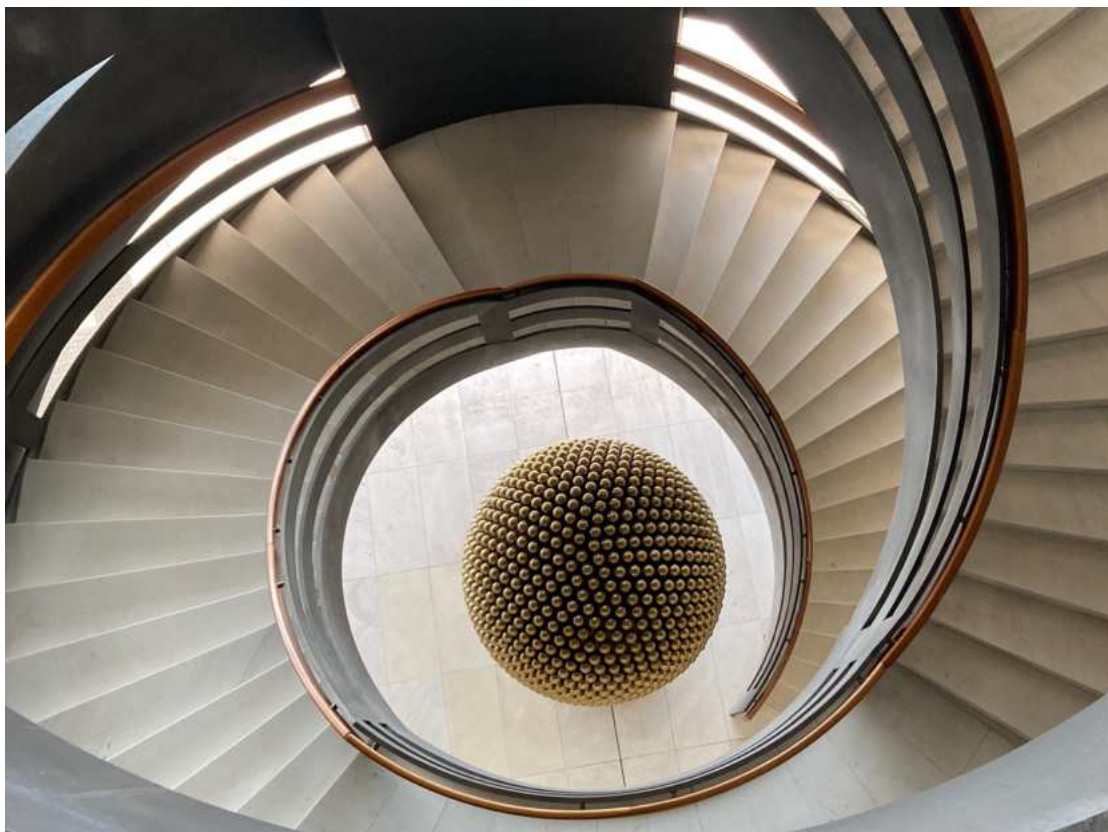
Obr. 83/ Miroslav Ilinčev, Malý sál

Obr. 84/ Kongresové centrum Praha, Malý sál po kompletní přestavbě, 2024

Obr. 85/ Vojenský Projektový ústav, Točité schodiště v reprezentační (jižní) části Paláce kultury

Obr. 86/ Vojenský Projektový ústav, Točité schodiště v jižní části Kongresového centra Praha, 2024

Obr. 87/ Jaroslav Trávníček, Předsednický salonek krátce po kolaudaci v roce 1981

Obr. 88/ Jaroslav Trávníček, Jižní salonek 1, 2024

Obr. 89/ Jaroslav Trávníček, Salonek krátce po kolaudaci v roce 1981

Obr. 90/ Jaroslav Trávníček, Jižní salonek 2, 2024

Obr. 91/ Jaroslav Trávníček, Prezidentský salonek

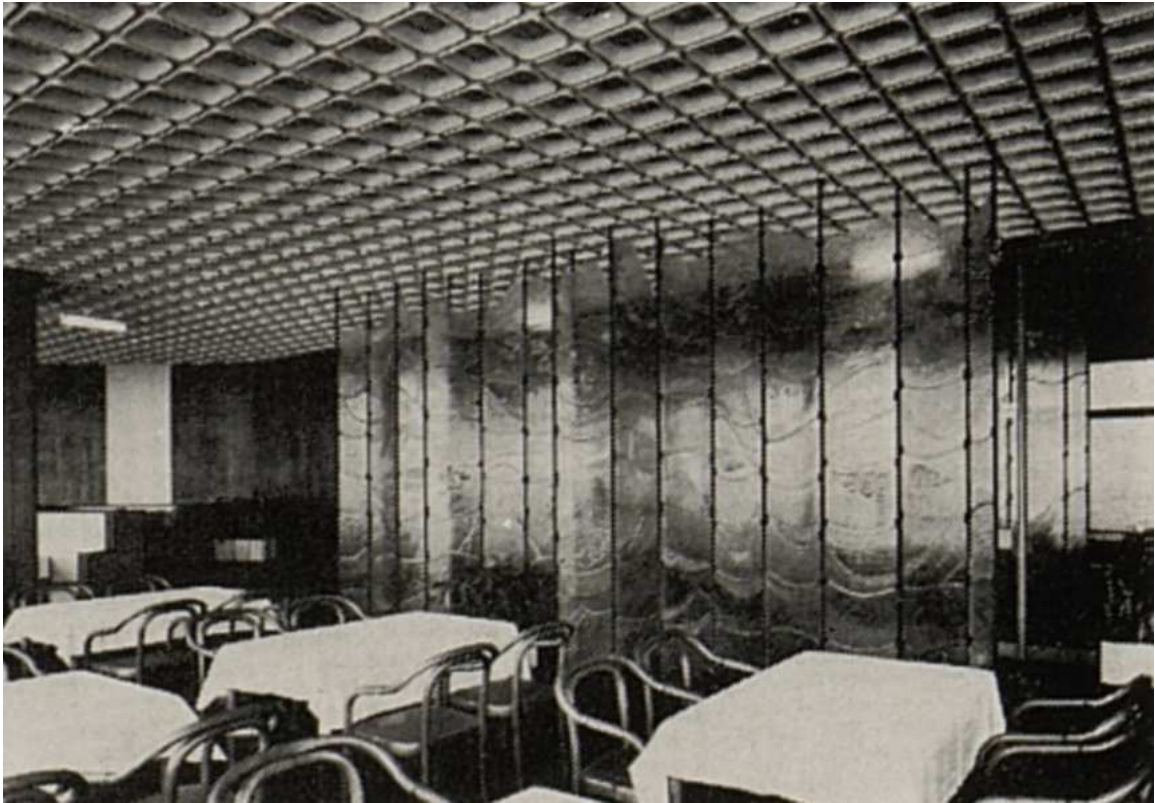
Obr. 92/ Jaroslav Trávníček, Prezidentský salonek, 2024

Obr. 93/ Vojenský Projektový Ústav, Kavárna Vyšehrad krátce po kolaudaci v roce 1981

Obr. 94/ Kongresové centrum Praha, Prostor bývalé kavárny Vyšehrad, 2024.

Obr. 95/ Vojenský Projektový Ústav, Palác kultury, Restaurace Panorama

Obr. 96/ Miroslav Ilinčev, Noční klub Krystal

4 Palác kultury v kontextu bývalých socialistických zemí

Pro pochopení vzniku Paláce kultury je třeba ohlédnout se zpět do minulosti, ke stavbám odkazujícím ke starší kulturní tradici, které do jisté míry předurčily vznik socialistických kulturních domů, potažmo i Paláce kultury. Tyto kulturně zaměřené objekty jsou dodnes relikty socialismu jak v ČSSR, tak i v ostatních (bývalých) socialistických zemích nejen ve východním bloku. Blahomír Borovička, tehdejší hlavní architekt hlavního města Prahy se k tématu vyjádřil: „*Historie architektury a urbanismu ukazují, že každé velké město, a tím spíše město hlavní, vždy potřebovalo a stavělo budovy a soubory pro shromažďování občanů, rozvíjení různých forem kultury i způsobu užívání volného času.*“¹⁵⁶

Stavbám pro shromažďování občanů a zajišťování jejich kulturního vyžití v období socialismu předcházely již na konci 19. století vznikající organizace, které zajišťovaly a kontrolovaly lokální kulturní aktivity a setkávání veřejnosti. Předchůdci kulturních domů byly především dělnické kluby, spolkové dělnické domy a národní domy. Tyto instituce do jisté míry chápané jako určité alternativy sakrálních staveb,¹⁵⁷ nabízely kultivovanou zábavu, možnost socializace, přednášky a další prostředky pro zdokonalování sebe sama.

Již v dobách Rakouska–Uherska vznikaly na území Česka a Slovenska národní domy,¹⁵⁸ které sloužily pro účely osvěty a rozvoji kultur jednotlivých národů v mnohonárodnostním státě.¹⁵⁹ Tyto budovy byly stavěny především z iniciativy veřejných i soukromých spolků jako multifunkční centra pro určité skupiny společnosti. Jejich hlavním prostorem byl velký

¹⁵⁶ Viz Borovička (pozn. 32), s. 298.

¹⁵⁷ Lewis H. Siegelbaum, *The Shaping of Soviet Workers' Leisure: Workers' Clubs and Palaces of Culture in the 1930s*, *International Labor and Working-Class History* LVI, 1999, s. 83.

¹⁵⁸ Národní domy byly stavěny již v 19. století především buržoazií. Od 70. let 19. století začaly vznikat dělnické domy, jejichž výstavba souvisela se sílícími sociálními myšlenkami.

¹⁵⁹ David Crowley, *Předmluva*, in: Michaela Janečková – Irena Lehkoživová (ed.), *Osvěta, kultura, zábava: Kulturní domy v Československu*, Praha 2024, s. 17.

sál určený pro nejrůznější formy zábavy, ale i pro přednášky a politické agitace. Na území Čech byly tyto stavby z hlediska architektonického stylu většinou palácovými budovami, nejčastěji ve stylu italizující neorenesance.¹⁶⁰

Po rozpadu Rakouska–Uherska se rozšířil zejména jeden typ národních domů – domy dělnické, za jejichž vznikem stáli politicky angažovaní jedinci či skupiny z řad sociálních demokratů. Tyto budovy zajišťovaly a kontrolovaly lokální kulturní aktivity a setkávání veřejnosti, a zároveň se staly nástrojem politiky a nacionální propagandy. Právě zde byl položen základní kámen pozdější typologie a funkce kulturních domů.¹⁶¹ Se změnou politického režimu v roce 1948 a nastolením vlády socialistické strany nabyla kultura zásadní funkci kultivace, humanizace a emancipace člověka. Definitivně se etabloval pojem „kulturní dům“, který je od konce 50. let pevně ukotven v legislativě a nahrazuje dosavadní škálu různých pojmů označujících budovy s podobným, ne-li stejným charakterem.

V této době byla kultura chápána jako prostředek proměny společnosti a její osvěty. Zdůrazněny byly především politicko-propagandistické funkce, které byly naplňovány politickým cílem budování socialismu a beztřídní společnosti.¹⁶² Oproti svým předchůdcům,¹⁶³ začaly být na kulturní domy po únoru 1948 kladeny i další nároky.¹⁶⁴ Po zavedení nového systému řízení kulturní politiky se staly jedním z hlavních ideologických nástrojů KSČ, prostřednictvím kterých strana nejen

¹⁶⁰ Později se uplatnily i jiné architektonické styly – neobaroko, secese a později moderna – Viz Jan Galeta, *Národní domy a další společenské budovy před první světovou válkou*, *Stavba pro kulturu před kulturními domy*, in: Michaela Janečková – Irena Lehkoživová (ed.), *Osvěta, kultura, zábava: Kulturní domy v Československu*, Praha 2024, s. 134.

¹⁶¹ *Ibidem*, s. 146.

¹⁶² Karel Šima, *Jaká kultura se odehrávala v kulturních domech?*, *Ideologie kulturní infrastruktury v historické perspektivě*, in: Michaela Janečková – Irena Lehkoživová (ed.), *Osvěta, kultura, zábava: Kulturní domy v Československu*, Praha 2024, s. 110.

¹⁶³ Kulturní domy byly stavěny již v období Protektorátu, tehdy ještě pro účely šíření nacistických ideologií.

¹⁶⁴ Alexandra Hoffmannová, *Kam za kulturou?*, in: Petr Vorlík et. al., *(A)typ: architektura osmdesátých let*, Praha 2019, s. 185.

propagovala a šířila svá usnesení, úspěchy a kontrolovala uměleckou produkci, ale také se snažila masově ovlivňovat a formovat smýšlení obyvatelstva.¹⁶⁵ Během více než čtyřiceti let jednotné vlády KSČ byla vybudována rozlehlá síť kulturních domů ve městech i na vesnicích. Tyto praktiky vyvrcholily stavbou největšího „kulturního domu“ v hlavním městě, Paláce kultury v Praze, který svojí velikostí a politickým posláním měl tvořit pomyslný vrchol výstavby kulturních zařízení v ČSSR.

Je patrné, že fenomén nově budovaných paláců vykrytalizoval z dlouhé tradice budování staveb pro shromažďování občanů a zajišťování jejich kulturního vyžití. Proto nelze architektonický koncept a ideové poslání pražského Paláce kultury vnímat odděleně od dobové kulturní politiky, se kterou úzce souvisí mohutná lavina výstavby budov pro kulturní a společenskou činnost, které v nových společenských poměrech započala v padesátých letech 20. století.¹⁶⁶

Dělnické kluby, kulturní domy i paláce kultury byly místy organizovaného volného času a kulturních aktivit. Architektura těchto staveb vycházela svým prostorovým uspořádáním především z charakteru aktivit v nich odehrávaných, nebo z požadavků klientely, které slouží.¹⁶⁷ Ve své době se paláce staly symboly „nové kultury“, která kladla požadavky na těsné sepětí tvorby a reprodukce kulturních hodnot s cíli dělnické třídy a politikou komunistické strany.¹⁶⁸ V kontextu propagačního využití sloužily tyto stavby jako doklad péče socialistického státu o kulturní život v zemi.¹⁶⁹

Právě proto byly do provozu uvedeny budovy či soubory budov, které byly do jisté míry novým stavebním druhem. Podobná víceúčelová kulturně-společenská centra vyrůstala v minulém století napříč celou Evropou. Zatímco na západě, v nesocialistických zemích se jednalo především o komerční stavby kongresových center, naopak v zemích východního

¹⁶⁵ Viz Hoffmannová (pozn. 164), s. 185.

¹⁶⁶ Viz Staňková – Štursa – Voděra (pozn. 46), s. 333.

¹⁶⁷ Viz Siegelbaum (pozn. 157), s. 78.

¹⁶⁸ Viz Praha, Archiv hlavního města Prahy, *Palác kultury – název, rozpracování usnesení ÚV KSČ*, (pozn. 107), s. 1.

¹⁶⁹ Ibidem, s. 15.

bloku, kde trvala vláda socialistických stran, se této funkce zhostily „paláce“, které mimo společenských a kulturních využití nesly i funkci politickou. Tyto budovy se měly stát novými, nikoliv výškovými dominantami podporující dotvářet architektonický výraz města socialistické společnosti.¹⁷⁰ Tyto stavby ztělesňovaly některé principy budování socialismu, a dokonce byly chápány „jako malé utopie a prototypy nastávajícího komunistického světa“.¹⁷¹

Nicméně v ohledu výstavby těchto zařízení se nejednalo vždy o „Paláce kultury“. Během historického vývoje těchto unikátních staveb jim byla přiřazována různá přízviska, například: (palác) republiky, vědy, sportu, umění, kultury. V Sovětském svazu byly již od třicátých let 20. století rozšířeny i pojmy (palác) sovětů, pionýrů, nebo hutníků. Výjimečné palácové stavby byly v historii charakterizovány především tak, že byly určeny jen pro vyšší společenské vrstvy obyvatelstva. Až do 20. století do paláců nemohl vkročit obyčejný občan. Naopak v socialistickém smýšlení byly paláce určeny pro každého. Deklarovaly tak určité vítězství dělnické vrstvy a beztrádní společnosti. I Palác kultury v Praze je jedinečný svojí stavební krásou, patří však všem, Pražanům i občanům z celé naší republiky.¹⁷²

Nestálost pojmu „palác“ se tak stává problematičtější. Na území bývalého Československa byly postaveny pouze dvě budovy s tímto označením. První z nich je diskutovaný Palác kultury v Praze, a druhou stavbu reprezentuje Palác kultury a sportu v Ostravě-Zábřehu [97].¹⁷³ Pravděpodobně kvůli neschopnosti uchopit konkrétně jednotlivé kategorie těchto staveb brání vytvoření komplexního přehledu, a ve vývoji umělecko-historického bádání v současné době neexistuje publikace, která by se touto

¹⁷⁰ Viz Borovička (pozn. 32), s. 298.

¹⁷¹ Viz Crowley (pozn. 159), s. 11.

¹⁷² Viz *Rudé právo* (pozn. 120), s. 2.

¹⁷³ Palác kultury a sportu v Ostravě byl otevřen v roce 1986. Autorem projektu stavby, který byl dokončen v roce 1976, byl Ing. arch. Vladimír Dědeček pod záštitou Stavoprojektu Bratislava. V letech 2003–2004 byla stavba podrobena přestavbě a dodnes slouží jako multifunkční hala pod názvem Ostravar Aréna. Viz Ivan Šimko – Vladimír Dědeček, *Ostravský palác kultury a športu, Projekt revue slovenskej architektury XXXIII*, 1991, č. 1/2, s. 1–5.

problematikou zabývala. Zároveň se v posledních letech do centra zájmu historiků umění dostává téma kulturních domů, ovšem ani tyto tituly odborné literatury palácům socialistické éry nevěnují dostatečnou pozornost.¹⁷⁴

Těmto stavbám lze přiřadit několik společných jmenovatelů. Stavby byly koncipovány tak, aby dokázaly současně hostit různé aktivity. Podstatný rozdíl mezi kluby, kulturními domy a paláci spočíval v jejich velikosti. Čím větší byla jejich struktura, tím spíše byl takový objekt nazýván „palác“.¹⁷⁵ Velikost stavby vycházela z počtu obyvatel daného města.¹⁷⁶ Co se týče vizuálního charakteru těchto staveb, jedná se o monumentální solitérní hmoty, které nejsou příliš členěné. Typologie těchto staveb vycházela především z možnosti izolovat jednotlivé aktivity, které mohly probíhat současně. Zpravidla jsou součástí větších architektonických kompozic – jsou doplněny například o hotelové budovy, které se úmyslně výstředně vpisují do městské scenérie. Proto jsou tyto stavby stavěny v bezprostřední blízkosti historického jádra, nebo přímo uvnitř.¹⁷⁷ Jiným příkladem jsou stavby, které vyrostly v exponovaných polohách a jsou vidět z nejbližšího okolí. Třetím typem jsou stavby, které se staly součástí zcela nově vybudovaných městských čtvrtí. Nicméně z hledisek architektonického tvarosloví nelze těmto stavbám přiřadit jednotící styl.

Interiéry těchto kulturních zařízení sestávaly z podobných kompozic, které odpovídaly jejich funkčním uspořádáním. Hlavním prostorem byl velký multifunkční sál, který umožňoval svojí enormní kapacitou zprostředkovat

¹⁷⁴ Recentně vzniklo několik málo publikací, které se věnují architektuře kulturních domů a jejich typologii. Viz Martin Strakoš, *Kulturní domy na Ostravsku v kontextu architektury a umění 20. století: Základní kameny společnosti*, Ostrava 2012. – Lukáš Veverka, *Mezi sjezdy a tanečními: Kapitoly z dějin kulturních domů*, Praha 2021.

¹⁷⁵ Siegelbaum (pozn. 157), s. 84.

¹⁷⁶ Anna Yunitsyna, *Palaces of Culture: Architectural Heritage of the Communist Period in Albania*, Tirana (nedatováno), nestr., dostupné online: https://www.academia.edu/35229322/PALACES_OF_CULTURE_ARCHITECTURAL_HERITAGE_OF_THE_COMMUNIST_PERIOD_IN_ALBANIA, vyhledáno 3. 3. 2024.

¹⁷⁷ Ibidem, nestr.

zábavu velkému počtu návštěvníků najednou. K těmto prostorům náležely reprezentativní foyery a salónky. Ostatní prostory jako menší sály, knihovny, mládežnické kluby atd. se již lišily v závislosti na jejich individuální ideové a programové náplni. Z ideového hlediska hlavním účelem všech těchto zařízení bylo plnit významné politické, kulturně politické a kulturně výchovné úkoly, a bylo jim tak přiřazeno důležité společenské poslání.

Tyto paláce byly budovány ve východním bloku přibližně v období od 50. do 80. let 20. století, je tedy logické, že mají jen málo společných architektonických rysů. Přestože tyto stavby spojuje podobné poslání doprovázené stranickou ideologií, v každé socialistické zemi byl takový palác postaven v originálním stylu dle aktuálního architektonického tvarosloví dané země, někdy ovlivněným lokálními tradičními styly. V důsledku se jednalo o náročné architektonické úkoly, někdy dokonce i o experimentální díla. Dané stavby tak pomocí architektonické podoby deklarovaly vztah ke kultuře daného národa.

Následujícím způsobem se vyjadřovala k pražskému paláci média a odborné publikace: „*Ve své kategorii staveb nemá Palác kultury srovnání ani u nás, ani v Evropě.*“¹⁷⁸ Následně byly ke srovnání uváděny výčty z existujících staveb, například: Palác kultury a vědy ve Varšavě (Lev Vladimirovič Rudněv, 1955, [98]), Kremelský sjezdový palác v Moskvě (Michail Vasiljevič Posochin, 196, [99]), Finlandia-talo v Helsinkách (Alvar Aalto, 1975, [100]), Palác republiky v Berlíně (Heinz Graffunder, 1976, [101]), středisko Sáva v Bělehradě (Stojan Maksimović, 1979, [102]), kongresová centra v Hamburku (Jost Schramm a Gerd Pempelfort, 1973, [103]) a Paříži (Guillaume Gillet, 1974, [104]),¹⁷⁹ nebo Národní palác kultury v Sofii (Alexander Georgiev Barov, 1979) budovaný paralelně s pražskou stavbou [105]. Tyto evropské stavby byly rozdílné v tom, že

¹⁷⁸ Viz Špačková (pozn. 133), s. 12.

¹⁷⁹ V této době byla započata i výstavba pařížského multifunkčního centra Georges Pompidou (1977), dle návrhu architektů Richarda Rogerse a Renza Piana v architektonickém slohu high-tech.

neměly tak široký záběr využití, byly menší, a plnily svou funkci především jako kongresové haly.¹⁸⁰ Na rozdíl od „západních“ komerčních kongresových hal, které byly přirovnávány i k nákupním centrům, se socialistické paláce snažily vyrovnat „západnímu“ konzumerismu prezentováním kultury jako společenské zábavy.

Je známo, že tato víceúčelová zařízení v Evropě mezi sebou navazovaly kontakty a společně se podílely na řešení problémů souvisejících s jejich provozem. Pražský Palác kultury navázal styky s berlínským Palácem republiky v Německé demokratické republice a s Národním palácem kultury v hlavním městě Bulharska – Sofii.¹⁸¹ A také přejímaly či si vyměňovaly vzájemné zkušenosti z organizace akcí a programů.

Rovněž pražský Palác kultury, s jehož výstavbou se čekalo až do osmdesátých let 20. století,¹⁸² byl koncipován, projektován i postaven tak, aby se stal důstojným reprezentantem socialistické epochy. Stejně jako v okolních zemích se měl stát Palác kultury značným přínosem jak pro rozvoj kulturního života, tak pro upevnění postavení Prahy v mezinárodním měřítku.

Zatímco architektonické tvarosloví kulturních domů v ČSSR bylo zpočátku do značné míry unifikované, s postupně uvolňující se politickou situací 60. let se objevily i snahy o unikátně a moderně pojaté stavby. Praha jako hlavní město měla pochopitelně získat ten největší a nejokázalejší kulturní stánek, jímž se stal Palác kultury, který skutečně svou pozicí v hlavním městě, velikostí i stavebním programem mezi všemi výrazně vyčníval.¹⁸³ Právě proto bylo pro stavbu zvoleno exponované místo nad Nuselským údolím a na výsledný projekt byl kladen velký důraz. Na základě určité vnější podobnosti lze pražský palác srovnat se stavbami v Berlíně

¹⁸⁰ Viz Špačková (pozn. 133), s. 12.

¹⁸¹ Ivana Richterová, *Poslání Paláce kultury, Tvorba*, 1983, č. 43, s. 9.

¹⁸² Viz Horák (pozn. 104), s. 53.

¹⁸³ Petr Vorlík, *Nadsamec mezi kulturáky*, in: in: Matyáš Kracík – Hedvika Křížová – Anna Schránilová, *Od Pakulu ke kongresáku* (kat. výst.), Kongresové centrum Praha 2021, s. 16.

a Sofii, všechny tyto stavby užívají prvky moderní architektury a jejich fasády využívají kontrastu bronzové a bílé barevnosti.¹⁸⁴

¹⁸⁴ Navíc pro hlavní sály těchto budov byly použity podobné technologie, zejména při spouštění stropních částí pro lepší akustiku prostoru.

Obr. 97/ Vladimír Dědeček, Palác kultury a sportu, 1976

Obr. 98/ Lev Vladimirovič Rudněv, Palác kultury a vědy, 1955

Obr. 99/ Michail Vasiljevič Posochin, Sjezdový palác, 1961

Obr. 100/ Alvar Aalto, Finlandia-talo, 1975

Obr. 101/ Heinz Graffunder, Palác republiky, 1976

Obr. 102/ Stojan Maksimović, Kulturní středisko Sáva, 1979

Obr. 103/ Jost Schramm – Gerd Pempelfort, Kongresové centrum, 1973

Obr. 104/ Guillaume Gillet, Kongresové centrum, 1974

Obr. 105/ Alexander Georgiev Barov, Národní palác kultury, 1979

Obr. 106/ Den otevřených dveří v Paláci kultury 18.–19. dubna 1981

5 Reflexe Paláce kultury v období normalizace

Stejně jako v minulosti, přítomnosti i v budoucnosti nové stavby vzbuzují v jejich pozorovateli různé emoce a dojmy, a jejich kritika bude nedílnou součástí otevřené diskuse. Nepochybně se tento výrok týkal i nového Paláce kultury, mohutné hmoty, která vyrostla před očima obyvatel ČSSR na hraně Nuselského údolí uprostřed všedních dnů normalizace. Napsalo se bezpočet novinových článků a váže se k němu neskutečné množství hodnotících soudů, převážně z laické části veřejnosti. Stavba si během let vysloužila řadu různých přezdivek – Lidojem, briketa, Mobby Dick, Pakul, Pakult, nebo Pakulác.¹⁸⁵ Nezpochybnitelná zvědavost a vysoký zájem široké veřejnosti poznat budovu se odrazil i ve vysokém počtu zájemců o prohlídku konanou během dnů otevřených dveří 18. a 19. dubna 1981 [106]. Zájem byl tak obrovský, že brány paláce byly znovu otevřeny téhož roku v listopadu a následující rok ve dnech 3. a 4. dubna.¹⁸⁶ Tato kapitola si klade za cíl přinejmenším pokusit se pomocí studia různorodých písemných pramenů (archivních pramenů, editované literatury, odborných periodik a denního tisku) rekonstruovat názory na Palác kultury, samozřejmě s přihlédnutím k názorové otevřenosti uvnitř tehdejší normalizační společnosti.

Výpovědi o stavbě přináší v hojném počtu dokumenty uložené v pražských i soukromých archivech, které reflektují názory a oficiální postoj vlády ČSSR.¹⁸⁷ Ve druhé rovině o stavbě promlouvají encyklopedie a učebnice architektury, v nichž se stavba od 80. let vyskytovala. Palác kultury se taktéž objevil v řadě průvodcovské literatury vztažené na hlavní město. V těchto žánrech se objevují především prosté informace o době výstavby, jména architektů, zevrubný popis architektury, nebo technická

¹⁸⁵ Jan Novotný, Máte ponětí o architektuře?, *Mladý svět* XXXV, 1993, č. 16, s. 53.

¹⁸⁶ Josef Richter, Novodobá dominanta Prahy, *Pravda* LXII, 1981, č. 180, Příloha I., s. 5.

¹⁸⁷ Velké množství těchto archivních pramenů bylo stěžejních pro získání myšlenek uplatněných v předchozích kapitolách. Proto zde již nebudou reflektovány.

specifika. Jedná se tedy o texty, které se stavbě věnují pouze povrchně a záměrně se vyhýbají jejímu kritickému pozorování.

O budově Paláce kultury v Praze se lze dočíst především v nespočtu vydání dobového tisku a odborných periodik. Tyto zdroje o stavbě po jejím dokončení psaly z pochopitelných důvodů s náležitým propagačním nádechem a oslavnou pompou.¹⁸⁸ Obecně lze charakter těchto textů označit jako jednostranně prorežimně smýšlející. Politicky vhodné texty se zaměřují především na mnohá „nej“, kterými Palác kultury imponoval.

V odborných periodících zaměřujících se na architekturu a umění (především časopisy *Architektura ČSR* a *Výtvarná kultura*) se často vyskytuje podobný obsah a formulované fráze, které kladně hodnotí výstavbu Paláce kultury. Stavba je zde představena jako hmotná protiváha historického centra, navazující na siluetu města a odrážející současnou architekturu. Autoři textů se nevyhýbají ani oslavným frázím a usazení stavby do kontextu socialistických ideologií tvrzeními, že svým přímým sousedstvím s Vyšehradem a vizuálním kontaktem s historickou částí města stavba „symbolizuje vývoj našeho státu v epoše socialismu“.¹⁸⁹ Dále upozorňují na význam Paláce kultury, jenž se stal důležitým komponentem přispívajícím k utváření kulturně politického profilu Prahy. A představují jej jako významný nástroj realizace požadavku na uvědomělou spoluúčast kultury a umění na výstavbě socialistické společnosti.

Tyto statě obhajují především vhodné umístění stavby, která se bezpochybně stala dokladem vyspělého inženýrství v ČSSR, dále na vysokou úroveň technologických zařízení a užití prvotřídních materiálů v interiérech. Palác kultury je usazen do širších souvislostí se zdůrazněním jeho významu pro socialistickou společnost. Naopak se tyto texty zdržují konkrétnějšího hodnocení stavby z hledisek architektury a interiérového designu v té míře, jak by se od odborně zaměřených periodik očekávalo.

V denním tisku se pojem Palác kultury vyskytoval poměrně často, především při sdělování konání nejrůznějších kulturních a společenských

¹⁸⁸ Viz Kracík – Křížová – Schránílová (pozn. 3), s. 365.

¹⁸⁹ Viz Vašíček (pozn. 50), s. 9.

akcí. Byly zde publikovány závěry sjezdů KSČ, popisovány interiéry a jejich technické vybavení,¹⁹⁰ výjimečně i okolnosti architektonické soutěže.¹⁹¹

Palác kultury se rovněž objevil v časopisech redigovaných přímo KSČ či jinými socialistickými politickými stranami – *Pravda, Nová svoboda, Průboj, Pochodeň, Lidová demokracie, Stráž lidu, Práce, Svět práce, Tribuna*, nebo *Rudé právo*. Tyto texty rétoricky odpovídají na řadu otázek, které se pravděpodobně šířily společností.

Například týdeník pro ideologii a politiku *Tribuna* uvádí, že si Pražané kladli otázku, zda bylo zapotřebí vybudovat tak náročný objekt, jako je Palác kultury. Karel Beránek, tajemník městského výboru KSČ, jim odpověděl následovně: „*Praha je politickým, vědeckým a kulturním centrem ČSSR, ale i významným mezinárodním centrem a o toto postavení je nutno neustále usilovat.*“¹⁹² Společností se šířily informace, že stavba bude sloužit především sjezdům KSČ. Na tuto spekulaci odpověděl František Trojáček, ředitel Paláce kultury: „*Palác kultury je předurčen ke konání sjezdů KSČ, ty však nebudou jeho jedinou náplní.*“¹⁹³

V denním tisku je značný důraz kladen na představení Paláce kultury jako ojedinělé stavby po všech stránkách, a její zásadní roli dokumentující schopnosti současného stavitelství. Oslavovány byly schopnosti československých inženýrů a dělníků, díky nimž výstavba trvala pouhých pět let, přestože podle platných norem výstavby na projekt takového rozsahu měla být stavba realizována za jedenáct let a sedm měsíců.¹⁹⁴

Publikována byla také řada rozhovorů s politicky angažovanými představiteli Paláce kultury. Ti představovali široké veřejnosti ojedinělou stavbu, která svým rozsahem, velikostí i pestrostí využití „*nemá v Evropě*

¹⁹⁰ Eduard Karkan, Palác kultury, dějiště XVI. sjezdu KSČ připraven, *Obrana lidu* XL, 1981, č. 1, s. 10.

¹⁹¹ Viz Richter (pozn. 186), Příloha I., s. 5.

¹⁹² Miroslav Vízdal – Václav Šebor, Palác pro generace, *Tribuna* XIII, 1981, č. 5, s. 10.

¹⁹³ *Ibidem*, s. 11.

¹⁹⁴ Petr Rampír, Palác kultury otevírá brány, *Lidová demokracie* XXXVII, 1981, č. 79, s. 9.

rovnocenný protějšek".¹⁹⁵ K přirovnání byly uvedeny například Finlandie v Helsinkách, Palác republiky v Berlíně, ale stejně tak podobná zařízení v Moskvě, Paříži, Hamburku, nebo v Bělehradě. Tyto stavby se od pražského Paláce kultury podstatně lišily svojí velikostí (jsou výrazně menší) a svým účelem, který představovala hlavně funkce kongresové haly.¹⁹⁶

Dále byl v těchto textech umocňován význam Paláce kultury coby socialistické dominanty Prahy nejen jako stavebně, urbanisticky a technicky dokonalého díla, ale i stavby provozně a esteticky patřící k největším a nejdokonalejším kulturním i společenským stánkům. Výstavbě Paláce kultury v době socialismu byl přiřazen stejný význam jako stavbě Národního divadla v době českého národního obrození.¹⁹⁷ Kladně byla hodnocena ideální poloha stavby nad Nuselským údolím, kde vytvořila novou dominantu hlavního města k protějšímu urbanistickému celku a malebné dominantě staré Prahy.¹⁹⁸

Přestože se články věnující se Paláci kultury vyjadřují převážně v pozitivěch, lze v nepřeborném množství pochvalných frází a rozličných floskulí nalézt i několik negativních hodnocení.

Jedním z bodů kritiky byla snadná možnost zabloudit v obrovském prostoru kvůli nesrozumitelným značením, která nedokázala návštěvníka jednoduše navigovat.¹⁹⁹ Tento problém registrovala správa Paláce kultury již od jeho otevření a jako opatření byl zaveden náhradní informační naváděcí systém.²⁰⁰ Denní tisk dále otevíral diskusi nad tím, jak byl Palác kultury vnímán veřejností. Jak už to v podobných případech bývá tradicí, začalo se kolem této stavby diskutovat laicky, povrchně, na okrajových pólech: ano – ne a líbí – nelíbí. Snášely se všemožné argumenty podporující

¹⁹⁵ Viz Rampír (pozn. 194), s. 9.

¹⁹⁶ Ibidem, s. 9.

¹⁹⁷ Předseda Československé strany lidové František Toman pro *Lidová demokracie* XXVII, 1981, č. 86, s. 2.

¹⁹⁸ [AV], Symbol moderní Prahy, *Lidová Demokracie* XXXVII, 1981, č. 61, s. 5.

¹⁹⁹ Viz Rampír (pozn. 194), s. 9.

²⁰⁰ Prohlásil první náměstek ústředního ředitele Vojtěch Neumann – Viz Ivana Richterová (pozn. 181), s. 9.

to či ono stanovisko. „Kdekdo se cítil být povolán ekonomem, architektem, stavitelem.“²⁰¹ Otázkou, kterou si často veřejnost kladla zůstávalo ještě budoucí využití Paláce kultury.²⁰²

Především díky dennímu tisku lze rekonstruovat i „realitu“, která provozně náročnou a nákladnou stavbu zasáhla již několik let po výstavbě. V této kapitole je vhodné uvést některé příklady kompromisů, nebo možná lépe řečeno paradoxů, na které musel výsostně politicky vnímaný Palác kultury přistoupit. Ještě v období normalizace se například ukázalo, že přes dodržování Programové náplně Paláce kultury zůstávala budova, respektive její sály příliš často neobsazené. V důsledku prázdných sedadel se Palác kultury ocitl v rozpočtových ztrátách a jeho vedení muselo najít cestu k vyřešení nepříznivé finanční situace. Z tohoto důvodu byl program Paláce během osmdesátých let rozšiřován o různorodé kulturní či podnikové akce a nové formáty zábavných pořadů.²⁰³ V tomto ohledu přinesl zásadní posun a určité rozvolnění nástup perestrojky ve druhé polovině osmdesátých let.²⁰⁴

Jedním z řešení finanční situace se například ukázal prodej vstupenek na atraktivní kulturní akce a festivaly. Palác kultury mimo jiné sloužil i potřebám Socialistického svazu mládeže (dále jen SSM). Měl se tak stát střediskem mladých lidí, uspokojovat jejich potřeby, rozvíjet zájmy a účinně pomáhat při jejich politickém i odborném vzdělání. SSM uvnitř Paláce kultury zorganizoval několik významných společenských akcí, které do sálů nalákaly mladé publikum. V důsledku byl evidován velký přírůst nových návštěvníků z řad mladé generace díky novému atraktivnímu objektu, dobré poloze a dopravní dostupnosti a v neposlední řadě jeho výborné propagaci.²⁰⁵

²⁰¹ Viz Rampír (pozn. 194), s. 9.

²⁰² Viz [AV] (pozn. 198), s. 5.

²⁰³ Viz Andrs, (pozn. 117), s. 771.

²⁰⁴ Ibidem, s. 774.

²⁰⁵ Jan Vičar, Orchestrální cyklus v Paláci kultury, *Časopis pro hudební kulturu* roč. 1988, č. 6., s. 266.

V praxi to znamenalo zařadit do repertoáru Paláce programy, které mohly narážet na dobová ideologická omezení. Palác byl „přinucen“ hostit vůči režimu silně nekomfortní kapely. Jedním z nich byl hudební festival Rockfest v roce 1986. V budově maximálně brání se všem nekomfortním hudebním žánrům se tak odehrál největší rockový festival.²⁰⁶ Díky pořádání velkých hudebních akcí a festivalů se prokázalo, že údajně dokonalé akustické podmínky hlavního Sjezdového sálu nejsou ideální pro všechny hudební žánry, jak se tvrdilo. Následně se v tisku kvalita, co se týče akustické stránky největšího sálu, stala jedním z hlavních předmětů odborné kritiky.²⁰⁷ Především pro nevhodné zvukové řešení Sjezdového sálu pro orchestrální hudbu.²⁰⁸ Navíc v některých místech zvuk pronikal několika menšími sály skrze klimatizační systém.²⁰⁹ K řešení problému byli přizváni odborníci. Poslední rok před revolucí v roce 1989 zaznamenal takové uvolňování, že se v Paláci paralelně konaly přehlídky zahraničních firem a zároveň politické akce.

Z velkého množství prostudovaných písemných zdrojů je možno vyvodit některé závěry. Faktem zůstává, že většina textů vydaných před revolučním rokem 1989 je zřetelně ovlivněna určitým omezením názorové otevřenosti a cenzurou uvnitř socialistické společnosti. To se v praxi projevilo tak, že se tyto texty zdržují jakékoli kritiky nebo hodnocení stavby z hlediska architektonických či uměleckých hodnot. Dobové texty naopak vyzdvihují umístění Paláce kultury, jeho polyfunkčnost, nejmodernější technické vybavení a v neposlední řadě jeho význam pro kulturní a politický život v ČSSR.

²⁰⁶ Roman Lipčák, Sváteční Rockové povídky, *Mladý svět* XXVII, 1986, č. 32, s. 7–9. – Josef Chuchma, Světla a stíny Rockfestu, *Mladý svět* XXIX, 1987, č. 39, s. 19–21.

²⁰⁷ Prohlásil první náměstek ústředního ředitele Vojtěch Neumann – Viz. Ivana Richterová (pozn. 181), s. 9.

²⁰⁸ Viz Vičar (pozn. 205), s. 266.

²⁰⁹ Viz Richterová (pozn. 181), s. 9.

5.1 Výstava o Paláci kultury

V rámci propagace týkající se stavby Paláce kultury bylo dle archivních pramenů zamýšleno uspořádat výstavu, která se měla konat v budově Generálního ředitelství VHMP. Základním posláním výstavy bylo veřejnosti prokázat zabezpečení vrcholných politických a kulturních funkcí pro potřeby hlavního města a státu ze strany vlády.

Koncepčně byla výstava rozdělena do tří oddílů, přičemž její původní záměr byl reflektovat rekonstrukci a dostavbu Národního divadla, dostavbu jeho okolí, a výstavbu Paláce kultury jako dvou nejvýznamnějších účelových staveb socialistické současnosti.²¹⁰ Záhy byla vyřízena objednávka výstavy u Pragopragu²¹¹ a bylo vypracováno libreto, na kterém se podíleli členové Státního ústavu pro rekonstrukci památkových měst a objektů a architekti VPÚ.

Tématem posledního oddílu byla samotná výstavba Paláce kultury. Úvodní část shrnovala základní informace o účelu a poslání budovy. Obsahovala také stručný přehled architektonických soutěží. Část zdůvodňující výstavbu znázorňovala grafickou formou programové využití Paláce kultury ve všech odvětvích politického a kulturně společenského života.²¹² Závěrečná část dokumentovala realizaci stavby. Zahájení výstavy bylo naplánováno na květen roku 1980, zároveň jako součást oslav 35. výročí osvobození ČSSR. Nicméně usnesení 69. schůze sekretariátu Městského výboru KSČ v Praze dne 5. 12. 1979 neschválilo předložený návrh na uspořádání výstavy. Dále sekretariát odsouhlasil uspořádání výstavy „Bydlení v Praze“ a její sloučení s expozicemi o rekonstrukci

²¹⁰ Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Národní divadlo a Palác kultury – zajištění výstavy o rekonstrukci a stavbě, rozpracování usnesení MV KSČ*, datace: 11. 1. 1980, číslo porady: 2, karton: 85, s. 1.

²¹¹ Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Národní divadlo – rekonstrukce a dostavba okolí a výstavba Paláce kultury*, datace: 5. 10. 1979, číslo porady: 38, karton: 83, s. 1.

²¹² *Ibidem*, s. 4.

a dostavbě Národního divadla a výstavbě Paláce kultury,²¹³ která měla nahradit samostatnou výstavu.²¹⁴ Základním materiálovým zdrojem nové výstavy se stala již probíhající výstava „30 let budování socialistické Prahy“, která byla instalovaná ve výstavním pavilonu Útvaru hlavního architekta na Pankráci.

5.2 Palác kultury jako kulturní památka

O významu Paláce kultury pro socialistickou společnost vypovídá i fakt, že byl několik měsíců po dostavbě, dne 31. 5. 1982, prohlášen na podnět NV KSČ Odborem kultury NV hl. m. P. za nemovitou kulturní památku. K vyjádření byli přizváni Svaz Architektů ČSR²¹⁵ a orgány státní památkové péče a ochrany přírody. Dle návrhu na zápis do státního seznamu byl Palác kultury památkou dělnického hnutí s přidánými hodnotami architektonickými a uměleckými. Ve své době se jednalo o nejmladší památku zapsanou ve státním seznamu.²¹⁶

²¹³ Viz Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Národní divadlo – rekonstrukce a dostavba okolí a výstavba Paláce kultury* (pozn. 211), s. 1.

²¹⁴ Ibidem, s. 2.

²¹⁵ Svaz architektů KSČ se k návrhu vyjádřil tak, že sice jde o památku ideově-politického významu, ale jeho architektonická hodnota mu neodpovídá.

²¹⁶ Tato podkapitola vychází z pramenů uložených v archivu Národního památkového ústavu. Viz Praha, Spisový archiv NPÚ ÚOP HMP, Složka čp. 1640, k. ú. Nusle. č. j. kult/5–420/81 – Praha, Spisový archiv NPÚ ÚOP HMP, složka čp. 1640, k. ú. Nusle. č. j. 6169/81/P/Fis (ze dne 31. 10. 1981) – Praha, Spisový archiv NPÚ ÚOP HMP, složka čp. 1640, k. ú. Nusle. *Dopis vedoucího tajemníka Svazu architektů ČSR Ing. arch. Josefa Langa adresovaný řediteli Pražského střediska památkové péče a ochrany přírody ze dne 23. prosince 1981.*

Závěr

Stavba Paláce kultury se zapsala do dějin architektury České republiky (resp. Československa) jako stavba vzbuzující převážně negativní emoce. O této skutečnosti vypovídá i fakt, že i když od sametové revoluce, která svrhla vládu socialistické strany, uběhlo více než třicet let, se doposud dnešní Kongresové centrum Praha nezbavilo nálepky „Sjezdového paláce pro soudruhy“. Dodnes tak zůstává stavbou, která vzbuzuje v různých vrstvách společnosti diskuse. Závěrečná část této diplomové práce se nevěnuje pouhému shrnutí průběhu práce a nově získaným informacím vycházejících z textu, přináší též pohled na Palác kultury optikou 21. století. Mimo jiné se pokusí zhodnotit architektonické kvality stavby a osvětlit její památkový potenciál.

Bitevní pláň v Praze-Nuslích má za sebou bohatou historii plánování výstavby. Díky přemostění hlubokého Nuselského údolí se z území stal nový funkční prostor nedaleko od centra pro vytvoření významné budovy, kterou nebude možné přehlédnout. Předchozím, nerealizovaným návrhům na zástavbu místa se věnovala první část diplomové práce, a to v omezené míře dle dostupných zdrojů.

Výsledky předchozích architektonických soutěží se jistou měrou promítly na výsledné podobě Paláce kultury. Již během hodnocení těchto návrhů byla stanovena některá kritéria, z nichž posléze vycházely požadavky pro zadání architektonické soutěže na Palác kultury. Mezi ně náleží nevhodné umístění věžovitých výškových staveb na velmi exponovaném místě, důsledkem čehož byla neměnně stanovena i výška přilehlého hotelu. Dalším kritériem pro stavbu se stalo využití panoramatických pohledů na Prahu a zároveň její uplatnění v blízkých i dálkových pohledech. Z dalších hodnocení architektonických návrhů vyplynulo, že na daném místě není vhodné umístit stavbu na samou hranu údolí, nebo aby stavba byla řešena jako monoblok. V neposlední řadě byl přidán požadavek, aby stavba mohla být funkčně oddělena co se týče jednotlivých provozů.

Architektonická soutěž na Palác kultury byla velmi důležitá pro naplnění ideologických záměrů KSČ, z tohoto důvodu na ni byl kladen velký důraz a proběhla celkem ve třech kolech, než bylo rozhodnuto o vítězi. Proto se následující kapitola zaměřila na okolnosti architektonické soutěže. Bylo zde vůbec poprvé představeno komplexní hodnocení návrhů prvního kola spolu s vyjádřením poroty k jednotlivým projektovým ústavům. V tomto ohledu práce nemohla vzhledem absenci zdrojů přinést představení jednotlivých návrhů s doprovodným obrazovým materiálem. Stále neobjasněna zůstávají vyjádření poroty druhého kola soutěže spolu s jejími výsledky. Pro úplnost bude do budoucna nutno nalézt konkrétní návrhy, které se mi nepodařilo dohledat v žádném z uvažovaných archivů v Česku ani na Slovensku. Dokonce ani v archivu VPÚ, který dnes jako jediný z účastníků soutěže stále působí (pod názvem VPÚ Deco Praha), nedisponují materiálem vztahujícím se k soutěži nebo výstavbě.

Co se týče výherního návrhu, který dospěl realizace, zůstávají paradoxem některá hlediska hodnocení komise a přístup k výběru výherce architektonické soutěže, která jsou dnes předmětem kritiky. V dobových textech je velmi často zmíněno, že důležitým kritériem pro výběr vítězného návrhu bylo vhodné uplatnění hmoty objektu v panoramatu Prahy. Ve skutečnosti se naopak naddimenzovaný monument nevhodně promítá v pražské scénérii. Stavba výrazně mění pražské panorama nahlížené z Pražského hradu. Svoji velikostí, a především nečleněnými fasádami se opticky přibližuje a jeví se ještě větší.²¹⁷ Stavba tak zasáhla do prostorových vztahů, které nezlepšila ani pozdější výstavba skupiny pražských mrakodrapů na Pankráci.²¹⁸

Také vyjádření, že stavba Paláce kultury nemá u nás ani nikde v Evropě obdoby, se může zdát zavádějící.²¹⁹ V textu práce bylo objasněno, že souhrnně nazvaná „kongresová centra“ běžně vznikala v druhé polovině

²¹⁷ Jaroslav Daďa, *Novostavby v historickém prostředí Prahy ve 20. století*, Praha 2018, s. 19.

²¹⁸ *Ibidem*, s. 19.

²¹⁹ Karel Tylš, Na návštěvě v Paláci kultury, *Pochodeň LXX*, 1981, č. 134, s. 4.

20. století nejen v hlavních městech západního i východního bloku (zde doprovázené ideologickým podtextem), ale i za hranicemi kontinentální Evropy.

V době tvrdého režimu normalizace se kontrola nad kulturou stala důležitým faktorem v šíření ideologie. Z tohoto důvodu započala vlna výstavby kulturních zařízení, završená nejokázalejším Palácem kultury. Proto si další kapitola položila za cíl představit pražský Palác kultury v kontextu „paláců“ a jiných analogických kulturních zařízení. Pro porozumění vzniku těchto staveb byla potřeba nastínit kontext vzniku kulturních zařízení prostřednictvím studia vývoje specifických typů budov pro kulturní účely a setkávání občanů.

Přestože se v posledních letech téma kultury a staveb pro její záměry stávají aktuálními v oblasti dějin umění a architektury, existují jen zlomky odborné literatury, která se věnuje dané problematice. Tuzemská i zahraniční literatura k Palácům kultury je nedostatečná. Existující statě věnující se palácům tohoto typu se soustředí pouze na konkrétní případy, a nepředstavují tyto stavby v širším kontextu. Pro podrobnější rozbor tématu bude třeba vyvinout ještě značné úsilí, podložené relevantními argumenty.

Další část diplomové práce si položila za cíl reflektovat různé názory na stavbu Paláce kultury v Praze. Z podrobného studia dobových textů vyplývá, že stavba rozdělila společnost do několika skupin. V hodnoticích soudech architektury lze v textech z dob socialismu vycítit určitou shovívavost. Z textů plyne, že o stavbě, jež měla vystihovat socialistickou epochu a vztah KSČ ke kultuře a občanům, se nebylo snadné vyjádřit negativně bez následků. Některé názory pamětníků byly zveřejňovány až po listopadové revoluci, kdy se ve společnosti rozrostla zášť vůči bývalé politické přesvědčenosti a výdobytkům socialismu, mimo jiné zprostředkovaným architektonickými relikty.

Porevoluční demokratický režim dovolil občanům svobodně vyjádřit své názory a hodnocení, které vystihuje mj. část textu z publikace *Pražská architektura: Významné stavby jedenácti století*, vydané v roce 1991: „Přes

velkou snahu vytvořit stavbou Paláce kultury nový, živý stánek kulturního života Prahy nebyl tento cíl naplněn. Poloha odtažitá od centra tuto funkci zatím vyloučila. Po stránce urbanistické se poloha paláce projevila v obrazu města rovněž negativně. Obrovité, nečleněné těleso stavby v otevřené poloze na hraně Nuselského údolí zcela přehlíží drobné, aditivní měřítko okolní zástavby v „předpolí“ a opticky mění prostorové vztahy pražského panoramatu.”²²⁰ Podobné názory přetrvávaly až dodnes, nicméně se objevují jedinci, kteří v budově spatřují určité hodnoty.

Přestože pražský Palác kultury svým monumentálním měřítkem vyčnívá ve výčtu staveb vybudovaných v období socialismu, o jeho architektonických hodnotách je doposud vedena diskuse s odlišnými názory. Od Chruščovovy kritiky ozdobnictví se oficiální architektura v socialistických zemích odvíjela směrem k modernistickým tendencím. V Československu se stala specifickými půdorysná řešení založená na pěti, šesti, nebo osmi-úhelných geometrických tvarech. Také okrové tóny interiérů a fasádních skel jsou velmi typické pro tehdejší tvorbu. Architektonické a půdorysné řešení Paláce kultury se nijak výrazně neodlišuje od oficiální architektonické produkce sedmdesátých a osmdesátých let 20. století v ČSSR.

V době, kdy se architektura zaměřovala na prefabrikaci a rychlou výstavbu, vznikaly i výjimky. Autorům stavby se podařilo vytvořit zcela zvláštní, individuální architektonické a dispoziční řešení, které je použitelné výhradně pro konkrétní situaci, a jež vycházelo ze struktury utilitárních potřeb budovy.²²¹ Nicméně i v Paláci kultury byly použity ve značné míře prefabrikáty z důvodu snadné dostupnosti, která byla pro včasné dokončení výstavby důležitá. V některých detailních aspektech interiéru proto stavba působí dojmem slohovosti. Připomínat může například prostory hotelu Thermal v Karlových Varech, prostory pražského metra Hradčanská, nebo

²²⁰ Viz Staňková – Štursa – Voděra (pozn. 46), s. 333.

²²¹ Viz Vašíček (pozn. 50), s. 5.

odbavovací haly pražského letiště v Ruzyni. Na jejich ztvárnění se totiž podílel i Jaroslav Mayer z VPÚ.²²²

Architektonické hodnoty Paláce kultury nebyly ani v době výstavby považovány za výjimečné. Jak dle vyjádření Svazu architektů ČSR, tak i podle vnímání společnosti. Ostatně sám hlavní architekt hlavního města Prahy Blahomír Borovička uvedl: *„Od počátku výběru staveniště, přes zpracování stavebního programu bylo jasné, že naše doba staví svoje monumenty nikoliv proto, aby ohromovaly velikostí nebo formální originalitou svého utváření, ale aby především sloužily lidu, pro který vznikly.“*²²³ Nebo jeden z architektů Jaroslav Trávníček, zmiňuje: *„Nikdo přece netvrdil, že jsme vymysleli něco nového, drželi jsme se osvědčených postupů.“*²²⁴ A také jeden z hlavních projektantů Jaroslav Mayer se vyjadřuje následovně: *„Tehle barák bude umět stárnout... Bůhvíjaký výplod architektury to není, ale ať mi nikdo neříká, že je to špatná koncepce.“*²²⁵

Na území bývalého Československa stavba nepochybně vyniká svojí velikostí, kterou nelze srovnávat s žádnou jinou realizací na našem území. Nicméně jak již bylo nejednou zmíněno, podobné stavby vznikaly ve druhé polovině dvacátého století na území celé Evropy běžně.

V současnosti Česká republika i ostatní bývalé socialistické země disponují bohatým fondem staveb ze sedmdesátých a osmdesátých let 20. století, které se ocitají ve střetu různých názorů na jejich architektonické či památkové hodnoty. Z dnešního pohledu se jeví jako nejdůležitější otázka jejich současného funkčního využití. Velké množství těchto staveb v dnešní době již nenaplnuje své původní poslání, a hledání jejich nového využití se zdá být náročným úkolem. Navíc je vnímání těchto staveb umocněno záští vůči bývalému politickému režimu. Z těchto důvodů

²²² Viz Vašíček (pozn. 50), s. 8.

²²³ Viz Borovička (pozn. 32), s. 299.

²²⁴ Ivan Matějka, Kongresové centrum/Palác kultury, in: Ivan Matějka (ed.), *Slavné stavby Prahy 4*, Praha 2008, s. 151.

²²⁵ Ibidem, s. 151.

je často volen razantní přístup k těmto stavbám, jejichž následkem jsou mnohdy zásadní přestavby, nebo dokonce demolice.

Součástí těchto diskusí je i někdejší Palác kultury v Praze. Již po dostavbě v osmdesátých letech byly chápány jeho architektonické a umělecké hodnoty do té míry, že stavba byla prohlášena nemovitou kulturní památkou dělnického hnutí. Situace se změnila v roce 1991, kdy byl z podnětu vlastníka statut kulturní památky zrušen. Následkem čehož nebyla budova nijak chráněna před jejími úpravami.

Problematická je však otázka ochrany těchto staveb z dnešního pohledu. Historická hodnota Paláce kultury spočívá především ve spojení s dějinami dělnického hnutí a politickým režimem KSČ. Zároveň se jedná o stavbu, jíž bylo věnováno velké úsilí při projektování a nemalé finanční prostředky. I přesto společnost vnímá Palác kultury jako historickou památku „nechvalně“ proslulou svými politicko-ideovými konotacemi. V neposlední řadě je nutno podotknout, že komplexní a náročná směs provozů, které budova nabízela, jsou pro účely kongresového centra funkční dodnes.

Pro srovnání lze uvést dva naprosto odlišné přístupy k tomuto stavebního typu. Například Varšavský Palác kultury a vědy (Pałac Kultury i Nauki), postavený jako dar Sovětského svazu byl po pádu socialistického režimu v Polsku předmětem diskusí nad jeho ponecháním či odstraněním. Náklady na jeho odstranění a fakt, že budova byla stále využívána, nakonec rozhodly o jeho ponechání. Od roku 2007 je zapsán na seznamu Kulturních památek a dodnes je jedním z hlavních symbolů a turistických atrakcí hlavního města Polska.

Razantním způsobem bylo přistoupeno v případě Paláce republiky (Palast der Republik) v bývalém Východním Berlíně, který byl postaven na místě, kde v historii stál královský palác.²²⁶ Barokní stavba byla na konci druhé světové války zničena a v jejím místě byl postaven mohutný

²²⁶ Didem Ekici, *The Surfaces of Memory in Berlin, Rebuilding the Schloß, Future Anterior: Journal of Historic Preservation, History, Theory, and Criticism IV*, 2007, č. 1, s. 25.

modernistický blok Paláce republiky, který sloužil jako parlament a zároveň byl otevřený pro zábavní účely socialistické společnosti. Tím socialistické Německo ukázalo občanům svoji otevřenost v kontrastu s předchozím palácem. Po pádu socialistického režimu byl Palác republiky zbourán a nahrazen historizující kopíí původní stavby.²²⁷ V současné době vznikají občanská fóra, která vnímají hodnoty socialistické stavby a iniciují její obnovu.²²⁸

Bývalý Palác kultury v Praze je ojedinělou stavbou, která zasáhla nejen do městského panoramatu, ale i do osobních životů občanů. Vzhledem k určité omezenosti, co se týče architektonické a umělecké tvorby, představuje Palác kultury projev individualizované architektury, která se potažmo podílela na vytváření výrazu Československé architektury. Zůstává stavbou, ve které se symbolicky odráží obraz doby, v níž vznikla. Je místem, kde se odehrávaly významné paradoxy – jako např. konání hudebních festivalů tehdy nekomfortních kapel vně politicky vnímané stavby.

Do budoucna má stavba jistě značný památkový potenciál v několika aspektech. Stavba je stavba ve značné míře zachována ve své původní podobě, včetně výtvarné výzdoby a mobiliáře. Autorem pozdějších stavebních úprav je jeden z původních architektů – Josef Karlík. Tím pádem by se dalo v některých hlediskách uvažovat stále o autorskou práci, nezasaženou cizími prvky. Nicméně v roce 2016 byla vyhlášena architektonická soutěž na dostavbu Kongresového centra Praha, která by mohla autenticitu stavby ohrozit.²²⁹

Palác je završením výstavby kulturních zařízení, která hrála významnou roli v šíření propagandy v rámci socialistické společnosti. Tyto kulturně zaměřené objekty jsou dodnes relikty socialismu jak na území

²²⁷ Adrian von Buttlar, Berlin's Castle Versus Palace: A Proper Past for Germany's Future?, *Future Anterior: Journal of Historic Preservation, History, Theory, and Criticism* IV, 2007, č. 1, s. 26.

²²⁸ Christian Gehrke, Activists want to rebuild the Palast der Republik, dostupné online: <https://www.berliner-zeitung.de/en/activists-want-to-rebuild-the-palast-der-republik-li.172132>, vyhledáno 17. 4. 2024.

²²⁹ Soutěž vyhrálo španělské architektonické studio OCA.

bývalé ČSSR, tak i v zemích východního bloku. Proto by se stavba mohla stát památkou v rámci určitých skupin budov, například právě zmiňovaných „paláců“.

Přínos diplomové práce spatřuji v komplexním představení Paláce kultury. Vůbec poprvé byly představeny okolnosti architektonické soutěže a jejich výsledků. Vybrané kapitoly dále prvně stavbu uvedly v kontextu ostatních kulturních zařízení, popsaly její význam a výslednou podobu. V neposlední řadě se práce zaměřila na rekonstrukci dobového mínění, které doposud zůstávalo skryto.

Přestože budova nepředstavuje vrcholný počín architektonické tvorby daného období, ostatní její hodnoty jsou nezpochybnitelné. Nicméně v současnosti společnost nejeví snahy o ochranu Paláce kultury nebo jeho uvedení do seznamu kulturních památek. Možná příští generace budou mít odlišný názor.

Seznam použitých zkratk

ČSAV – Československá akademie věd

ČSSR – Československá socialistická republika

IPR – Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy

KSČ – Komunistická strana Československa

NV hl. m. P. – Národní výbor hlavního města Prahy

PÚ VHMP – Projektový ústav Výstavby hlavního města Prahy

ÚS ČSVU – Ústřední svaz československých výtvarných umělců

ÚV KSČ – Ústřední výbor Komunistické strany Československa

VPÚ – Vojenský projektový ústav

Seznam obrazové přílohy

Obr. 1/ Vojenský Projektový Ústav, Kongresové centrum Praha, pohled západní, 2024. Foto: Autor.

Obr. 2/ Praha, Nusle, Letecký snímek fotbalového hřiště Na Bělce, 1938, Foto: Matyáš Kracík – Hedvika Křížová – Anna Schránilová, *Od Pakulu ke kongresáku* (kat. výst.), Kongresové centrum Praha 2021. s. 2.

Obr. 3/ Stanislav Hubička, Návrh přemostění nuselského údolí, 1973, Foto: Stanislav Hubička, Přemostění nuselského údolí, *Architektura ČSR XXIV*, 1965. č. 1, s. 45.

Obr. 4/ Josef Havlíček – Jaroslav Polívka, Situační náčrt a skica pohledu na pankrácké předmostí viaduktu, 1927. Foto: Autor neveden, Návrh zástavby Pankráckého předmostí a studie nuselského viaduktu, *Návrhy a stavby*, Praha 1964, s. 117.

Obr. 5/ Josef Havlíček – Jaroslav Polívka, Situační náčrt a skica pohledu na pankrácké předmostí viaduktu, 1927. Foto: Ibidem, s. 117.

Obr. 6/ L–projekt, Návrh kolektivních domů, 1930. Foto: Petr Vorlík, *Český Mrakodrap*, Praha 2015, s. 46.

Obr. 7/ Richard Vašata-Berthold, Studie pankráckého předmostí Nuselského mostu, 1941. Foto: Miloš Hořejš, *Protektorátní Praha jako německé město, Nacistický urbanismus a Plánovací komise pro hlavní město Prahu*, Praha 2013, s. 195.

Obr. 8/ Bohumír Kozák, Návrh budov přírodovědných sbírek Národního muzea, 1948. Zdroj: Praha, Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy, Složka *Průběžný návrh druhé budovy národního muzea na Pankráci*.

Obr. 9/ Karel Rajský, Regulační a zastavovací studie pankráckého předmostí, 1951. Zdroj: Ibidem.

Obr. 10/ Jiří Gočár – Jiří Albert, Vysoká škola stranická, návrh I. fáze architektonické soutěže, 1954. Foto: Oldřich Starý, Architektonická soutěž na ideový návrh vysoké stranické školy při ústředním výboru Komunistické strany Československa, *Architektura ČSR XIV*, 1955, s. 5.

Obr. 11/ Jiří Gočár – Jiří Albert, Vysoká škola stranická, návrh II. fáze architektonické soutěže, 1954. Foto: Ibidem, s. 9.

Obr. 12/ Jiří Gočár – Jiří Albert, Vysoká škola stranická, návrh III. fáze architektonické soutěže, 1954. Foto: Oldřich Starý, Soutěž na Vysokou školu strany – velkým poučením na naší cestě zpět. *Architektura ČSR XIV*, 1955, s. 17.

Obr. 13/ Svatopluk Kobr – Stanislav Hubička, Studie pankráckého předmostí, 1961. Zdroj: Praha, Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy, Složka *Pankrácké předmostí, VFP4 1/J*.

Obr. 14/ Karel Prager – Jiří Albrecht, Návrh pracovišť Československé akademie věd, 1963. Foto: Jiří Kadeřábek, Soutěž na ideové a urbanistické řešení areálu ústavů společenských věd ČSAV v Praze na Pankráci, *Architektura ČSSR XXIII*, 1964, č. 3, s. 163.

Obr. 15/ Karel Prager – Jiří Albrecht, Návrh pracovišť Československé akademie věd, 1963. Foto: Ibidem, s. 163.

Obr. 16/ Kolektiv Stavební fakulty ČVUT, Návrh pracovišť Československé akademie věd, 1963. Foto: Jiří Kadeřábek, Soutěž na ideové a urbanistické řešení areálu ústavů společenských věd ČSAV v Praze na Pankráci, *Architektura ČSSR XXIII*, 1964, č. 3, s. 166.

Obr. 17/ Kolektiv Stavební fakulty ČVUT, Návrh pracovišť Československé akademie věd, 1963. Foto: Ibidem s. 166.

Obr. 18/ Miroslav Hejný – Stanislav Kolíbal – Zdeněk Rothbauer, Návrh Památníku obětem fašismu, 1968. Foto: Matyáš Kracík – Hedvika Křížová – Anna Schránilová, *Od Pakulu ke kongresáku* (kat. výst.), Kongresové centrum Praha 2021. s. 7.

Obr. 19/ Vojenský projektový ústav, Palác kultury, Návrh I. kola architektonické soutěže, letecký pohled, 1972. Zdroj: Soukromá archivní dokumentace z pozůstalosti Ing. arch, Vladimíra Ustohala, Soutěž na řešení kongresové haly, nestr.

Obr. 20/ Vojenský projektový ústav, Palác kultury, Palác kultury, Návrh I. kola architektonické soutěže, model objektu, 1972. Zdroj: Ibidem, nestr.

Obr. 21/ Vojenský projektový ústav, Palác kultury, Návrh I. kola architektonické soutěže, pohled z mostu Klementa Gottwalda, 1972. Zdroj: Ibidem nestr..

Obr. 22/ Vojenský projektový ústav, Palác kultury, Návrh I. kola architektonické soutěže, pohled západní, 1972. Zdroj: Ibidem, nestr.

Obr. 23/ Vojenský projektový ústav, Palác kultury, Návrh I. kola architektonické soutěže, pohled jižní, 1972. Zdroj: Ibidem, nestr.

Obr. 24/ Vojenský projektový ústav, Palác kultury, Návrh I. kola architektonické soutěže, pohled východní, 1972. Zdroj: Ibidem, nestr.

Obr. 25/ Vojenský projektový ústav, Palác kultury, Návrh I. kola architektonické soutěže, perspektiva hlavního sálu, 1972. Zdroj: Ibidem, nestr.

Obr. 26/ Vojenský projektový ústav, Palác kultury, Návrh I. kola architektonické soutěže, perspektiva hlavního foyer, 1972. Zdroj: Ibidem, nestr.

Obr. 27/ Projektový ústav Výstavby hlavního města Prahy, Palác kultury, Návrh II. kola architektonické soutěže, letecký pohled, 1973. Zdroj: Praha, Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy, Složka 2069/2, *Kongresová hala v Praze, Soutěžní návrh Projektového ústavu Výstavby hlavního města Prahy*.

Obr. 28/ Projektový ústav Výstavby hlavního města Prahy, Palác kultury, Návrh II. kola architektonické soutěže, model objektu, 1973. Zdroj: Ibidem.

Obr. 29/ Projektový ústav Výstavby hlavního města Prahy, Palác kultury, Návrh II. kola architektonické soutěže, model objektu, 1973. Zdroj: Ibidem.

Obr. 30/ Projektový ústav Výstavby hlavního města Prahy, Palác kultury, Návrh II. kola architektonické soutěže, panoramatický zákres z Vyšehradu, 1973. Zdroj: Ibidem.

Obr. 31/ Projektový ústav Výstavby hlavního města Prahy, Palác kultury, Návrh II. kola architektonické soutěže, pohled severní, 1973. Zdroj: Ibidem.

Obr. 32/ Projektový ústav Výstavby hlavního města Prahy, Palác kultury, Návrh II. kola architektonické soutěže, pohled východní, 1973. Zdroj: Ibidem.

Obr. 33/ Projektový ústav Výstavby hlavního města Prahy, Palác kultury, Návrh II. kola architektonické soutěže, pohled jižní, 1973. Zdroj: Ibidem.

Obr. 34/ Projektový ústav Výstavby hlavního města Prahy, Palác kultury, Návrh II. kola architektonické soutěže, perspektiva hlavního foyer, 1973. Zdroj: Ibidem.

Obr. 35/ Projektový ústav Výstavby hlavního města Prahy, Palác kultury, Návrh II. kola architektonické soutěže, perspektiva hlavního sálu, 1973. Zdroj: Ibidem.

Obr. 36/ Vojenský projektový ústav, Palác kultury, Návrh II. kola architektonické soutěže, pohled z mostu Klementa Gottwalda, 1973. Zdroj: Praha, Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy, Složka 2069/3, *Kongresová hala v Praze, Soutěžní návrh Vojenského projektového ústavu.*

Obr. 37/ Vojenský projektový ústav, Palác kultury, Návrh II. kola architektonické soutěže, pohled severní, 1973. Zdroj: Ibidem.

Obr. 38/ Vojenský projektový ústav, Palác kultury, Návrh II. kola architektonické soutěže, pohled západní, 1973. Zdroj: Ibidem.

Obr. 39/ Vojenský projektový ústav, Palác kultury, Návrh II. kola architektonické soutěže, pohled z Pražské magistrály, 1973. Zdroj: Ibidem.

Obr. 40/ Vojenský projektový ústav, Palác kultury, Návrh II. kola architektonické soutěže, perspektiva hlavního sálu, 1973. Zdroj: Ibidem.

Obr. 41/ Projektový ústav Výstavby hlavního města Prahy, Palác kultury, Návrh III. kola architektonické soutěže, letecký pohled, 1974. Zdroj: Praha, Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy, Složka 2069/3, *Kongresová hala v Praze, Soutěžní návrh Vojenského projektového ústavu.*

Obr. 42/ Projektový ústav Výstavby hlavního města Prahy, Palác kultury, Návrh III. kola architektonické soutěže, pohled od stanice metra Vyšehrad, 1974. Zdroj: Ibidem.

Obr. 43/ Projektový ústav Výstavby hlavního města Prahy, Palác kultury, Návrh III. kola architektonické soutěže, pohled západní, 1974. Zdroj: Ibidem.

Obr. 44/ Projektový ústav Výstavby hlavního města Prahy, Palác kultury, Návrh III. kola architektonické soutěže, pohled východní, 1974. Zdroj: Ibidem.

Obr. 45/ Projektový ústav Výstavby hlavního města Prahy, Palác kultury, Návrh III. kola architektonické soutěže, pohled severojižní, 1974. Zdroj: Ibidem.

Obr. 46/ Vojenský projektový ústav, Palác kultury, Návrh III. kola architektonické soutěže, letecký pohled, 1974. Zdroj: Praha, Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy, Složka 2069/3, *Kongresová hala v Praze, Soutěžní návrh Vojenského projektového ústavu.*

Obr. 47/ Vojenský projektový ústav, Palác kultury, Návrh III. kola architektonické soutěže, pohled jižní, 1974. Zdroj: Ibidem.

Obr. 48/ Vojenský projektový ústav, Palác kultury, Návrh III. kola architektonické soutěže, pohled jižní, 1974. Zdroj: Ibidem.

Obr. 49/ Vojenský projektový ústav, Palác kultury, Návrh III. kola architektonické soutěže, pohled z mostu Klementa Gottwalda, 1974. Foto: Autor neuveden, Sjezdový palác, *Architektura ČSR XXXVI*, 1977, č. 2, s. 54.

Obr. 50/ Vojenský projektový ústav, Palác kultury, Návrh III. kola architektonické soutěže, model objektu, 1974. Foto: Jiří Hrůza, Územní plán hl. m. Prahy, *Architektura ČSR XXXVI*, 1977, č. 1. s. 16–32.

Obr. 51/ Demolice budovy zázemí stavařů a projektantů Paláce kultury, 24. dubna 1980. Foto: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/foto-nenavideny-i-obdivovany-palac-kultury-slavi-40-let-je-v/r~e66566c692de11ebaedf0cc47ab5f122/r~bbc1ee18932811eb99faac1f6b220ee8/>, vyhledáno 7. 11. 2023.

Obr. 52/ Demolice budovy zázemí stavařů a projektantů Paláce kultury, 24. dubna 1980. Foto: Ibidem, vyhledáno 7. 11. 2023.

Obr. 53/ Zahájení výstavby Paláce kultury, panoramatická fotografie, duben 1976. Foto: Ibidem, vyhledáno 7. 11. 2023.

Obr. 54/ Průběh výstavby Paláce kultury. Foto: Ibidem, vyhledáno 7. 11. 2023.

Obr. 55/ Montáž ocelové konstrukce Paláce kultury, červenec 1977. Foto: Ibidem, vyhledáno 7. 11. 2023.

Obr. 56/ Sjezdový sál Paláce kultury ve výstavbě, prosinec 1977 Foto: Ibidem, vyhledáno 7. 11. 2023.

Obr. 57/ Průběh úprav jeviště Sjezdového sálu Paláce kultury. Foto: Ibidem, vyhledáno 7. 11. 2023.

Obr. 58/ Konstrukce Paláce kultury před jejím dokončením, pohled z mostu Klementa Gottwalda. Foto: Ibidem, vyhledáno 7. 11. 2023.

Obr. 59/ Staveniště Paláce kultury před dokončením. Foto: Ibidem, vyhledáno 7. 11. 2023.

Obr. 60/ Gustav Husák přestřihuje pásku při slavnostním otevření Paláce kultury 2. dubna 1981. Foto: Ibidem, vyhledáno 7. 11. 2023.

Obr. 61/ Vojenský Projektový Ústav, Palác kultury, pohled z mostu Klementa Gottwalda, prosinec 1977. Foto: Ibidem, vyhledáno 7. 11. 2023.

Obr. 62/ Vojenský Projektový Ústav, Palác kultury, pohled z Nuselského mostu, 2024. Foto: Autor.

Obr. 63/ Vojenský Projektový Ústav, Palác kultury, pohled z Hradčanské terasy. Foto: Blahomír Borovička, Palác kultury, *Architektura ČSR XL*, 1981, č. 7, s. 299.

Obr. 64/ Vojenský Projektový Ústav, Palác kultury, pohled z Karlova, 2024. Foto: Autor.

Obr. 65/ Vojenský Projektový Ústav, Palác kultury, I. podzemní podlaží. Foto: Ibidem, Foto: Blahomír Borovička, Palác kultury, *Architektura ČSR XL*, 1981, č. 7, s. 301.

Obr. 66/ Vojenský Projektový Ústav, Palác kultury, přízemí. Foto: Foto: Ibidem, s. 301.

Obr. 67/ Vojenský Projektový Ústav, Palác kultury, I. podlaží. Foto: Ibidem, s. 302.

Obr. 68/ Vojenský Projektový Ústav, Palác kultury, II. podlaží. Foto: Ibidem, s. 302.

Obr. 69/ Ivan Lejčar – Štěpán Šarkády, Sjezdový sál, pohled na hlavní prostor sálu s otevřeným balkónem. Foto: Ibidem, s. 304.

Obr. 70/ Ivan Lejčar – Štěpán Šarkády, Kongresový sál, 2024. Foto: Autor.

Obr. 71/ Jaroslav Trávníček, Hlavní foyer před Sjezdovým sálem. Foto: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/foto-nenavideny-i-obdivovany-palac-kultury-slavi-40-let-je-v/r~e66566c692de11ebaedf0cc47ab5f122/r~bbc1ee18932811eb99faac1f6b220ee8/>, vyhledáno 7. 11. 2023.

Obr. 72/ Jaroslav Trávníček, Hlavní foyer před Sjezdovým sálem, 2024. Foto: Matouš Pudil.

Obr. 73/ Stanislav Libeňský – Jaroslava Brychtová, Strom života, sklo, kov, 1980. Foto: Autor.

Obr. 74/ Tomáš Podhajský – Václav Hauzírek, Společenský sál, krátce po kolaudaci v roce 1981. Foto: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/foto-nenavideny-i-obdivovany-palac-kultury-slavi-40-let-je-v/r~e66566c692de11ebaedf0cc47ab5f122/r~bbc1ee18932811eb99faac1f6b220ee8/>, vyhledáno 7. 11. 2023.

Obr. 75/ Tomáš Podhajský – Václav Hauzírek, Společenský sál, 2024. Foto: Autor.

Obr. 76/ Jaroslav Trávníček, Konferenční sál s původním mobiliářem. Foto: Blahomír Borovička, Palác kultury, *Architektura ČSR XL*, 1981, č. 7, s. 307.

Obr. 77/ Jaroslav Trávníček, Konferenční sál 1, 2024. Foto: Autor.

Obr. 78/ Jaroslav Trávníček, Salonek konferenčního sálu, Foto: <https://vysehradskej.cz/palac-kultury-umeni/>, vyhledáno 17. 4. 2024.

Obr. 79/ Jaroslav Trávníček, Salonek konferenčního sálu, 2024. Foto: Matouš Pudil.

Obr. 80/ Jaroslav Trávníček, Foyer Konferenčního sálu. Foto: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/foto-nenavideny-i-obdivovany-palac-kultury-slavi-40-let-je->

[v/r~e66566c692de11ebaedf0cc47ab5f122/r~bbc1ee18932811eb99faac1f6b220e e8/](https://www.praquecc.cz), vyhledáno 7. 11. 2023.

Obr. 81/ Jaroslav Trávníček, Komorní sál krátce po kolaudaci v roce 1981. Foto: Ibidem, vyhledáno 7. 11. 2023.

Obr. 82/ Jaroslav Trávníček, Komorní sál, 2024. Foto: Matouš Pudil.

Obr. 83/ Miroslav Ilinčev, Malý sál. Foto: Blahomír Borovička, Palác kultury, *Architektura ČSR XL*, 1981, č. 7, s. 308.

Obr. 84/ Kongresové centrum Praha, Malý sál po kompletní přestavbě, 2024. Foto: <https://www.praquecc.cz>, vyhledáno 1. 5. 2024

Obr. 85/ Vojenský Projektový Ústav, Točité schodiště v reprezentační (jižní) části. Foto: Blahomír Borovička, Palác kultury, *Architektura ČSR XL*, 1981, č. 7, s. 304.

Obr. 86/ Vojenský Projektový Ústav, Točité schodiště v jižní části Kongresového centra, 2024. Foto: Autor.

Obr. 87/ Jaroslav Trávníček, Předsednický salonek krátce po kolaudaci v roce 1981. Foto: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/foto-nenavideny-i-obdivovany-palac-kultury-slavi-40-let-je-v/r~e66566c692de11ebaedf0cc47ab5f122/r~bbc1ee18932811eb99faac1f6b220e e8/>, vyhledáno 7. 11. 2023.

Obr. 88/ Jaroslav Trávníček, Předsednický salonek, 2024. Foto: Matouš Pudil.

Obr. 89/ Jaroslav Trávníček, Salonek krátce po kolaudaci v roce 1981. Foto: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/foto-nenavideny-i-obdivovany-palac-kultury-slavi-40-let-je-v/r~e66566c692de11ebaedf0cc47ab5f122/r~bbc1ee18932811eb99faac1f6b220e e8/>, vyhledáno 7. 11. 2023.

Obr. 90/ Jaroslav Trávníček, Salonek, 2024. Foto: Matouš Pudil.

Obr. 91/ Jaroslav Trávníček, Prezidentský salonek, současný stav. Foto: Foto: <https://vysehradskej.cz/palac-kultury-umeni/>, vyhledáno 17. 4. 2024.

Obr. 92/ Jaroslav Trávníček, Prezidentský salonek, současný stav. Foto: Matouš Pudil.

Obr. 93/ Vojenský Projektový Ústav, Kavárna Vyšehrad krátce po kolaudaci v roce 1981. Foto: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/foto-nenavideny-i-obdivovany-palac-kultury-slavi-40-let-je-v/r~e66566c692de11ebaedf0cc47ab5f122/r~bbc1ee18932811eb99faac1f6b220ee8/>, vyhledáno 7. 11. 2023.

Obr. 94/ Kongresové centrum Praha, Prostor bývalé kavárny Vyšehrad, 2024. Foto: Matouš Pudil.

Obr. 95/ Palác kultury, Restaurace panorama. Foto: Blahomír Borovička, Palác kultury, *Architektura ČSR XL*, 1981, č. 7, s. 308.

Obr. 96/ Miroslav Ilinčev, Noční klub Krystal. Foto: Jiří Karbaš, *České výtvarné umění v architektuře 1945-85*, Praha 1985, s. 132.

Obr. 97/ Vladimír Dědeček, Palác kultury a sportu, 1976. Foto: <https://www.patriotmagazin.cz/unikatni-ostavska-arena-slavi-30-let-hrali-tu-sting-bob-dylan-deep-purple-i-iron-maiden>, vyhledáno 3. 5. 2024.

Obr. 98/ Lev Vladimirovič Rudněv, Palác kultury a vědy, 1955. Foto: <https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/51,164950,27350201.html#S.galeria-K.C-B.1-L.1.duzy>, vyhledáno 3. 5. 2024.

Obr. 99/ Michail Vasiljevič Posochin, Sjezdový palác, 1961. Foto: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Státní_kremelský_palác#/media/Soubor:Tverskoy_District,_Moscow,_Russia_-_panoramio_\(800\).jpg](https://cs.wikipedia.org/wiki/Státní_kremelský_palác#/media/Soubor:Tverskoy_District,_Moscow,_Russia_-_panoramio_(800).jpg), vyhledáno 3. 5. 2024.

Obr. 100/ Alvar Aalto, Finlandia-talo, 1975. Foto:
<https://www.alvaraalto.fi/en/architecture/finlandia-hall/>, vyhledáno 3. 5. 2024.

Obr. 101/ Heinz Graffunder, Palác republiky, 1976. Foto:
https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Palast_der_Republik_DDR_1977.jpg,
vyhledáno 3. 5. 2024.

Obr. 102/ Stojan Maksimović, Kulturní středisko Sáva, 1979. Foto:
[https://en.wikipedia.org/wiki/Sava_Centar#/media/File:Novi_Beograd_1978 -
_Sava_Centar.jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/Sava_Centar#/media/File:Novi_Beograd_1978_-_Sava_Centar.jpg), vyhledáno 3. 5. 2024.

Obr. 103/ Jost Schramm – Gerd Pempelfort, Kongresové centrum, 1973. Foto:
[https://germanpostwarmodern.tumblr.com/post/190403114174/congress-center-1970-
73-in-hamburg-germany-by](https://germanpostwarmodern.tumblr.com/post/190403114174/congress-center-1970-73-in-hamburg-germany-by), vyhledáno 3. 5. 2024.

Obr. 104/ Guillaume Gillet, Kongresové centrum, 1974. Foto:
[https://www.paris-unplugged.fr/1973-la-construction-du-palais-des-
congres/](https://www.paris-unplugged.fr/1973-la-construction-du-palais-des-congres/), vyhledáno 3. 5. 2024.

Obr. 105/ Alexander Georgiev Barov, Národní palác kultury, 1979
<https://www.ndk.bg/About+Us/History-58EN.html>, vyhledáno 3. 5. 2024.

Obr. 106/ Den otevřených dveří v Paláci kultury 18.–19. dubna 1981. Foto:
[https://zpravy.aktualne.cz/domaci/foto-nenavideny-i-obdivovany-palac-kultury-
slavi-40-let-je-
v/r~e66566c692de11ebaedf0cc47ab5f122/r~bbc1ee18932811eb99faac1f6b220e
e8/](https://zpravy.aktualne.cz/domaci/foto-nenavideny-i-obdivovany-palac-kultury-slavi-40-let-je-v/r~e66566c692de11ebaedf0cc47ab5f122/r~bbc1ee18932811eb99faac1f6b220ee8/), vyhledáno 7. 11. 2023.

Seznam pramenů, literatury a internetových zdrojů

Prameny

Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Sjezdový palác – kontrolní zpráva o výstavbě*, datace: 18. 2. 1977, číslo porady: 7, karton: 63.

Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Sjezdový palác – usnesení o Výstavbě v Praze*, datace: 22. 11. 1974, číslo porady: 44, karton: 48.

Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Sjezdový palác v PKOJF – příprava rekonstrukce*, datace: 20. 3. 1967, číslo porady: 12, karton: 5.

Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Sjezdový Palác – zpráva o přípravě slavnostního položení základního kamene*, datace: 7. 11. 1975, číslo porady: 40, karton: 54.

Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Sjezdový Palác – zpráva o současném stavu zajišťování výstavby*, datace: 6. 6. 1975, číslo porady: 19, karton: 51.

Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Berlín – návrh dohody o spolupráci mezi Palácem republiky v Berlíně a Palácem kultury v Praze*, datace: 14. 3. 1980, číslo porady: 11, karton: 86.

Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Národní divadlo a Palác kultury – zajištění výstavy o rekonstrukci a stavbě, rozpracování usnesení MV KSČ*, datace: 11. 1. 1980, číslo porady: 2, karton: 85.

Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Národní divadlo – rekonstrukce a dostavba okolí a výstavba Paláce kultury*, datace: 5. 10. 1979, číslo porady: 38, karton: 83.

Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Palác kultury – kolaudace*, datace: 20. 9. 1980, číslo porady: 34, karton: 90.

Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Palác kultury – návrh koncepce komplexní činnosti*, datace: 1. 8. 1980, číslo porady: 29, karton: 89.

Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Palác kultury – kontrolní zpráva o postupu prací na stavbě*, datace: 26. 10. 1979, číslo porady: 40, karton: 83.

Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Palác kultury – návrh statutu*, datace: 8. 5. 1980, číslo porady: 18, karton: 87.

Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Palác kultury – název, rozpracování usnesení ÚV KSČ*, datace: 9. 6. 1978, číslo porady: 23, karton: 73.

Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Palác kultury – zpráva o postupu výstavby*, datace: 3. 8. 1979, číslo porady: 29, karton: 81.

Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Palác kultury – zpráva o postupu výstavby*, datace: 15. 9. 1978, číslo porady: 36, karton: 75.

Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Palác kultury – zpráva o průběhu výstavby*, datace: 2. 3. 1979, číslo porady: 9, karton: 78.

Praha, Archiv hlavního města Prahy, Složka *Sjezdový Palác – zpráva o současném stavu zajišťování výstavby*, datace: 6. 6. 1980, číslo porady: 19, karton: 51.

Praha, Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy, Složka 2069/2, *Kongresová hala v Praze, Soutěžní návrh Projektového ústavu Výstavby hlavního města Prahy.*

Praha, Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy, Složka 2069/3, *Kongresová hala v Praze, Soutěžní návrh Vojenského projektového ústavu.*

Praha, Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy, Složka *Průběžný návrh druhé budovy národního muzea na Pankráci.*

Praha, Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy, *Soutěž ÚSV ČSAV – PANKRÁC.*

Praha, Spisový archiv NPÚ ÚOP HMP, složka čp. 1640, k. ú. Nusle. č. j. 6169/81/P/Fis (ze dne 31. 10. 1981).

Praha, Spisový archiv NPÚ ÚOP HMP, složka čp. 1640, k. ú. Nusle. č. j. kult/5-420/81.

Praha, Spisový archiv NPÚ ÚOP HMP, složka čp. 1640, k. ú. Nusle. *Dopis vedoucího tajemníka Svazu architektů ČSR Ing. arch. Josefa Langa adresovaný řediteli Pražského střediska památkové péče a ochrany přírody ze dne 23. prosince 1981.*

Soukromá archivní dokumentace z pozůstalosti Ing. arch, Vladimíra Ustohala, *Závěrečná zpráva poroty urbanisticko-architektonické soutěže na návrh „Kongresové haly v Praze“, část I. – Průběh soutěže a způsob hodnocení návrhů.*

Soukromá archivní dokumentace z pozůstalosti Ing. arch, Vladimíra Ustohala, *Závěrečná zpráva poroty urbanisticko-architektonické soutěže na návrh „Kongresové haly v Praze“, část III. – Komplexní hodnocení návrhů.*

Soukromá archivní dokumentace z pozůstalosti Ing. arch, Vladimíra Ustohala, *Závěrečná zpráva poroty urbanisticko-architektonické soutěže na návrh „Kongresové haly v Praze“, část IV. – Závěry a hodnocení soutěže.*

Literatura

Autor neuveden, *Palác kultury – Praha*, Opava 1982.

Autor neuveden, Návrh zástavby Pankráckého předmostí a studie nuselského viaduktu, *Návrhy a stavby*, Praha 1964, s. 116–121.

Autor neuveden, Sjezdový palác, *Architektura ČSR XXXVI*, 1977, č. 2, s. 50–55.

Autor neuveden, Symbol socialistické Prahy, *Rudé právo*, 3. 4. 1981, s. 1–2.

Jiří Andrs, Manažerské řízení Paláce kultury v Praze, Hra o rozpočet na sklonku socialistické éry a v počátcích budování kapitalismu, in: Michaela Janečková – Irena Lehkoživová (ed.), *Osvěta, kultura, zábava: Kulturní domy v Československu*, Praha 2024, s. 767–788.

Marie Benešová, *Česká architektura v proměnách dvou století*, Praha 1984.

Jan Bočan, Kongresová hala v Praze, in: Rostislav Švácha, *Jan Bočan*, Praha 2012, s. 130–134.

Blahomír Borovička, Palác kultury, *Architektura ČSR XL*, 1981, č. 7, s. 298–308.

Adrian von Buttlar, Berlin's Castle Versus Palace: A Proper Past for Germany's Future?, *Future Anterior: Journal of Historic Preservation, History, Theory, and Criticism* IV, 2007, č. 1, s. 13–30.

Klára Brůhová, Soutěž 1954, in: Matyáš Kracík – Hedvika Křížová – Anna Schránílová, *Od Pakulu ke kongresáku* (kat. výst.), Kongresové centrum Praha 2021, s. 6.

David Crowley, Předmluva, in: Michaela Janečková – Irena Lehkoživová (ed.), *Osvěta, kultura, zábava: Kulturní domy v Československu*, Praha 2024, s. 9–22.

Jaroslav Daďa, *Novostavby v historickém prostředí Prahy ve 20. století*, Praha 2018.

Kateřina Dejmalová – Libor Jůn – Tomáš Bursík et. al., (autor neuveden), Velké dílo naší doby in: *Český svět. Kulisy let 1948–1989*, Lomnice nad Popelkou 2008, s. 132–133.

Didem Ekici, The Surfaces of Memory in Berlin, Rebuilding the Schloß, *Future Anterior: Journal of Historic Preservation, History, Theory, and Criticism* IV, 2007, č. 1, s. 25–34.

Jan Galeta, Národní domy a další společenské budovy před první světovou válkou, Stavba pro kulturu před kulturními domy, in: Michaela Janečková – Irena Lehkoživová (ed.), *Osvěta, kultura, zábava: Kulturní domy v Československu*, Praha 2024, s. 125–148.

Eva Hejdová, A7 Šest let pro Palác kultury, XXVI, 1981, č. 5, s. 4–5.

Alexandra Hoffmannová, Kam za kulturou?, in: Petr Vorlík et. al., *(A)typ: architektura osmdesátých let*, Praha 2019, s. 185–189.

Ondřej Horák (ed.), *Praha brutálně krásná. Mimořádné stavby postavené v letech 1969–1989*, Praha 2018.

Miloš Hořejš, *Protektorátní Praha jako německé město, Nacistický urbanismus a Plánovací komise pro hlavní město Prahu*, Praha 2013.

Josef Hrubeš, *Pražské domy vyprávějí*, Roztoky u Prahy 1999.

Josef Hrubeš, Z toulek po památkách a zajímavostech Nuslí, in: (autor neuveden) *Praha 4*, Praha 2001.

Jiří Hrůza, Územní plán hl. m. Prahy, *Architektura ČSR XXXVI*, 1977, č. 1, s. 16–32.

Stanislav Hubička, Přemostění nuselského údolí, *Architektura ČSR XXIV*, 1965, č. 1, s. 45–47.

Šárka Hubičková, *Nuselský most, historie stavba architektura*, Praha 2014.

Josef Chuchma, Světla a stíny Rockfestu, *Mladý svět XXIX*, 1987, č. 39, s. 19–21.

Jiří Kadeřábek, Soutěž na ideové a urbanistické řešení areálu ústavů společenských věd ČSAV v Praze na Pankráci, *Architektura ČSSR XXIII*, 1964, č. 3, s. 163–174.

Jiří Karbaš, *České výtvarné umění v architektuře 1945-85*, Praha 1985.

Eduard Karkan, Palác kultury, dějiště XVI. sjezdu KSČ připraven, *Obrana lidu XL*, 1981, č. 1, s. 10.

Josef Karlík, Palác kultury, *Domov*, 1981, č. 4., s. 16–20.

Martina Koukalová – Petr Roubal (ed.), Blahomír Borovička. Vzpomínky hlavního architekta Prahy, Praha 2023.

Dušan Konečný, Výtvarná díla v Paláci kultury, *Výtvarná kultura V*, 1981, č. 5, s. 10–17.

Jana Kořínková, Čtyřprocentní umění?, in: Pavel Karous, *Vetřelci a volavky. Atlas výtvarného umění ve veřejném prostoru v Československu v období normalizace (1968–1989)*, Praha 2013, s. 452–457.

Matyáš Kracík, Jaroslav Mayer – Jaroslav Trávníček, in: Vladimír 518 (ed.), *Architektura 58–89 II*, Praha 2022, s. 595–614.

Matyáš Kracík – Hedvika Křížová – Anna Schránilová, Palác kultury v Praze, jeho historie, architektura, umělecká výzdoba a památkový potenciál 35 let po výstavbě, *Zprávy památkové péče XXXVI*, 2015, č. 2, s. 365–377.

Roman Lipčík, Sváteční Rockové povídání, *Mladý svět XXVII*, 1986, č. 32, s. 7–9.

Ivan Matějka, Kongresové centrum/Palác kultury, in: Ivan Matějka (ed.), *Slavné stavby Prahy 4*, Praha 2008, s. 151–152.

Jan Novotný, Máte ponětí o architektuře?, *Mladý svět XXXV*, 1993, č. 16, s. 53.

Petr Rampír, Palác kultury otevírá brány, *Lidová demokracie XXXVII*, 1981, č. 79, s. 9.

Josef Richter, Novodobá dominanta Prahy, *Pravda LXII*, 1981, č. 180, Příloha I., s. 5.

Ivana Richterová, Poslání Paláce kultury, *Tvorba*, 1983, č. 43, s. 9.

Ondřej J. Sekora, Palác kultury v Praze, *Umění a řemesla*, 1981, č. 3, s. 13–20.

Lewis H. Siegelbaum, The Shaping of Soviet Workers'Leisure: Workers'Clubs and Palaces of Culture in the 1930s, *International Labor and Working-Class History* LVI, 1999, s. 78–92.

Jaroslav Smetana, Sjezd nás zoceluje, *Nová svoboda* XXXVII, 1981, č. 84, s. 1–2.

Jaroslava Staňková – Jiří Štursa – Svatopluk Voděra, *Pražská architektura, Významné stavby jedenácti století*, Praha 1991.

Oldřich Starý, Architektonická soutěž na ideový návrh vysoké stranické školy při ústředním výboru Komunistické strany Československa, *Architektura ČSR* XIV, 1955, s. 3–15.

Oldřich Starý, Soutěž na Vysokou školu strany – velkým poučením na naší cestě zpět. *Architektura ČSR* XIV, 1955, s. 16–42.

Martin Strakoš, *Kulturní domy na Ostravsku v kontextu architektury a umění 20. století: Základní kameny společnosti*, Ostrava 2012.

Oldřich Strádal, Ekonomické hodnocení soutěžních návrhů vysoké stranické školy, *Architektura ČSR* XIV, 1955, s. 43–58.

Otilie Svobodová, Od Karlínského domu k Paláci kultury, *Památky a příroda* VI, 1981, č. 5, s. 257.

Ivan Šimko – Vladimír Dědeček, Ostravský palác kultury a športu, *Projekt revue slovenskej architektury XXXIII*, 1991, č. 1/2, s. 1–5.

Karel Šima, Jaká kultura se odehrávala v kulturních domech?, Ideologie kulturní infrastruktury v historické perspektivě, in: Michaela Janečková – Irena Lehkoživová (ed.), *Osvěta, kultura, zábava: Kulturní domy v Československu*, Praha 2024, s. 81–124.

Karel Tylš, Na návštěvě v Paláci kultury, *Pochodeň LXX*, 1981, č. 134, s. 4.

Dana Špačková, Palác pro nás, *Tvorba*, 1981, č. 11., s. 12–13.

[AV], Symbol moderní Prahy, *Lidová Demokracie XXXVII*, 1981, č. 61, s. 5.

Milan Vašíček, Pražský palác kultury, *Výtvarná kultura V*, 1981, č. 5, s. 1–9.

Lukáš Veverka, *Mezi sjezdy a tanečními: Kapitoly z dějin kulturních domů*, Praha 2021.

Jan Vičar, Orchestrální cyklus v Paláci kultury, *Časopis pro hudební kulturu*, 1988, č. 6., s. 266–267.

Miroslav Vízdal – Václav Šebor, Palác pro generace, *Tribuna XIII*, 1981, č. 5., s. 10–11.

Petr Vorlík, *Český Mrakodrap*, Praha 2015.

Petr Vorlík, Nadsamec mezi kulturáky, Matyáš Kracík – Hedvika Křížová – Anna Schránílová, *Od Pakulu ke kongresáku* (kat. výst.), Kongresové centrum Praha 2021, s. 16.

Petr Vorlík, Jan Bočan (rozhovor ze dne 10. 11. 2003) in: Petr Urlich – Petr Vorlík – Beryl Filsaková et. al., *Šedesátá léta v architektuře očima pamětníků*, Praha 2006, s. 177–185.

Renata Vrabelová (ed.), *Architektura 60. a 70. let 20. století v České republice*, Praha 2020, s. 114–115.

Anna Yunitsyna, *Palaces of Culture: Architectural Heritage of the Communist Period in Albania*, Tirana (nedatováno), nestr.

Internetové zdroje

Christian Gehrke, *Activists want to rebuild the Palast der Republik*, dostupné online: <https://www.berliner-zeitung.de/en/activists-want-to-rebuild-the-palast-der-republik-li.172132>, vyhledáno 17. 4. 2024.

Historie Kongresového centra Praha, Kongresové centrum Praha, dostupné online: <https://www.praquecc.cz/cs/historie-kongresoveho-centra-praha>, vyhledáno 23. 4. 2023.

Na místě Paláce kultury měl stát Palác vědy. Dostupné online: <https://vysehradskej.cz/csav-na-pankraci/> vyhledáno 19. 4.

Rozhovor s autorem stavby Kongresového centra Praha, dostupné online: <https://www.praquecc.cz/cs/blog-detail/rozhovor-s-autorem-stavby-kongresoveho-centra-praha>, vyhledáno 23. 4. 2023.

Anna Yunitsyna, *Palaces of Culture: Architectural Heritage of the Communist Period in Albania*, Tirana (nedatováno), nestr., dostupné online: https://www.academia.edu/35229322/PALACES_OF_CULTURE_ARCHITECTURAL_HERITAGE_OF_THE_COMMUNIST_PERIOD_IN_ALBANIA, vyhledáno 3. 3. 2024.

Anotace

Jméno a příjmení:	Bc. Karel Holinger
Katedra:	Katedra dějin umění
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Martin Horáček, Ph.D.
Rok obhajoby:	2024
Název práce:	Architektura Paláce kultury v Praze
Název v angličtině:	Architecture of the Palace of Culture in Prague
Anotace práce:	<p>Již ve 30. letech 20. století se zrodily první myšlenky ohledně zástavby dosud málo využívané Pankrácké pláně v Praze-Nuslích. V průběhu následujícího půl století bylo vyhlášeno několik architektonických soutěží, avšak žádný z předkládaných plánů nebyl realizován. Těmto návrhům se bude zevrubně věnovat úvodní část práce. V březnu roku 1973 bylo usnesením vlády ČSR rozhodnuto o vybudování Sjezdového paláce, později Paláce kultury, na nějž se zaměří stěžejní část práce. Nová stavba byla koncipována pro mnoho účelů. Pro konání stranických sjezdů, konferencí, zasedání plén Ústředního výboru KSČ, symposií a v neposlední řadě kulturních akcí. Na základě studia archivních pramenů bude pojednáno o okolnostech soutěže a budou představeny všechny návrhy nové budovy, které vzešly ze tří kol architektonických soutěží. Výhernímu návrhu Vojenského projektového ústavu bude věnována největší pozornost. Cílem diplomové práce je analyzovat pražský Palác kultury (dnes Kongresové centrum Praha) z pohledu dějin architektury a interiérového designu. Autor shrne dějiny plánování zástavby místa ve dvacátém století, popíše průběh realizace a podobu výsledné stavby. Srovná ji s analogickými realizacemi v ČSSR i zahraničí a pokusí se vystihnout její architektonické hodnoty. Podrobně prostuduje dobovou reflexi stavby a rekonstruuje různé polohy dobového „mínění“, jak odborného, tak laického, s přihlédnutím k realitě názorové otevřenosti uvnitř normalizační společnosti.</p>
Klíčová slova:	Praha, Palác kultury, Kongresové centrum Praha, Vojenský projektový ústav, Jaroslav Mayer, Vladimír Ustohal, Antonín Vaněk, Josef Karlík
Anotace v angličtině:	As early as the 1930s, first thoughts were born about the development of the hitherto underused

	<p>Pankrác Plain in Prague-Nusle. Several architectural competitions were announced over the next half century, but none of the submitted plans were implemented. These proposals will be extensively addressed in the initial part of the thesis. In March 1973, by resolution of the Government of the Czech Republic, it was decided to build the Congress Palace, later the Palace of Culture, on which the core part of the work would focus. The new structure was conceived for many purposes. For the holding of party congresses, conferences, plenary sessions of the Central Committee of the Communist Party, symposia and, last but not least, cultural events. Based on the study of archive sources, the circumstances of the competition will be discussed and all the designs of the new building, which came from three rounds of architectural competitions, will be presented. The winning design of the Military Project Institute will receive the most attention. The aim of the thesis is to analyse the Prague Palace of Culture (now the Prague Congress Centre) from the perspective of the history of architecture and interior design. The author summarizes the history of planning the construction of the site in the twentieth century, describing the course of realization and the form of the resulting construction. He compares it to analogous realisations in the former Czechoslovakia and abroad, and tries to capture its architectural values. He will study in detail the period reflection of the structure and reconstruct the different positions of period "opinion", both expert and lay, taking into account the reality of the openness of opinion within the normalization society.</p>
Klíčová slova v angličtině:	Prague, Palace of Culture, Prague Congress Centre, Military Project Institute, Jaroslav Mayer, Vladimír Ustohal, Antonín Vaněk, Josef Karlík
Přílohy vázané v práci:	Vložené CD
Rozsah práce:	141 stran
Jazyk práce:	Čeština